

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

СЕМЕНЮК АНАСТАСІЯ ІГОРІВНА

УДК 658.14:631.11

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ
РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

Науковий керівник: Боднар Олена Андріївна, канд. екон. наук, доцентка

(підпис)

Завідувач кафедри: Сіренко Наталя Миколаївна, д-р екон. наук, професорка

(підпис)

АНОТАЦІЯ

Семенюк А.І. Формування та ефективність використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. – Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2024.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні та методичні засади формування та ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Розглянуто економічну сутність та класифікацію фінансових ресурсів, джерела їх формування та напрями використання, організаційні підходи до методики аналізу. Здійснено загальну характеристику фінансово-господарської діяльності та оцінку фінансового стану ПОСП «Злагода», проведено ретроспективний аналіз складу і структури фінансових ресурсів та оцінку ефективності їх використання. Визначено напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів в сучасних умовах, виявлено резерви підвищення ефективності їх використання та розроблено фінансовий план на основі прогнозування формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Ключові слова: фінансові ресурси, сільськогосподарське підприємство, джерела фінансування, ефективність використання, фінансовий стан, оптимізація, фінансове планування, прогнозування.

Список наукових публікацій здобувача вищої освіти:

1. Боднар О.А., Семенюк А.І. Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 23-29.

2. Семенюк А.І. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *36-а студентська науково-теоретична конференція «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни»*. 2024. С. 187-180.

3. Семенюк А.І. Необхідність кредитування сільськогосподарських підприємств банківськими установами України. *Матеріали 36-ої студентської науково-теоретичної конференції «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни»*. 2024. С. 190-193.

4. Семенюк А.І. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Миколаїв, 21-22 листопада 2024 р. МНАУ, 2024.

ABSTRACTS

Semeniuk A.I. The formation and efficiency of the use of financial resources of agricultural enterprises. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining the Master's degree in the specialty 072 "Finance, banking, insurance, and stock market " in the field of knowledge 07 - Management and administration. - Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, 2023.

The qualification work investigates theoretical and methodological foundations of formation and efficiency of using financial resources of agricultural enterprises. The economic essence and classification of financial resources, sources of their formation and directions of use, organizational approaches to analysis methodology are considered. A general characteristic of financial and economic activity and assessment of financial condition of POSP "Zlahoda" was carried out, a retrospective analysis of composition and structure of financial resources and evaluation of efficiency of their use was conducted. The directions of optimization of sources of financial resources formation in modern conditions are determined, reserves for increasing efficiency of their use are identified and a financial plan based on forecasting the formation and use of enterprise's financial resources is developed.

Keywords: financial resources, agricultural enterprise, sources of financing, efficiency of use, financial condition, optimization, financial planning, forecasting.

List of scientific publications of a higher education applicant:

1. Bodnar O.A. Semeniuk A.I. Formation of financial results of agricultural enterprises. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). C. 23-29.
2. Semeniuk A.I. Evaluation of the effectiveness of the use of financial resources of the enterprise. The 36th student scientific and theoretical conference "Youth participation in the development of the country's agro-industrial complex." 2024. S. 187-180.
3. Semenyuk A.I. The necessity of crediting agricultural enterprises by banking institutions of Ukraine. The 36th student scientific and theoretical conference

"Youth participation in the development of the country's agro-industrial complex."
2024. S. 190-193.

4. Semeniuk A.I. Features of formation of financial resources of agricultural enterprises. Transformation of the financial system of Ukraine: trends and prospects of development: proceedings of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Mykolaiv, November 21-22, 2024. MNAU, 2024.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Економічна сутність та класифікація фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.....	11
1.2. Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.....	22
1.3. Організаційні підходи до методики аналізу формування та ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств	32
РОЗДІЛ 2	44
АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	44
2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПОСП «Злагода».....	44
2.2. Аналіз складу та структури фінансових ресурсів ПОСП «Злагода».....	59
2.3. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів	66
ПОСП «Злагода»	66
РОЗДІЛ 3	82
ШЛЯХИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	82
3.1. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства у сучасних умовах.....	82
3.2. Резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства.....	92
3.3. Розробка фінансового плану на основі прогнозування, формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств	105
ВИСНОВКИ	123
СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	126
ДОДАТКИ	132

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах господарювання ефективне управління фінансовими ресурсами є одним з ключових факторів успішної діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливої актуальності це питання набуває в умовах економічної нестабільності, коли підприємства стикаються з проблемами формування та раціонального використання фінансових ресурсів. Військова агресія росії проти України у 2022 році створила додаткові виклики для аграрного сектору через порушення логістичних ланцюгів, обмеження експорту, зростання цін на ресурси та загальну економічну невизначеність. У таких умовах пошук шляхів оптимізації джерел формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів стає критично важливим для забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним та практичним аспектам формування і використання фінансових ресурсів підприємств присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них варто відзначити дослідження І. Бланка [8], Е. А. Хруща [7], В. В. Доценка [7], О. Є. Гудзя [10], Г. Г. Кірейцева [11], А. М. Поддегіна [12] та інших науковців. Особливості фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств розглядали В. Г. Яременко [13], Н. М. Саламанова [13], Е. С. Стоянов [9]. Проте питання оптимізації формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в умовах сучасних викликів потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Задачі дослідження:

- розкрити економічну сутність та класифікацію фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств;
- дослідити джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів;
- розглянути організаційні підходи до методики аналізу формування та ефективності використання фінансових ресурсів;
- здійснити аналіз формування та використання фінансових ресурсів ПОСП «Злагода»;
- визначити напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів;
- виявити резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів;
- розробити фінансовий план на основі прогнозування формування та використання фінансових ресурсів.

Об'єкт дослідження – процес формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти формування та ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи: монографічний; системного аналізу і синтезу; статистичний; економіко-математичний; методи фінансового аналізу; прогнозування.

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних та зарубіжних науковців, законодавчі та нормативні акти України, статистичні дані, фінансова звітність ПОСП «Злагода», матеріали періодичних видань та інтернет-ресурсів, фінансова та статистична звітність аграрного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. В роботі удосконалено класифікацію фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств шляхом виділення додаткових класифікаційних ознак, що враховують специфіку аграрного

виробництва. Розвинуто методичні підходи до аналізу ефективності використання фінансових ресурсів через впровадження комплексної системи показників. Обґрунтовано напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів з урахуванням сучасних викликів та специфіки сільськогосподарського виробництва. Запропоновано модель прогнозування формування та використання фінансових ресурсів на основі методу найменших квадратів. Розроблено рекомендації щодо впровадження системи фінансового планування в сільськогосподарських підприємствах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для оптимізації процесів формування та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Основні положення кваліфікаційної роботи прийняті до впровадження в ПОСП «Злагода». В практичну діяльність підприємства впроваджено методіку комплексного аналізу ефективності використання фінансових ресурсів, рекомендації щодо оптимізації структури джерел фінансування, пропозиції щодо підвищення ефективності управління оборотним капіталом. Розроблено та впроваджено модель прогнозування фінансових показників та систему фінансового планування і контролю.

Особистий внесок автора. При написанні кваліфікаційної роботи зроблено значний теоретичний та практичний внесок у дослідження особливостей формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств: доведено необхідність комплексного підходу до управління фінансовими ресурсами з урахуванням галузевої специфіки; обґрунтовано доцільність диверсифікації джерел фінансування; розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності використання фінансових ресурсів через впровадження системи фінансового планування та прогнозування. Усі наукові результати, що викладені в кваліфікаційній роботі та виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Період дослідження. 2021-2023 рр.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика кваліфікаційної роботи пов'язана з тематичним планом науково-дослідної

роботи відповідно зареєстрованої в УКРІНТЕІ наукової теми «Фінансово-економічна безпека суб'єктів аграрного сектору з урахуванням впливу військових дій» (номер державної реєстрації 0123U100792).

Апробація результатів роботи. Результати дослідження були представлені на наукових конференціях та опубліковані в наукових журналах, а саме: в електронному науковому виданні з економічних наук «Modern Economics» (категорія Б) № 44, 2024 [57]; Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції» (22 травня 2023) [58]; 36-й студентській науково-теоретичній конференції «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни» (2024) [59], VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку» (21-22.11.24).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи викладено автором у 3 наукових працях у тому числі 1 фахова стаття, 2 публікації на Всеукраїнських конференціях та 1 публікація на студентській конференції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічна сутність та класифікація фінансових ресурсів сіельськогосподарських підприємств

В сучасному економічному середовищі підприємства відіграють ключову роль у формуванні та розвитку національної економіки. Вони є основними виробниками товарів і послуг, створюють робочі місця, генерують інновації та забезпечують економічне зростання країни. Ефективність діяльності підприємств залежить від багатьох факторів, але одним з найважливіших є наявність та правильне управління фінансовими ресурсами.

Фінансові ресурси є фундаментом, на якому будується вся господарська діяльність підприємства. Вони забезпечують можливість інвестувати в розвиток виробництва, впроваджувати нові технології, розширювати асортимент продукції та виходити на нові ринки. Крім того, достатній обсяг фінансових ресурсів дозволяє підприємству бути фінансово стійким, своєчасно виконувати свої зобов'язання перед партнерами, працівниками та державою. Тому розуміння сутності фінансових ресурсів, їх джерел формування та напрямків використання є критично важливим для кожного підприємця та менеджера.

Успіх підприємства перш за все залежить від успішного розпорядження своїми фінансовими ресурсами, які вона має. У сучасних умовах ефективність підприємства залежить від належного використання ресурсів і ефективної взаємодії між ними, а не лише від обсягу використання або залучених ресурсів.

Слово «ресурси», походить від французького «resource», що означає допоміжний засіб (те, що можна використати з певного джерела (матеріали, запаси тощо) [6, с. 372].

Найбільш поширене поняття фінансових ресурсів є розуміння їх як грошових коштів (накопичення, фонди, доходи), що мають цільове призначення. Але не всі згодні з таким твердженням і розуміють під фінансами не тільки

грошові кошти, а і відносини, які відбуваються між суб'єктами. Можемо зазначити, що фінанси - це форма або метод опосередкування капіталу або його трансформації в іншу більш універсальну категорію, що сприяє подальшій трансформації в будь-яку іншу окрему категорію. Фінансові ресурси можна розглядати як сполучну ланку між обліком, управлінням, контролем, між різними рівнями управління від стратегічного до оперативного. Виходячи з цього можемо зробити висновок, що в фінансах більш широко розкривається роль грошей як засобу заощадження та обігу, а також міри вартості в процесі виробництва.

В. Г. Яременко та Н. М. Саламанова стверджують, що майже на всіх етапах розвитку економіки країни основною ланкою є підприємництво, в якому здійснюється виробництво, формується валовий внутрішній продукт, відбувається зв'язок працівника із засобами виробництва [12].

Аналіз наукової літератури дає змогу зрозуміти, що не існує єдиного підходу та єдиної думки щодо трактування поняття «фінансові ресурси». Це можна пояснити тим, що при будь-якому економічному явищі, дане поняття має різні форми вираження.

Так, Е. А. Хрущ та В. В. Доценко стверджують, що фінансові ресурси виступають лише у грошовій формі, мають розподільний характер і відбивають формування та використання різноманітних видів прибутку й нагромадження підприємств сфери матеріального виробництва, держави й учасників невиробничої сфери [7, с. 274].

І. Бланк зазначає, що фінансові ресурси виступають, як кошти, які перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання. Ці кошти формуються з метою подальшого розвитку фінансування підприємства в майбутньому періоді [8, с. 32].

Е. С. Стоянов зазначає, що фінансові ресурси підприємства це грошовий капітал, вкладений у підприємство для одержання максимального доходу і прибутку. Він пояснює це тим, що в наш час поняття “фонди” як організаційна форма руху коштів у звітності підприємства, замінений на поняття “капітал” [9, с. 133].

Науковець О. Є. Гудзь стверджує, що фінансові активи суб'єкта господарювання становлять сукупність усіх високоліквідних наявних на підприємстві ресурсів, якими воно володіє та які призначені для виконання зобов'язань та розширеного відтворення. Вчений пов'язує обсяг і структуру цих ресурсів із платоспроможністю підприємницької одиниці [10].

У своїх працях Г. Г. Кірейцев визначає фінансові ресурси як сукупність грошових надходжень та прибутків підприємства, які спрямовуються на виконання фінансових зобов'язань та забезпечення витрат, пов'язаних з розширеним відтворенням [11].

Натомість А. М. Поддегін пропонує розглядати фінансові ресурси як комплекс грошових засобів, якими розпоряджається підприємство. До цього комплексу він включає як цільові грошові фонди, так і кошти, що використовуються у нефондовій формі. На думку Поддегіна, основою фінансових ресурсів є власний капітал підприємства та залучені ним кошти [12].

Після ретельного аналізу обґрунтованих наукових поглядів різних сучасних дослідників, які мають власне розуміння фінансових ресурсів підприємницьких структур, ми дійшли такого висновку: під фінансовими активами необхідно розуміти сукупність усіх грошових коштів та надходжень, які належать підприємству на правах власності чи перебувають у його розпорядженні з метою забезпечення ефективного виробничого процесу. Поняття ж "капітал" трактується як ресурс для генерування прибутку, під яким слід розглядати грошові, матеріальні та нематеріальні активи, авансовані для формування майнової бази підприємства, необхідні для провадження комерційної діяльності та отримання прибутку. Детальний розгляд наукових джерел, що досліджують економічність фінансових ресурсів, дозволяє виокремити ключові характеристики цього поняття в контексті діяльності підприємств. Серед них особливої уваги заслуговують три фундаментальні аспекти, які визначають сутність фінансових ресурсів: мета формування фінансових ресурсів підприємств; джерело їх формування; напрямок та мета використання фінансових ресурсів підприємств.

Фінансові ресурси є системоутворюючим чинником розвитку підприємства та його функціонування, що безпосереднє забезпечує безперервний процес виробництва та реалізації продукції, формує економічний та ресурсний потенціал, являється джерелом фінансування соціально-економічного розвитку підприємства та зростання ринкової вартості. Формування достатніх фінансових джерел відкриває перед підприємством широкі можливості для своєчасного інвестування в нові виробничі потужності. Це дозволяє не лише розширювати наявну матеріально-технічну базу, але й здійснювати комплексну модернізацію діючих основних фондів. Крім того, наявність адекватних фінансових ресурсів створює підґрунтя для фінансування перспективних наукових досліджень, їх практичної реалізації та впровадження інноваційних розробок у виробничий процес. Така фінансова спроможність стає ключовим фактором у забезпеченні конкурентоздатності та довгострокового розвитку підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

З вище зазначеного можна зрозуміти, що фінансові ресурси можна визначити як кошти, які залучені у фінансово-господарський оборот з абсолютно різних джерел для отримання економічних вигод у майбутньому періоді, які призначені для забезпечення інвестиційної, а також операційної діяльності. Саме завдяки формуванню фінансових джерел підприємство має можливість вчасно вкладати ресурси у розбудову виробничих потужностей, здійснити модернізацію та оновлення наявного обладнання, фінансувати науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, їх практичне впровадження тощо. Організація повинна нарощувати чистий дохід, який можна спрямувати на формування резервних фондів, розширення виробничої бази, реалізацію новітніх технологій і виплати дивідендів акціонерам.

Хоча серед науковців існують розбіжності щодо тлумачення поняття «фінансові ресурси», вони однакові у визнанні їх ключової ролі для забезпечення ефективного функціонування господарюючих суб'єктів.

В економічному контексті під ресурсами розуміють комплекс компонентів, які безпосередньо чи опосередковано залучені до виробничого процесу товарів або послуг. Питання ресурсного забезпечення підприємства

полягає у взаємозв'язку між досягнутими результатами, складовими ресурсів, динамікою економічного розвитку та їх обсягом. В умовах ринкової економіки саме величина та структура доступних підприємству фінансових ресурсів визначає масштаби його діяльності та темпи розвитку.

Розуміння структури та джерел фінансових ресурсів є критично важливим для керівництва підприємства, фінансових менеджерів та аналітиків. Це дозволяє оптимізувати фінансові потоки, приймати обґрунтовані рішення щодо залучення додаткових коштів та ефективно розподіляти наявні ресурси.

Фінансові ресурси виступають фундаментом господарської діяльності кожного підприємства та установи. Він являє собою комплекс грошових засобів та інших активів, які компанія може використовувати для свого функціонування, розвитку та досягнення стратегічних цілей (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Складові фінансових ресурсів підприємств

Джерело: сформовано автором із використанням [32]

Класифікація фінансових ресурсів є важливим інструментом для розуміння та управління фінансовою структурою підприємства. Вона дозволяє систематизувати різноманітні джерела фінансування та види фінансових активів, що використовуються в господарській діяльності.

Фінансові ресурси можна класифікувати за різними критеріями, такими як джерело походження, форма власності та інші. Кожен з цих критеріїв надає унікальну перспективу на фінансову структуру підприємства та допомагає менеджерам краще зрозуміти доступні фінансові інструменти та їх особливості.

Розуміння різних аспектів класифікації фінансових ресурсів дозволяє фінансовим менеджерам та економістам приймати більш обґрунтовані рішення щодо формування оптимальної структури капіталу, вибору джерел фінансування, розподілу ресурсів між різними напрямками діяльності та проектами (Додаток А).

Класифікація фінансових ресурсів відбувається залежно від їхньої ліквідності - здатності швидко перетворюватися на грошові кошти. Відповідно, кожен вид активів потребує відповідного джерела фінансування у пасивах. Тому фінансові ресурси групуються за термінами погашення зобов'язань: найбільш термінові, короткострокові, довгострокові та постійні пасиви.

Грамотна класифікація фінансових ресурсів сільгоспідприємств є вкрай важливою для ефективного управління їх формування та використання. Вона дозволяє встановити оптимальне співвідношення власних і залучених коштів, що сприяє зміцненню фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Також фінансові ресурси можна класифікувати за рівнем деталізації (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Класифікація фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємства за рівнем деталізації

Джерело: сформовано автором із використанням [35]

Зробимо деякі узагальнення відносно категорії «фінансові ресурси»:

1. Фінансові активи на рівні господарюючого суб'єкта є багатогранною економічною категорією, що використовується фахівцями різних сфер економічної науки, вкладаючи у неї відмінний зміст;
2. Фінансові ресурси задіяні на всіх етапах операційного циклу, обслуговуючи інвестиційну та фінансову діяльність;
3. За колообігом фінансові активи диференціюються на стартові, функціонуючі та накопичені;
4. За цільовим призначенням фінансові ресурси розподіляються на ті, що спрямовуються на виконання фінансових зобов'язань, забезпечення розширеного відтворення та задоволення інших господарських і соціальних потреб;
5. Фінансова діяльність підприємницької одиниці може проявлятися як в ефективному розміщенні ресурсів у реальні інвестиційні проекти, так і у фінансові інструменти;
6. За організаційно-правовою формою фінансові активи підприємства поділяються на: пайові, індивідуальні та акціонерні;
7. За матеріально-речовою структурою розрізняють матеріалізовані фінансові ресурси, вкладені у засоби виробництва, та оборотні;
8. Підприємства можуть використовувати власні та позичені фінансові з метою ведення своєї господарської діяльності;
9. За відношенням до джерел формування фінансові ресурси поділяються на зовнішні та внутрішні.
10. Фінансові ресурси поділяються на активні та пасивні;
11. За ступенем ліквідності активів, фінансові ресурси поділяються на найбільш ліквідні, швидко ліквідні, повільно ліквідні та важко реалізовані.

Розглянувши загальні аспекти фінансових ресурсів підприємств, варто зазначити, що кожна галузь економіки має свої особливості формування та використання цих ресурсів. Особливо це стосується галузей, які мають стратегічне значення для економіки країни та забезпечення її продовольчої

безпеки. Однією з таких галузей є сільське господарство, яке відіграє ключову роль у розвитку багатьох країн, зокрема України.

Аграрний сектор має ряд унікальних характеристик, які безпосередньо впливають на формування та управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств. Сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, тривалий виробничий цикл та інші фактори створюють специфічні виклики для фінансового менеджменту в цій галузі. Тому розгляд особливостей фінансових ресурсів аграрних підприємств є надзвичайно важливим для розуміння економічних процесів у сільському господарстві та розробки ефективних стратегій розвитку галузі.

Сільськогосподарські підприємства України є одними із складних економічних систем, формування фінансових ресурсів які створюють підтримку перше за все для стійкого розвитку та збільшення високих показників.

Фінансова політика сільськогосподарського підприємства орієнтована на збільшення об'ємів фінансових ресурсів, оскільки їх зниження буде негативно позначатися на результатах діяльності. Через це кожне діюче аграрне підприємство прагне збільшувати межі власних ресурсів з метою збільшення результатів діяльності власного господарювання.

Сьогодні сільськогосподарські підприємства працюють у кризових умовах через нестачу фінансових ресурсів. Коливання курсів валют, зростання відсотків за кредитами, інфляція, зниження платоспроможності попиту покупців - все це негативно впливає на ефективність діяльності аграрних підприємств в Україні.

Фінансові ресурси є матеріальним носієм фінансових відносин, тому що ефективність виробництва та його обсяги обумовлюють розміри діяльності сільськогосподарського підприємства. В той же момент зростання виробництва на підприємстві та його соціально-економічний розвиток залежить від величини фінансових ресурсів. Структура та розміри ресурсів залежать від обсягу виробництва аграрного підприємства та його ефективної роботи. Взаємозв'язок між обсягом фінансових активів та масштабами виробництва має двовекторний характер, адже визначальним чинником нарощування виробничих потужностей виступає величина фінансових ресурсів, проте й зворотна залежність також

справджується. Таким чином, за умови дефіциту фінансових активів на підприємницькій одиниці, цей фактор може спричинити скорочення виробничих обсягів, а в подальшому стати на заваді їх розширенню. Крім того, недостатність фінансування призведе до зниження рівня використання виробничих потужностей, нестачі трудових, матеріальних та інших ресурсів, що в результаті може викликати масштабне виснаження фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта.

Фінансові активи є одним з ключових чинників забезпечення діяльності аграрних підприємницьких структур, виступаючи різновидом економічних ресурсів. Ключова роль фінансового капіталу в діяльності аграрних підприємств визначається його спроможністю оперативно перетворюватися у виробничі, інноваційні, матеріальні, нематеріальні та інші форми ресурсів [14]. Саме тому пошук джерел фінансування для розвитку сільськогосподарських господарств та забезпечення їх ефективного використання мають неабияке значення в їх роботі, оскільки вони зумовлюють фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію виробничих обсягів, можливість територіальної експансії, високий рівень використання потужностей, достатнє забезпечення матеріальними ресурсами.

У процесі господарської діяльності аграрні підприємства використовують фінансові активи на придбання оборотних і основних засобів, виробництво продукції для її подальшої реалізації за встановленою ціною. Виручені кошти від реалізації товарів включають амортизовану вартість активів, нараховану заробітну плату, визначений прибуток, відсотки та податки. Надходження грошових коштів від реалізації товарів, послуг та робіт на банківські рахунки створюють передумови для формування фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів [3].

Фінансові активи аграрних підприємств покликані виконувати наступні ключові функції:

1. Забезпечувати процес заснування та започаткування діяльності сільгоспгосподарства;

2. Формувати стартовий капітал для новоствореного господарюючого суб'єкта;
3. Сприяти нагромадженню ресурсної бази підприємства;
4. Гарантувати безперервність та відтворюваність торговельно-виробничих процесів;
5. Забезпечувати виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами та державою;
6. Зумовлювати фінансову стійкість, ефективність господарювання, конкурентоспроможність та платоспроможність аграрного підприємства.

Найбільш ваговою функцією серед перелічених є забезпечення безперервного руху грошових потоків господарюючого суб'єкта, що дозволяє встановити основні кількісні параметри для планування, прогнозування, оцінювання, аналізу процесів формування та ефективного використання фінансових ресурсів.

Специфіка фінансово-економічного механізму управління аграрним підприємством визначається:

1. Формуванням статутного капіталу, розділеного на встановлену кількість рівноцінних за номіналом акцій, та індивідуальної форми власності шляхом випуску акцій;
2. Емісією акцій як ключовим джерелом поповнення капіталу підприємницької структури;
3. Дивідендною політикою господарюючого суб'єкта;
4. Диференціацією механізмів використання акцій у відкритих і закритих акціонерних товариствах [15].

Фінансові активи сільськогосподарських підприємств характеризуються такими ключовими ознаками: етап виникнення, джерела нагромадження, цілі використання, склад залежить від походження формування та векторів застосування, віддзеркалюють форму володіння [16].

Здійснення фінансово-господарської діяльності сільськогосподарського підприємства передбачає, що грошові активи постійно зосереджуються на банківських рахунках або у касі у вигляді виручених коштів від реалізації чи

отриманих доходів, а також вибувають під час проведення платежів. У процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів на господарюючому суб'єкті виникає широкий спектр грошових відносин, які, у свою чергу, відображають економічну сутність сфери фінансів. Фінансові активи розглядаються крізь призму форми їх вираження як сукупність власних грошових надходжень, коштів та прирівняних до них потоків, що перебувають у розпорядженні підприємств, призначених для виконання фінансових зобов'язань, витрат, пов'язаних з розширенням виробництва та підтримкою стійкості фінансово-економічного функціонування. Таким чином, усю сукупність фінансових відносин підприємницьких структур можна умовно подати у вигляді грошових потоків із чіткими вартісними характеристиками [17].

У момент, коли на грошовій базі господарюючого суб'єкта аграрної сфери формуються власні ресурси, відбувається генерування прибутків, залучення позикових джерел фінансування підприємницької діяльності, розподіл доходів, що утворилися в результаті цього процесу, їх спрямування на цілі розвитку підприємницької одиниці, виникають фінансові відносини. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств мають певні характеристики.

Усі якісні характеристики можна об'єднати у 3 групи:

1. Загальноекономічні (накопичена вартість);
2. Фінансові ресурси (предмет фінансового менеджменту, джерела надходжень, фактори фінансових ризиків, резерви для виконання зобов'язань);
3. Індивідуальні активи (ліквідні ресурси із високою трансформаційною спроможністю, ключова складова фінансового потенціалу).

Можемо стверджувати, що фінансові ресурси є основою діяльності сільськогосподарського підприємства. Адже саме вони створюють необхідну матеріальну базу для здійснення своїх функцій на ринку, забезпечуючи при цьому потреби споживачів. Збільшення фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств цілком залежить від обсягу одержаного прибутку, який можливо отримати від реалізації продукції, яку виробляє підприємство, за рахунок накопичення обсягів продажу та за можливого зменшення витрат. Підприємство має збільшувати чистий прибуток, який можна

направити на створення різних грошових фондів, запровадження новітніх технологій, розширення основного виробництва, а також на сплату акціонерам доходів.

1.2. Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Започаткування виробничо-господарської та фінансової діяльності сільськогосподарського підприємства розпочинається з акумулювання фінансових активів. Саме вони закладають підґрунтя для безперервного виробничого циклу, його нарощування, визначають конкурентну позицію на ринку. Первинне формування фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів відбувається на етапі їх засновницьких зборів, під час утворення статутного капіталу. Фінансові надходження стають джерелом живлення для реалізації виробничих завдань, модернізації основних фондів, впровадження інноваційних технологій та диверсифікації господарської діяльності. Вони забезпечують безперервність операційних процесів, підвищуючи життєздатність виробників у мінливому конкурентному середовищі (рис 1.3).

Рисунок 1.3 – Етапи формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Джерело: сформовано автором

Фінансові активи аграрних господарств генеруються внаслідок операційної діяльності - реалізації вирощеної продукції та надання послуг. Кошти від продажів є основним джерелом фінансових надходжень. Водночас підприємства можуть залучати зовнішнє фінансування через фінансові ринки.

Існування суб'єкта господарювання неможливе без прибутку (від основної та іншої діяльності) та амортизаційних відрахувань. Амортизація включається у витрати на виробництво, а після реалізації продукції амортизаційні суми акумулюються у відповідному фонді для відновлення зношених активів. Амортизаційні кошти є мобільними та можуть спрямовуватись на розширення виробничих потужностей чи модернізацію обладнання для підвищення ефективності.

Іншими джерелами фінансування можуть бути: виторг від вибуття майна, цільові надходження, залучені стійкі пасиви, реалізація нематеріальних активів, внутрішня мобілізація ресурсів на будівництво, доходи від участі в інших компаніях, нерозподілений прибуток минулих років, відсотки на депозити, штрафи від контрагентів, орендні платежі тощо.

Фінансові активи сільськогосподарських підприємств формуються з власних та залучених джерел. Власний капітал становлять внески засновників, нерозподілений прибуток, резервні фонди та інші складові згідно балансу. Він безпосередньо фінансує активи господарства і не створює зобов'язань перед третіми сторонами.

Позиковий капітал являє собою залучені кошти у вигляді кредитів, позик, емітованих цінних паперів. Він також бере участь у фінансуванні активів, проте формує зобов'язання сільгоспвиробника перед конкретними кредиторами - банками, інвестиційними фондами, фізичними особами тощо. За користування позиковими коштами підприємство сплачує відсотки та інші витрати.

Комбінація власного та позикового капіталу утворює загальну суму фінансових ресурсів. Оптимальне співвідношення цих джерел впливає на фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність аграрного бізнесу. Надмірна частка позикових коштів підвищує ризики неплатоспроможності, тоді як невикористання позикового капіталу може стримувати розвиток через нестачу інвестицій.

Вибір структури фінансових ресурсів є важливим завданням фінансового менеджменту. Необхідно враховувати потреби у фінансуванні, вартість

залучених коштів, принципи диверсифікації та мінімізації ризиків, перспективи розвитку бізнесу тощо.

У процесі створення сільськогосподарських підприємств необхідно брати до уваги численні зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на його функціонування. Підприємство має залежність від взаємовідносин зі своїми партнерами, тенденції розвитку галузі, попиту на продукцію, економіки країни та інших незалежних чинників від підприємства.

Зовнішні джерела формування фінансових ресурсів аграрних підприємств включають залучення додаткового пайового або акціонерного капіталу. Це відбувається шляхом додаткової емісії та розміщення акцій чи внесків учасників при збільшенні статутного фонду. Проте перед виходом на зовнішні ринки необхідно максимально задіяти внутрішні резерви поповнення власних коштів.

Основними внутрішніми джерелами є чистий прибуток та амортизаційні відрахування. На етапі фінансового планування потрібно ретельно проаналізувати можливості нарощування цих статей через оптимізацію витрат, впровадження енергоефективних технологій, розширення асортименту та ринків збуту тощо. Максимізація внутрішніх фінансових ресурсів дозволяє мінімізувати залежність від зовнішнього фінансування.

Загалом джерела фінансових ресурсів аграрних формувань можна розділити на дві основні групи: власні та залучені. Власні - це статутний, пайовий, резервний капітал, нерозподілений прибуток, амортизація. Залучені - банківські кредити, облігаційні позики, кошти інвесторів, державні субсидії.

Оптимальне поєднання власного та залученого капіталу забезпечує фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність та інвестиційні можливості сільгоспвиробників. Водночас надмірна залежність від позикових коштів може створити ризики неплатоспроможності в майбутньому. Визначення раціональної структури фінансових ресурсів є ключовим завданням фінансового менеджменту (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Склад фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств за джерелами їх формування

Джерело: сформовано автором

Власні кошти представляють собою фінансові ресурси, що постійно циркулюють у господарському обігу підприємства без встановленого терміну їх використання. Джерелом формування цих коштів виступає власний капітал, який являє собою ту частину активів, що залишається після погашення всіх зобов'язань суб'єкта господарювання. Власний капітал характеризується:

Власним фінансовим ресурсам притаманні такі особливості:

- доступність;
- висока рентабельність відносно інвестованого капіталу;
- зниження загрози фінансової дестабілізації та неплатоспроможності компанії.

Використання лише власного капіталу обмежує можливості суттєвого розширення діяльності сільгоспідприємства за сприятливих ринкових умов. Водночас позиковий капітал відкриває нові перспективи для нарощування

виробничих потужностей, проте потребує виваженого підходу через ризик зростання боргового навантаження.

Господарства можуть залучати ресурси через випуск боргових та пайових цінних паперів. Залучені кошти, як і власні, переходять у розпорядження підприємства, проте часто мають цільовий характер використання та вимагають обслуговування (виплати відсотків, дивідендів).

Раціональне поєднання власних і позикових джерел з урахуванням їхніх переваг та недоліків дозволяє оптимізувати структуру капіталу, знизити вартість фінансових ресурсів та забезпечити сталий розвиток агробізнесу в довгостроковій перспективі.

Залучені фінансові ресурси - це тимчасово запозичені зовнішні кошти, права власності на які господарство не має прав. Вони перебувають у постійному обороті завдяки системі грошових розрахунків. Формування залучених джерел відбувається за рахунок накопичення різних видів кредиторської заборгованості перед контрагентами за виконані роботи, надані послуги, поставлені товари, а також усіх поточних зобов'язань підприємства.

Ефективне господарювання в сучасних умовах неможливе без систематичного використання позикового капіталу. Залучення зовнішнього фінансування дає змогу аграрному підприємству нарощувати масштаби виробничо-комерційної діяльності, забезпечуючи максимальну віддачу від власних коштів. Крім того, це уможливорює прискорене формування різноманітних цільових фондів для реалізації інвестиційних проектів, технічного переоснащення, соціальних та інших програм розвитку.

Раціональне використання позикових джерел сприяє підвищенню ринкової вартості сільгоспідприємства через нарощування активів, диверсифікацію бізнесу та посилення конкурентних позицій. Водночас, надмірне боргове навантаження може створити загрози фінансовій стабільності та платоспроможності суб'єкта господарювання. Тому пошук оптимального балансу власного та позикового капіталу є ключовим завданням фінансового менеджменту на агропідприємствах.

Запозичені кошти – це ті кошти, які підприємство отримує на визначений термін, за плату й на умовах повернення. Формуються за рахунок короткострокових і довгострокових кредитів банку, а також інших довгострокових фінансових зобов'язань, пов'язаних з залученням позикових засобів (крім кредитів банку), на які нараховуються відсотки. Необхідність в банківському кредиті визначається характером кругообігу та обігу основних і оборотних засобів [3].

На новостворених та реорганізованих підприємствах фінансові ресурси можуть акумулюватись шляхом емісії та розміщення на фінансовому ринку облігацій, акцій та інших цінних паперів.

Фінансові ресурси, акумульовані на рівні господарюючих суб'єктів, відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу, втіленні інвестиційних проектів, формуванні оборотного капіталу, створенні фондів стимулювання, виконанні фінансових зобов'язань перед бюджетом, кредиторами, постачальниками і персоналом, а також здійсненні міжгосподарських платежів. Циркуляція цих ресурсів є ключовим фактором у мобілізації матеріальних і трудових ресурсів для виробничих цілей [19, с. 612].

Обсяги та ефективність господарської діяльності визначають розміри, склад і структуру фінансових ресурсів аграрних підприємств. Високий рівень самофінансування позитивно впливає на фінансовий стан. Надмірна частка позикових джерел ускладнює фінансову діяльність через необхідність сплати відсотків за кредитами, дивідендів за акціями, доходів за облігаціями, знижуючи ліквідність балансу. Тож необхідно ретельно зважувати доцільність залучення зовнішнього фінансування.

Управління формуванням фінансових ресурсів передбачає аналітичний підхід до структури капіталу з погляду його вартості для підприємства. Ціна залучення власних коштів - сплата дивідендів під час емісії акцій, ринкова вартість майнових внесків до статутного фонду. Позикові кошти обслуговуються шляхом виплати відсотків кредиторам. Навіть формування прибутку має вартість, адже за його відсутності для розширення необхідно залучати акціонерний капітал.

Пошук оптимального співвідношення власних і залучених джерел з урахуванням їх вартості та можливостей диверсифікації ризиків є ключовим завданням управління фінансовими ресурсами агропідприємств. Це дозволяє максимізувати ефект фінансового важеля та ринкову вартість бізнесу при збереженні фінансової стійкості.

Для сільськогосподарських підприємств також постає завдання у вилученні максимального прибутку, від цього впливає питання щодо вибору напряму використання фінансових ресурсів підприємства, тобто спрямовати кошти у розширене відтворення основної діяльності підприємства чи вкладання у інші активи.

Узагальнені показники ресурсовіддачі, такі як фондівіддача, фондомісткість тощо, не повністю відображають якість використання ресурсів. Навіть аналіз їхньої динаміки за товарною продукцією може демонструвати різноспрямовані тенденції.

Важливо враховувати, що виготовлена продукція містить не лише вартість, створену безпосередньо на підприємстві, а й частину витрат, перенесену з матеріальних ресурсів постачальників. Це може спотворювати фактичну картину ресурсовикористання. При цьому, питання якості продукції, її собівартості та реальної ефективності залишаються поза увагою стандартних розрахунків.

Разом з тим, плановий та фактичний рівень ресурсовіддачі часто недостатньо враховується керівництвом та аналітиками для оцінки якості нормування потреб у ресурсах та пошуку шляхів оптимізації їх використання.

Для отримання об'єктивної картини необхідний поглиблений аналіз на основі деталізованих показників ефективності залучення фінансових, матеріальних, трудових ресурсів у розрізі окремих бізнес-процесів, видів продукції та підрозділів. Важливо також враховувати нематеріальні чинники впливу, зовнішні умови господарювання.

Лише комплексний підхід на основі багатовимірної системи показників дозволить виявити реальні резерви підвищення віддачі ресурсів, оптимізувати їх структуру, джерела залучення та ефективність використання в операційній та інвестиційній діяльності агропідприємств [5].

Фінансові активи господарюючих суб'єктів можуть розподілятися за такими основними векторами:

1. Вектор сплати фінансових зобов'язань - погашення відсотків за кредитами, тіла запозичень, страхових та податкових платежів;
2. Реінвестиційний вектор - вкладення у розширення виробничих потужностей, технологічне оновлення, впровадження інновацій;
3. Портфельно-інвестиційний вектор - придбання цінних паперів інших емітентів з метою подальшого перепродажу;
4. Вектор нарощування оборотних активів - інвестиції у поповнення товарно-матеріальних запасів, розширення асортименту;
5. Вектор капіталізації нематеріальних активів - вкладення у інтелектуальні та інформаційні ресурси, НДДКР;
6. Соціальний вектор - фінансування благодійних ініціатив, соціальних програм, грошових винагород працівникам;
7. Вектор розподілу прибутку між власниками;
8. Операційний вектор - фінансування поточної господарської діяльності;
9. Вектор створення додаткових фондів для покриття можливих ризиків та непередбачуваних витрат.

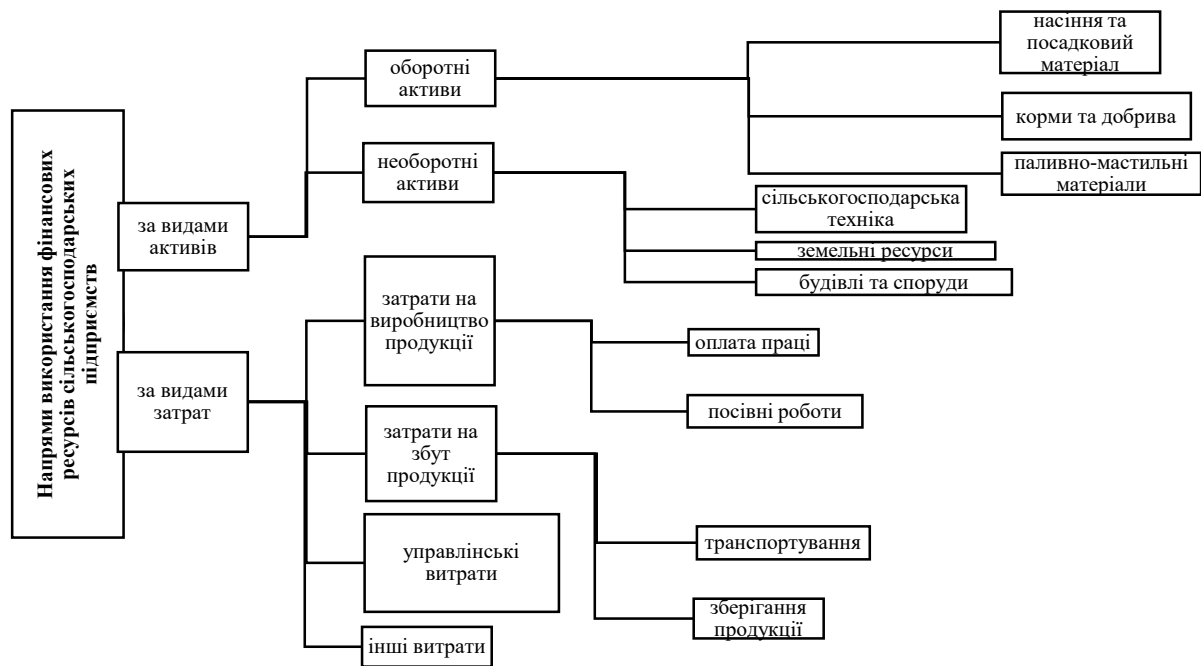
Диверсифікація напрямків використання фінансових ресурсів дозволяє максимізувати їхню віддачу, забезпечити стійкість та сталий розвиток бізнесу.

Загалом фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств за напрямками використання доцільно групувати за видами активів і витрат (рис. 1.5). Диференційований аналітичний розгляд різноманітних векторів використання фінансових активів створює передумови для комплексного осмислення їхньої ролі та цільового призначення. Це уможливорює застосування виважених управлінських підходів задля забезпечення довгострокової життєздатності та прогресивного поступу суб'єкта господарювання.

Сегментація фінансових потоків за основними напрямками - операційним, інвестиційним та фінансовим - дозволяє виявити специфічні особливості їхнього функціонування на кожній із ділянок господарського циклу. Такий розподіл слугує підґрунтям для оптимізації структури фінансування, вибору найбільш

вигідних джерел залучення коштів, безперервного моніторингу показників адресності та результативності їх використання.

Крім того, секторальний підхід відкриває можливості перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів між окремими сферами для максимізації загальної віддачі від їх залучення. Врахування функціональної ролі різновекторних грошових потоків сприяє підвищенню керованості фінансовими процесами, мінімізації ризиків та комплексній реалізації стратегії сталого розвитку сільськогосподарського підприємства.

Рисунок 1.5 – Напрями використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором

Активи аграрного підприємства складаються з кількох ключових компонентів. Найважливішим є земельні ресурси - сільськогосподарські угіддя, які використовуються для вирощування культур та випасу худоби. Не менш важливими є біологічні активи, до яких належать худоба, багаторічні насадження, такі як фруктові сади, а також однорічні культури на полях. Сільськогосподарська техніка, включаючи трактори, комбайни, сівалки та інше обладнання, є необхідною для обробки землі та збору врожаю. Складські приміщення, такі як зерносховища та овочесховища, забезпечують зберігання продукції. У регіонах з недостатнім зволоженням важливим активом є системи зрошення.

Щодо витрат аграрного підприємства, вони охоплюють широкий спектр. Значну частину складають витрати на придбання насінневого фонду та саджанців, а також на закупівлю агрохімікатів та препаратів для захисту посівів. Суттєвими є витрати на паливно-мастильні матеріали для роботи сільськогосподарської техніки. Оплата праці постійних та сезонних працівників також є ваговою статтею витрат. Амортизація техніки та обладнання відображає їх знос з часом. Для підприємств, що займаються тваринництвом, важливими є витрати на ветеринарні послуги та корми. Якщо підприємство орендує додаткові земельні ділянки, то витрати на оренду землі також враховуються. Не слід забувати про витрати на зберігання та транспортування продукції, які включають утримання складів та логістичні витрати. Важливою статтею є страхування врожаю, яке захищає від ризиків неврожаю.

У аграрному бізнесі ефективне управління активами та витратами є критично важливим через сезонність виробництва та залежність від погодних умов. Правильне планування використання ресурсів та оптимізація витрат можуть значно підвищити рентабельність агропідприємства, забезпечуючи його стабільність та розвиток у довгостроковій перспективі.

Фінансові ресурси, які не приймають участь у процесі, можуть використовуватися для відтворення у формі короткострокових і довгострокових фінансових вкладень. Саме таке використання фінансових ресурсів, за якого метою є отримання доходу, можемо назвати розширеним відтворенням, за допомогою якого підвищується ефективність всього відтворювального процесу на підприємстві [20].

Отже, досягнення оптимальних параметрів процесів акумуляції та розподілу фінансових активів повністю детермінується якістю системи управління ними на сільськогосподарському підприємстві. Адже забезпечення дієвих механізмів результативного функціонування фінансових потоків вимагає комплексного розв'язання низки ключових проблемних аспектів. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів та раціональна організація процесів їх використання є фундаментальною запорукою життєздатності і прогресивного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання на всіх етапах його еволюції.

Численні трактування зазначеної концепції інколи взаємодоповнюють одне одного, проте в деяких ситуаціях можуть суперечити одне одному. Однак, незважаючи на різноманітність підходів, вони слугують спільній меті - подальшій оптимізації джерел залучення фінансових ресурсів для підприємницької діяльності та векторів їх продуктивного використання.

Фінансові ресурси підприємства насамперед забезпечують його виробничу діяльність, гарантуючи безперервність функціонування через збалансованість їх надходження та використання. Порушення цього балансу може призвести до фінансової кризи і навіть банкрутства суб'єкта господарювання.

Виручка від реалізації продукції дозволяє не лише підтримувати виробничий цикл, але й частково спрямовується на відновлення та примноження фінансових ресурсів. Таким чином, ефективне управління фінансовими потоками є критичним для стабільності та розвитку підприємства.

1.3. Організаційні підходи до методики аналізу формування та ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Фінансовий стан сільськогосподарського підприємства є однією з головних характеристик ділової активності та надійності. Він допомагає визначити конкурентоспроможність та потенціал підприємства, виступає гарантом ефективного реалізації економічних інтересів підприємства, а також його партнерів.

Фінансовий стан підприємства є однією з найважливіших характеристик економічної діяльності сільськогосподарського підприємства, яка визначає потенціал та конкурентоспроможність у діловому співробітництві, оцінює економічні інтереси підприємства в той же час і його партнерів у фінансовому та виробничому відношенні. Він може бути як задовільний, так і не задовільний.

Стабільність фінансового становища сільськогосподарського підприємства визначається комплексом факторів. Позитивна динаміка досягається за умов забезпечення стійкої платоспроможності, підтримання належного рівня

ліквідності активів, формування достатнього обсягу власних обігових коштів та раціонального й ефективного використання наявних фінансових ресурсів.

Натомість, ознаками незадовільного фінансового стану є неоптимальне розміщення та неефективне використання фінансових ресурсів, недостатня фінансова стійкість через несприятливі тенденції у виробництві та збуті, проблеми з платоспроможністю, наявність прострочених боргів перед бюджетом та працівниками.

Для покращення ситуації керівництву необхідно впроваджувати ефективні методи управління фінансами з урахуванням стратегічних цілей розвитку. Важливо адаптувати методики оцінки фінансового стану до сучасних умов та потреб підприємства, враховувати вимоги зовнішніх стейкхолдерів, інвесторів та регуляторних органів. Регулярне проведення фінансового аналізу та вжиття превентивних заходів також є критичним. Такий комплексний підхід дозволить забезпечити фінансову стабільність та створити передумови для сталого розвитку агропідприємства.

Для проведення фінансового аналізу сільськогосподарського підприємства необхідно:

- володіти його інструментами;
- мати відповідне інформаційне забезпечення;
- мати в розпорядженні підприємства кваліфікованих штатних

аналітиків.

Основними завданнями перед аналізом фінансового стану аграрного підприємства є:

- оцінка рентабельності та фінансової стійкості;
- оцінка результативності використання капітальних вкладень та достатності власного оборотного капіталу;
- моніторинг показників ліквідності, фінансової незалежності та спроможності виконувати зобов'язання;
- числовий аналіз ринкової конкурентності та фінансового становища; дослідження активності підприємства на фондовому ринку та інтенсивності його комерційної діяльності;

- аналіз раціональності розподілу та використання фінансових засобів.

Такий комплексний аналіз є критично важливим етапом для розробки планів фінансового оздоровлення підприємства. Крім самого суб'єкта господарювання, такий аналіз проводять кредитори та інвестори для оцінки ризиків і визначення відсоткових ставок за позиками та інвестиціями.

Покращення керування ресурсами стає все більш актуальною потребою. Тому керівники та їх спеціалісти звертають на це питання все більше уваги, адже від правильності застосування фінансових ресурсів залежить життєдіяльність підприємства. Однією із складовою, яка відіграє важливу роль для ухвалення управлінських рішень, є аналіз дієвості застосування фінансових ресурсів. Адже від якості організації процесу та детальності проведення аналізу залежить правильність та рівень ефективності прийняття управлінських рішень щодо подальшого застосування фінансових ресурсів на підприємстві.

Аналіз фінансових ресурсів підприємства – один із найголовніших елементів загальної системи управління сільськогосподарським підприємством. Це система способів накопичення, опрацювання, використання інформації та трансформації для забезпечення підприємства конкурентоспроможності [22, с. 471]. Специфіка опису процесу управління фінансових ресурсів базується на визначенні певного комплексу показників, що відображають різноманітні параметри, та результати їх здійснення [23].

За суб'єктом проведення виділяють внутрішній та зовнішній аналіз сільськогосподарського підприємства. Внутрішній аналіз здійснюється самим господарством для оптимізації управління фінансовими ресурсами та планування сільськогосподарської діяльності. Його результати є конфіденційними. Зовнішній аналіз проводиться сторонніми аналітиками на основі публічної фінансової звітності агропідприємства. Він менш детальний, але більш формалізований, а його результати доступні широкому колу зацікавлених осіб, включаючи потенційних інвесторів та партнерів у агробізнесі.

За ступенем деталізації розрізняють ситуаційний аналіз, експрес-аналіз та поглиблений аналіз сільськогосподарського підприємства. Кожен з них відповідає різним потребам агробізнесу. Поглиблений аналіз передбачає

використання широкого спектру показників та аналітичних процедур, враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва. Експрес-аналіз базується на обмеженому наборі ключових індикаторів, що дозволяє оперативно оцінювати стан агропідприємства без значних затрат часу та ресурсів, особливо важливо в сезонному характері сільськогосподарської діяльності. Ситуаційний аналіз застосовується для вирішення конкретних управлінських завдань в умовах мінливого агрономічного та ринкового середовища.

Вибір методу аналізу залежить від конкретних цілей та обставин сільськогосподарського підприємства. Регулярний моніторинг обмеженого набору ключових показників дозволяє своєчасно виявляти зміни у фінансовому стані господарства, враховуючи сезонність агровиробництва. При необхідності прийняття рішень в умовах невизначеності, характерних для сільського господарства, доцільно звертатися до ситуаційного аналізу, який фокусується на вирішенні специфічних завдань управління фінансовими ресурсами з урахуванням поточної агроекономічної ситуації.

Якісний аналіз базується на експертних оцінках та порівняльних характеристиках досліджуваних процесів в агробізнесі. Цей метод дозволяє врахувати нюанси та особливості сільськогосподарського виробництва, які складно формалізувати, надаючи глибинне розуміння ситуації. Натомість, кількісний аналіз оперує числовими даними, зіставляючи показники та досліджуючи чутливість економічних явищ до змін різних факторів, специфічних для агросектору. Такий підхід забезпечує точність та об'єктивність оцінок діяльності сільськогосподарського підприємства.

Інформаційна база аналізу зумовлює виокремлення аналізу базових та розрахункових показників агропідприємства. Базові показники відображають первинні дані фінансової звітності, тоді як розрахункові є результатом математичних операцій з базовими. Це дозволяє досягти більшої глибини аналізу та зіставності даних, що критично важливо для ґрунтового дослідження фінансового стану сільськогосподарського підприємства, враховуючи специфіку його діяльності.

Візуалізація результатів аналізу сільськогосподарського підприємства може здійснюватися у табличній, текстовій чи графічній формі. Кожен з цих форматів має свої переваги для представлення аграрних даних. Таблиці структурують інформацію, полегшуючи порівняння показників урожайності, прибутковості різних культур тощо. Графіки наочно демонструють сезонні тенденції та взаємозв'язки у сільськогосподарському виробництві. Текстовий формат дозволяє детально описати нюанси агродіяльності та надати розгорнуті коментарі. Оптимальним є комбінування різних форм подання даних для максимальної інформативності та зручності сприйняття специфіки агробізнесу.

Вибір конкретних методів та форм подання результатів залежить від мети аналізу, особливостей досліджуваного сільськогосподарського підприємства та потреб кінцевих користувачів аналітичної інформації в агросекторі. Комплексне застосування різних підходів забезпечує всебічність та об'єктивність оцінки фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства, створюючи надійну основу для прийняття управлінських рішень та розробки стратегій розвитку в умовах мінливого аграрного ринку.

Аналіз фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств здійснюється з метою вирішення ряду важливих завдань (рис 1.6).

Аграрні підприємства потребують регулярного та всеохоплюючого фінансового моніторингу. Такий підхід дозволяє не лише оцінити поточні фінансові показники, але й простежити їх еволюцію протягом тривалого періоду, виявляючи критичні аспекти фінансової діяльності та окреслюючи шляхи оптимізації ресурсного потенціалу.

Недостатня ефективність управління фінансовими ресурсами може спричинити каскадний ефект негативних наслідків. Це може проявлятися у зниженні ліквідності, що, в свою чергу, здатне порушити ланцюги постачання, виробничі процеси та збутову діяльність. Крім того, це може призвести до недосягнення планових показників прибутковості, зниження загальної рентабельності та навіть до ризику санкцій з боку контролюючих органів.

Рисунок 1.6 – **Завдання для аналізу фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства**

Джерело: сформовано автором на основі [24]

Ключовим аспектом ефективного фінансового аналізу є синхронізація аналітичних завдань. Це забезпечує системний підхід та максимізує результативність аналітичної роботи.

Процес аналізу фінансових ресурсів аграрних підприємств доцільно інтегрувати в загальний технологічний цикл управління. Це передбачає трансформацію первинних облікових даних у аналітичні показники, які стають основою для прийняття управлінських рішень щодо оптимального використання фінансових ресурсів. Такий підхід створює цілісну інформаційну екосистему, яка підтримує ефективне фінансове управління в аграрному секторі.

Існує ряд методів, за допомогою яких є можливість провести об'єктивну оцінку стану фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, тенденцій розвитку та безпосередньо виявити резерви підвищення ефективності їх формування та шляхи їх реалізації (рис. 1.7).

Рисунок 1.7 – Методи аналізу для ефективної оцінки фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [25]

Враховуючи комплекс завдань, що потребують розв'язання під час дослідження фінансових ресурсів аграрних підприємств, а також набір методологічних підходів для оцінювання ефективності їх використання, логічно відобразити послідовність аналітичного процесу у формі структурованої схеми (Додаток Б).

Аналіз фінансових ресурсів та оцінка ефективності управління ними становлять ядро фінансової діагностики підприємства. Ця комплексна процедура, що базується на розрахунку та інтерпретації фінансових індикаторів, є ключовим інструментом для розкриття фінансового потенціалу та виявлення зон ризику.

Для підвищення якості управлінських рішень необхідна постійна еволюція методологічного апарату фінансового аналізу та планування в аграрному секторі. Це передбачає адаптацію існуючих методик до специфіки сільськогосподарського виробництва та розробку інноваційних підходів, що враховують динаміку аграрних ринків.

Фінансові ресурси підприємства перебувають у стані перманентної циркуляції, що зумовлює необхідність інтегрованого підходу до їх оцінки. Це передбачає симультанний аналіз процесів акумулювання та розподіл грошових коштів, що забезпечує отримання комплексного уявлення про фінансове становище компанії.

Триада критеріїв - фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність - формує фундамент для оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства. Доповнюють цю систему показники рентабельності та ділової активності, які розкривають ефективність використання наявних ресурсів (Додаток Б).

Концепція фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства виходить за межі простого балансування запасів і витрат з джерелами їх формування. Вона охоплює широкий спектр характеристик: від стабільної платоспроможності до оптимального співвідношення власних і залучених коштів, враховуючи сезонність аграрного виробництва. Фінансова стійкість агропідприємства також передбачає резистентність до коливань ринкової кон'юнктури та погодних умов, високий рівень довіри з боку інвесторів та кредиторів, а також здатність генерувати прибуток, достатній для самофінансування розвитку господарства та впровадження інноваційних агротехнологій.

Така багатовимірна оцінка фінансового стану створює основу для розробки стратегій, спрямованих на оптимізацію структури капіталу та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів у специфічних умовах аграрного виробництва. Це особливо важливо з огляду на високу капіталомісткість сільськогосподарської діяльності та тривалий виробничий цикл.

Фінансова стійкість певною мірою зумовлюється раціональним підбором фінансових джерел і визначається збалансованою композицією активів та пропорцією між власними і позиковими коштами. Для цього обчислюють відносні показники фінансової стійкості (Додаток В).

Фінансова спроможність є ключовим індикатором при оцінці економічного здоров'я аграрного підприємства. Цей показник дозволяє кредитним установам та діловим партнерам зважити доцільність співпраці з конкретним господарством. Насамперед, така аналітика має критичне значення для самої компанії, адже надає можливість ефективно керувати власною діяльністю та оперативно реагувати на коливання фінансового становища.

Платоспроможність виступає одним із найвагоміших критеріїв у процесі фінансового аналізу сільськогосподарського виробника. За її допомогою банківські структури та інші контрагенти здатні визначити перспективність проведення операцій з певним суб'єктом господарювання. Ці дані мають першочергове значення для самого підприємства, оскільки дозволяють здійснювати моніторинг власної діяльності та своєчасно адаптуватися до змін у фінансовому стані.

Фінансова спроможність аграрного підприємства відображає його здатність забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань протягом визначеного часового проміжку. Ця характеристика демонструє потенціал господарства оперативно погашати термінові борги за рахунок наявних грошових активів. Оцінка актуального стану платоспроможності базується на зіставленні обсягу доступних платіжних інструментів з величиною невідкладних фінансових зобов'язань суб'єкта господарювання (Додаток Г).

Комплексний аналіз фінансової діяльності аграрних підприємств розкриває глибинні аспекти управлінських рішень у сільськогосподарському секторі, верифікує достовірність інформаційного підґрунтя та оцінює потенціал фінансового маневрування в умовах сезонності та ринкової волатильності. Цей процес дозволяє сформулювати цілісне бачення стратегічних і тактичних аспектів функціонування аграрного господарюючого суб'єкта.

Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств оцінюється через призму абсолютних та відносних індикаторів, які охоплюють спектр фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, з урахуванням специфіки аграрного виробництва. Ключовим джерелом даних для такої оцінки виступає баланс аграрного підприємства, який акумулює критично важливу інформацію про

структуру активів (включаючи земельні ресурси, сільськогосподарську техніку, біологічні активи) та пасивів.

Кожен окремий показник несе самостійне смислове навантаження, водночас інтегруючись у систему узагальнюючих параметрів, які формують цілісну картину фінансового стану аграрного підприємства. Ця багаторівнева структура дозволяє проводити як сегментарний, так і комплексний аналіз, враховуючи особливості сільськогосподарського виробництва.

У процесі обчислення фінансових коефіцієнтів сільськогосподарського підприємства залучають весь спектр доступних інформаційних ресурсів, включаючи дані про врожайність, ціни на сільськогосподарську продукцію, вартість ресурсів тощо. Це забезпечує всебічність оцінки та підвищує її об'єктивність. Такий підхід дозволяє не лише діагностувати поточний фінансовий стан, але й прогнозувати його динаміку, що є критично важливим для стратегічного планування в умовах волатильності аграрних ринків.

Після проведення оцінки ефективності розподілу грошових коштів формується механізм фінансового менеджменту сільськогосподарського підприємства. До неї входить планування грошових потоків з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва, виявлення дебіторської заборгованості за напрямками та фондами, оптимізація структури капіталу з урахуванням специфіки аграрного сектору тощо.

Контроль фінансового стану сільськогосподарського підприємства являє собою тривалий та складний процес, який потребує певного часу та зусиль. Водночас, вчасне та ефективне проведення аналізу фінансового стану вкрай необхідне, адже стійка діяльність аграрного підприємства залежить як від обраної стратегії розвитку, так і від постійного й безперервного фінансового контролю в умовах мінливості погодних умов та ринкової кон'юнктури.

Ключове призначення фінансової аналітики в аграрному секторі полягає у всебічному вивченні реального економічного становища сільськогосподарського підприємства, зіставленні поточних показників з минулими періодами та окресленні перспектив оптимізації діяльності через

впровадження виваженої фінансової стратегії, адаптованої до специфіки аграрного виробництва.

Формування системи індикаторів фінансового здоров'я аграрного підприємства передбачає ретельний відбір релевантних груп економічних параметрів, інтеграцію конкретних метрик у відповідні категорії, розробку методології їх обчислення та інтерпретації з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва. Вибір інструментарію для такого комплексного аналізу має здійснюватися індивідуально кожним аграрним підприємством, враховуючи етап його розвитку, стратегічні орієнтири та тактичні завдання.

В реаліях ринкової економіки, точна й вчасна діагностика фінансового здоров'я аграрного підприємства набуває вирішального значення. Кожен керівник сільськогосподарського бізнесу зобов'язаний максимально ефективно використовувати як очевидні, так і приховані потенціали свого господарства для примноження прибутку, беручи до уваги особливості агровиробництва.

Для реалізації цієї стратегії необхідно систематично проводити моніторинг фінансового стану, відстежувати рух грошових потоків та здійснювати ґрунтовні наукові розвідки щодо фінансових взаємозв'язків у межах аграрного підприємства.

Об'єктивне та оперативне оцінювання економічного становища сільгосппідприємства стає критично важливим у контексті ринкових відносин. Власникам агробізнесу належить задіяти весь спектр доступних та латентних ресурсів компанії задля нарощування доходів, враховуючи специфічні риси сільськогосподарської галузі.

Отже, фінансові ресурси є фундаментальною основою діяльності сільськогосподарських підприємств, що забезпечує їх функціонування та розвиток. Вони представляють собою сукупність грошових коштів та інших активів, які підприємство використовує для забезпечення своєї діяльності.

Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств поділяються на власні (статутний капітал, прибуток, амортизація)

та залучені (кредити, інвестиції). Їх оптимальне співвідношення критично важливе для забезпечення фінансової стійкості.

Специфіка сільськогосподарського виробництва (сезонність, залежність від природних умов, тривалий виробничий цикл) створює особливі виклики для управління фінансовими ресурсами та вимагає специфічних підходів до їх використання.

Ефективність використання фінансових ресурсів оцінюється через показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Їх регулярний моніторинг дозволяє своєчасно виявляти проблеми та приймати обґрунтовані рішення.

Успішне управління фінансовими ресурсами вимагає постійного вдосконалення методів аналізу, планування та контролю, а також адаптації до мінливих ринкових умов в аграрному секторі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПОСП Злагода»

Аналіз фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств є ключовим аспектом оцінки ефективності аграрного сектору економіки України. Сільське господарство, будучи однією з основних галузей національної економіки, відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни та формуванні її експортного потенціалу. Тому дослідження основних показників фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств набуває особливого значення в контексті розвитку економіки України в цілому [36].

Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств відображають ефективність їх господарювання та є індикатором їх фінансового стану. Вони формуються під впливом численних факторів, включаючи природно-кліматичні умови, ринкову кон'юнктуру, державну аграрну політику, ефективність управління ресурсами та інноваційну активність підприємств. Аналіз цих показників дозволяє не лише оцінити поточний стан галузі, але й виявити тенденції її розвитку, а також сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Для детального розуміння фінансового стану та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України, розглянемо ключові показники їх фінансових результатів (табл. 2.1).

Разом з цим доцільно звернути увагу на регіональний аспект цього питання. Зокрема, Миколаївська область, як один з важливих аграрних регіонів країни, заслуговує на окрему увагу.

Аналіз фінансових результатів сільськогосподарських підприємств Миколаївської області дозволить нам оцінити специфіку розвитку аграрного сектору в цьому регіоні, виявити локальні тенденції та порівняти їх із

загальнонаціональними показниками. Це допоможе краще зрозуміти як загальні закономірності, так і регіональні особливості функціонування сільськогосподарських підприємств (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Основні показники фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств України та Миколаївської області

Показники	Роки					Відхилення 2023 до 2019, (+,-)
	2019	2020	2021	2022	2023	
Україна						
Чистий прибуток (збиток), млн грн	5237,7	6805,4	88527,6	-2762,7	4404,8	-832,9
Чистий прибуток у % до загальної кількості	73,6	71,0	72,9	65,8	70,7	-2,9
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	7,6	0,9	10,1	-3,2	4,7	-2,9
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	10,2	6,2	12,6	3,3	8,1	-2,1
Миколаївська обл.						
Чистий прибуток (збиток), млн грн	8616,0	-1758,4	15014,9	-18666,5	33916,2	25300,19
Чистий прибуток у % до загальної кількості	78,8	75,5	78,1	68,6	73,47	-5,3
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	9,8	-1,9	11,2	-16,3	0,02	21,4
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	11,3	8,1	14,8	-4,0	4,6	-6,6

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Аналіз основних показників фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств України та Миколаївської області за 2019-2023 роки виявляє значні коливання та загальну тенденцію до погіршення економічного стану галузі.

Чистий прибуток в Україні демонструє нестабільність. Після піку прибутковості в 2021 році відбувся різкий спад до збитковості у 2022 році, з

частковим відновленням у 2023 році. Миколаївська область показує подібну, але більш виражену динаміку, завершивши 2023 рік зі значним зростанням чистого прибутку порівняно з 2019 роком.

Частка прибуткових підприємств в Україні знизилася з 73,6% у 2019 році до 70,7% у 2023 році, а в Миколаївській області - з 78,8% до 73,47%. Відповідно, частка збиткових підприємств зросла як в Україні, так і в області.

Рентабельність всієї діяльності в Україні знизилася з 7,6% у 2019 році до 4,7% у 2023 році, а операційної діяльності - з 10,2% до 8,1%. У Миколаївській області спостерігається ще більш суттєве зниження рентабельності.

Ці дані свідчать про загальне погіршення фінансового стану сільськогосподарських підприємств. 2022 рік виявився особливо складним, що пов'язано з початком повномасштабної війни. Хоча у 2023 році спостерігається певне відновлення, загальні показники не досягли рівня 2019 року.

Зростання кількості збиткових підприємств та зниження рентабельності вказують на зменшення ефективності діяльності в галузі. Миколаївська область демонструє більш різкі коливання показників порівняно з загальноукраїнськими, що свідчить про її більшу вразливість до економічних та геополітичних факторів.

Проаналізувавши фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств як на національному рівні, так і на прикладі Миколаївської області, ми отримали загальне уявлення про стан та тенденції розвитку аграрного сектору України. Ці дані створюють основу для розуміння загальних економічних процесів у сільському господарстві та дозволяють оцінити ефективність галузі в цілому.

Однак для більш глибокого розуміння реальних процесів, що відбуваються в аграрному секторі, важливо розглянути конкретні приклади господарюючих суб'єктів. Такий підхід дозволяє перейти від макроекономічних показників до мікроекономічного аналізу, що дає можливість оцінити, як загальні тенденції відображаються на рівні окремих підприємств.

У цьому контексті особливий інтерес представляє аналіз фінансово-господарської діяльності ПОСП «Злагода». Це підприємство є типовим представником аграрного сектору, і його досвід може слугувати показовим

прикладом для розуміння реальних викликів та можливостей, з якими стикаються сільськогосподарські виробники в сучасних економічних умовах України.

Аналіз складу та структури майна є важливим аспектом фінансового менеджменту підприємства. Цей процес дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів компанії та виявити потенційні проблеми чи можливості для оптимізації. При проведенні такого аналізу розглядаються різні види активів, включаючи основні засоби, оборотні активи, нематеріальні активи та фінансові інвестиції [37].

Основні засоби, такі як будівлі, обладнання та транспортні засоби, зазвичай становлять значну частину майна підприємства. Аналіз їх стану, віку та ефективності використання може виявити необхідність оновлення або модернізації для підвищення продуктивності. Оборотні активи, включаючи запаси, дебіторську заборгованість та грошові кошти, відіграють ключову роль у забезпеченні ліквідності підприємства. Оцінка їх оборотності та структури допомагає оптимізувати управління робочим капіталом.

Нематеріальні активи, такі як патенти, ліцензії та торгові марки, можуть бути значним джерелом конкурентної переваги. Аналіз їх вартості та внеску у загальну вартість підприємства є важливим для розуміння нематеріальних факторів успіху бізнесу. Фінансові інвестиції, у свою чергу, можуть включати довгострокові та короткострокові вкладення, які потребують оцінки з точки зору їх прибутковості та ризику.

Для глибшого розуміння фінансового стану та динаміки розвитку ПОСП «Злагода» необхідно проаналізувати склад та структуру майна підприємства. Це дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, виявити тенденції зміни структури активів та визначити потенційні напрямки оптимізації управління майном (табл. 2.2).

Проаналізувавши дані таблиці 2.2, можемо сказати, що протягом досліджуваного періоду спостерігається стійке зростання загальної вартості майна підприємства. У 2022 році порівняно з 2021 роком вартість майна зросла на 19,76% (15992 тис. грн), а в 2023 році порівняно з 2022 роком - ще на 1,06%

(1030 тис. грн). Це свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства та потенційне зміцнення його фінансового стану.

Таблиця 2.2 Аналіз склад та структури майна ПОСП «Злагода», тис. грн

Показник	Роки			2022/2021		2023/2022	
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%
Усього майна	80921	96913	97943	15992	119,76	1030	101,06
Необоротні активи	26187	36907	33880	10720	140,94	-3027	91,80
Оборотні активи	54734	60006	64063	5272	109,63	4057	106,76
Запаси	39128	41661	36243	2533	106,47	-5418	87,00
Дебіторська заборгованість	6330	4801	7493	-1529	75,85	2692	156,07
Кошти та їх еквіваленти	10	3506	2405	3496	350	-1101	68,60

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

У структурі необоротних активів у 2022 році спостерігалось значне збільшення вартості на 40,94% (10720 тис. грн), що може вказувати на суттєві інвестиції в основні засоби або довгострокові фінансові вкладення. Однак у 2023 році відбулося зменшення вартості необоротних активів на 8,2% (-3027 тис. грн), що може бути пов'язано з амортизацією або вибуттям частини активів.

Оборотні активи демонструють стабільне зростання протягом усього періоду. У 2022 році вони зросли на 9,63% (5272 тис. грн), а в 2023 році - на 6,76% (4057 тис. грн). Це може свідчити про розширення операційної діяльності підприємства та збільшення його ліквідності.

У структурі оборотних активів спостерігаються значні зміни. Запаси у 2022 році збільшилися на 6,47% (2533 тис. грн), але в 2023 році відбулося їх суттєве зменшення на 13% (-5418 тис. грн). Це може вказувати на оптимізацію управління запасами або зміну виробничої стратегії. Дебіторська заборгованість у 2022 році зменшилася на 24,15% (-1529 тис. грн), що є позитивною тенденцією. Однак у 2023 році спостерігається значне збільшення на 56,07% (2692 тис. грн), що може свідчити про погіршення платіжної дисципліни клієнтів або зміну кредитної політики підприємства.

Найбільш драматичні зміни відбулися в категорії грошових коштів та їх еквівалентів. У 2022 році спостерігалось колосальне збільшення в 350 разів (3496 тис. грн), що може бути результатом успішної операційної діяльності або залучення зовнішнього фінансування. Проте у 2023 році відбулося зменшення на 31,4% (-1101 тис. грн), що може вказувати на використання накопичених коштів для інвестицій або погашення зобов'язань.

Структура активів ПОСП «Злагода» характеризується переважанням оборотних активів над необоротними, що є типовим для сільськогосподарських підприємств. Це забезпечує достатню ліквідність, але також може вказувати на необхідність оновлення основних засобів у майбутньому.

Проаналізувавши склад та структуру майна ПОСП «Злагода», ми отримали загальне уявлення про динаміку та напрямки змін в активах підприємства. Однак для більш глибокого розуміння ефективності використання майна та оцінки майнового стану підприємства необхідно розглянути ряд специфічних показників, які дозволять нам зробити більш точні висновки щодо фінансово-господарської діяльності ПОСП «Злагода» (табл 2.3). Коефіцієнт мобільності активів демонструє певну нестабільність. У 2022 році він знизився на 22,49%, але в 2023 році зріс на 16,67%. Це вказує на зміни у структурі активів підприємства.

Частка основних засобів в активах зростає у 2022 році на 17,81%, але знизилася у 2023 році на 9,19%. Це свідчить про коливання у співвідношенні основних засобів до загальних активів.

Коефіцієнт зносу основних засобів залишається в межах нормативного значення (менше 0,5), що є позитивним показником. Проте спостерігається його зростання у 2023 році на 23,53%, що вказує на необхідність оновлення основних засобів.

Фондоозброєність демонструє стабільне зростання, особливо значне у 2023 році (на 99,53%). Це позитивна тенденція, яка свідчить про підвищення технічної оснащеності праці.

Фондомісткість зросла у 2022 році на 78,05%, але знизилася у 2023 році на 15,07%. Зниження цього показника є позитивною динамікою, оскільки вказує на підвищення ефективності використання основних фондів.

Фондовіддача знизилася у 2022 році на 43,8%, але зросла у 2023 році на 17,65%. Зростання цього показника є позитивною тенденцією, що свідчить про покращення ефективності використання основних засобів.

Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів демонструє негативну динаміку, знизившись на 52,75% у 2022 році та ще на 46,05% у 2023 році. Це вказує на зниження ефективності використання виробничих фондів та потребує уваги керівництва.

Таблиця 2.3 Аналіз показників майнового стану ПОСП «Злагода»

Показники	Роки			2022/2021		2023/2022		Нормативне значення	Динаміка значень
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%		
Коефіцієнт мобільності активів	2,09	1,62	1,89	-0,47	77,51	0,27	116,67	-	-
Частка основних засобів в активах	32,23	37,97	34,48	5,74	117,81	-3,49	90,81	-	-
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,41	0,34	0,42	-0,07	82,93	0,08	123,53	< 0,5	Позитивна динаміка
Фондоозброєність	423,6	491,35	980,37	67,75	115,99	489,02	199,53	↑	Позитивна динаміка
Фондомісткість	0,41	0,73	0,62	0,32	178,05	-0,11	84,93	↓	Позитивна динаміка
Фондовіддача	2,42	1,36	1,6	-1,06	56,20	0,24	117,65	↑	Позитивна динаміка
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	42,33	20	10,79	-22,33	47,25	-9,21	53,95	-	Негативна динаміка

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Загалом, майновий стан підприємства демонструє змішані тенденції. Позитивними аспектами є зростання фондоозброєності та покращення показників фондомісткості та фондовіддачі у 2023 році. Проте негативна динаміка рентабельності виробничих фондів та зростання коефіцієнта зносу

основних засобів вказують на необхідність оптимізації управління виробничими фондами та розробки стратегій підвищення їх ефективності.

Підприємству рекомендується звернути увагу на оптимізацію структури активів, підвищення ефективності використання основних засобів та розробку стратегії їх оновлення для запобігання зростанню зносу в майбутньому. Також варто проаналізувати причини зниження рентабельності виробничих фондів у 2023 році та розробити заходи для її підвищення.

Наступним етапом нашого дослідження є саме аналіз відносних показників фінансової стійкості ПОСП «Злагода». Воно демонструє загалом позитивну динаміку. Коефіцієнт автономії зріс до 0,99 у 2023 році, що свідчить про високий рівень фінансової незалежності підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу та коефіцієнт забезпечення підприємства власними оборотними коштами показали позитивну динаміку в 2023 році, що вказує на покращення здатності підприємства вільно маневрувати власними коштами (табл 2.4).

Таблиця 2.4 Аналіз відносних показників фінансової стійкості ПОСП «Злагода»

Показник	Роки			2022/2021		2023/2022		Нормати вне значення	Динамік а значень
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%		
Коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу	0,06	0,07	-	0,01	116,67	-0,07	-		Негативна динаміка
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,92	0,92	0,99	0	100,00	0,07	107,61		Позитивна динаміка
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,65	0,58	0,65	-0,07	89,23	0,07	112,07	0,35	Негативна динаміка
Коефіцієнт забезпечення підприємства власними оборотними коштами	0,88	0,87	0,98	-0,01	98,86	0,11	112,64	>0,1	Негативна динаміка
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,08	0,08	0,007	0	100,00	-0,073	8,75	<0,25	Позитивна динаміка

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Необхідно відзначити значне зниження коефіцієнта фінансового левериджу до 0,007 у 2023 році, що суттєво нижче нормативного значення 0,25. Це свідчить про мінімальне використання позикових коштів та високу фінансову стійкість підприємства. Однак, повна відсутність позикового капіталу в 2023 році, на що вказує нульове значення коефіцієнта співвідношення позикового та власного капіталу, може свідчити про недостатньо ефективне використання фінансового важеля для підвищення рентабельності власного капіталу. Загалом, фінансовий стан ПОСП «Злагода» можна охарактеризувати як стійкий, з тенденцією до покращення протягом аналізованого періоду.

Аналіз доходів підприємства є ключовим аспектом оцінки його фінансово-господарської діяльності. Доходи відображають результати економічної активності компанії та є основою для формування її фінансових результатів. У фінансовому менеджменті прийнято розділяти доходи на декілька категорій: дохід від основної діяльності (чистий дохід від реалізації продукції), інші операційні доходи, фінансові доходи та інші доходи. Кожна з цих категорій має свої особливості формування та впливу на загальний фінансовий стан підприємства.

Особливу увагу слід приділити чистому доходу від реалізації продукції, який є головним джерелом надходжень для більшості підприємств. Цей показник відображає ефективність основної діяльності компанії та її конкурентоспроможність на ринку. Динаміка цього показника може свідчити про зміни у обсягах виробництва, цінову політику підприємства, а також про загальні тенденції розвитку галузі.

Не менш важливим аспектом аналізу є дослідження витрат підприємства, які безпосередньо впливають на його прибутковість та ефективність діяльності. Витрати підприємства включають собівартість реалізованої продукції, яка відображає прямі та непрямі виробничі витрати, а також інші операційні витрати, пов'язані з управлінням та збутом. Особливо важливим є співвідношення темпів

зростання доходів та витрат, яке характеризує ефективність управління ресурсами підприємства.

Для ПОСП «Злагода», як сільськогосподарського підприємства, аналіз доходів має особливе значення, враховуючи сезонність та залежність від природно-кліматичних умов, які характерні для аграрного сектору. Розглянемо детальніше структуру та динаміку доходів ПОСП «Злагода» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 Динаміка доходів та витрат ПОСП «Злагода», тис. грн

Показники	Роки			2022/2021		2023/2022	
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	51263	42777	56750	-8486	83,45	13973	132,66
Інші доходи	56	45	202	-11	80,36	157	448,89
Всього доходів	51319	42822	56952	-8497	83,44	14130	132,99
Собівартість продукції (товарів, робіт, послуг)	27215	28425	48858	1210	104,45	20433	171,88
Інші операційні витрати	1947	28	-	-1919	1,44	-28	-
Всього витрат	29162	28453	48858	-709	97,57	20405	171,72

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Отже, у 2022 році порівняно з 2021 роком спостерігалось зниження чистого доходу від реалізації продукції на 8486 тис. грн або на 16,55%, що є негативною тенденцією. Проте у 2023 році ситуація значно покращилась - дохід зріс на 13973 тис. грн або на 32,66% порівняно з попереднім роком, досягнувши позначки 56750 тис. грн.

Щодо інших доходів, то їх обсяг спочатку знизився на 11 тис. грн у 2022 році, але потім суттєво збільшився у 2023 році - на 157 тис. грн, показавши значне зростання на 348,89%. Такий стрибок може свідчити про диверсифікацію джерел доходу підприємства або отримання додаткових неопераційних надходжень. Загальна сума доходів демонструє аналогічну динаміку: спад у 2022 році на 16,56% та подальше зростання у 2023 році на 32,99%.

Стосовно витрат підприємства, собівартість продукції показала стабільне зростання протягом усього періоду. У 2022 році вона збільшилась на 1210 тис. грн (4,45%), а в 2023 році відбулося ще більш суттєве зростання - на 20433 тис. грн (71,88%). Таке значне збільшення собівартості може бути пов'язане як зі збільшенням обсягів виробництва, так і з подорожчанням сировини, матеріалів та інших складових собівартості продукції.

Інші операційні витрати значно скоротились у 2022 році - на 1919 тис. грн, а в 2023 році були повністю відсутні. Це може свідчити про оптимізацію операційних процесів та ефективне управління витратами підприємства. Загальна сума витрат у 2022 році зменшилась на 2,43% порівняно з 2021 роком, але у 2023 році зросла на 71,72%, що корелює зі збільшенням доходів підприємства.

Варто відзначити, що темп зростання доходів у 2023 році (32,99%) нижчий за темп зростання витрат (71,72%), що може негативно вплинути на рентабельність діяльності підприємства. Це вказує на необхідність впровадження заходів з оптимізації витрат та підвищення ефективності використання ресурсів.

Тому, незважаючи на певне погіршення показників у 2022 році, підприємство продемонструвало значне покращення фінансових результатів у 2023 році, що свідчить про його здатність адаптуватися до змін та ефективно відновлювати свою діяльність. Проте керівництву варто звернути увагу на випереджаюче зростання витрат та розробити стратегію щодо їх оптимізації для забезпечення стабільного розвитку підприємства у майбутньому.

Наступним етапом нашого дослідження буде аналіз відносних показників ділової активності та рентабельності (табл. 2.6).

Аналіз оборотності активів та заборгованості показує, що коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився у 2022 році на 36%, але частково відновився у 2023 році, (збільшення на 20,83%). Це свідчить про покращення ефективності використання оборотних коштів у 2023 році. Оборотність дебіторської заборгованості зменшилась у 2022 році на 36,18%, але зросла на 19,5% у 2023 році. Відповідно, період обороту дебіторської заборгованості

збільшився з 27,86 до 43,66 днів у 2022 році, але знизився до 36,53 днів у 2023 році. Це вказує на певне покращення в управлінні дебіторською заборгованістю у 2023 році.

Таблиця 2.6 Аналіз відносних показників ділової активності та рентабельності

Показник	Роки			2022/2021		2023/2022	
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,75	0,48	0,58	-0,27	64,00	0,1	120,83
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	13,1	8,36	9,99	-4,74	63,82	1,63	119,50
Період обороту дебіторської заборгованості, днів	27,86	43,66	36,53	15,8	156,71	-7,13	83,67
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	14,35	6,22	13,54	-8,13	43,34	7,32	217,68
Період оборотності кредиторської заборгованості, днів	25,43	58,68	26,95	33,25	230,75	-31,73	45,93
Коефіцієнт оборотності власних коштів	0,79	0,52	0,6	-0,27	65,82	0,08	115,38
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	34,52	17,51	8,59	-17,01	50,72	-8,92	49,06
Коефіцієнт рентабельності діяльності підприємства	0,43	0,33	0,14	-0,1	76,74	-0,19	42,42
Коефіцієнт рентабельності продукції	43,22	33,59	14,12	-9,63	77,72	-19,47	42,04

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості значно знизився у 2022 році (на 56,66%), але суттєво зріс у 2023 році (на 117,68%). Період оборотності кредиторської заборгованості відповідно збільшився з 25,43 до 58,68 днів у 2022 році, але знизився до 26,95 днів у 2023 році. Це свідчить про покращення платіжної дисципліни підприємства у 2023 році. Коефіцієнт

оборотності власних коштів знизився на 34,18% у 2022 році, але зріс на 15,38% у 2023 році, що вказує на покращення ефективності використання власного капіталу.

Щодо показників рентабельності, спостерігається негативна динаміка. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу знизився на 49,28% у 2022 році та ще на 50,94% у 2023 році. Це свідчить про значне зниження ефективності використання власного капіталу. Коефіцієнт рентабельності діяльності підприємства також демонструє негативну тенденцію, знизившись на 23,26% у 2022 році та на 57,58% у 2023 році. Це вказує на зниження прибутковості діяльності підприємства. Коефіцієнт рентабельності продукції знизився на 22,28% у 2022 році та на 57,96% у 2023 році, що свідчить про суттєве зменшення прибутковості виробництва продукції.

Хоча показники оборотності демонструють певне покращення у 2023 році порівняно з 2022 роком, всі показники рентабельності мають стійку негативну динаміку. Це вказує на те, що підприємство покращило управління своїми активами та заборгованістю, але не змогло трансформувати це в підвищення прибутковості. Керівництву ПОСП «Злагода» необхідно звернути особливу увагу на фактори, що впливають на рентабельність, та розробити стратегії для її підвищення.

Не менш важливим є оцінка ліквідності підприємства, яка є ключовим показником його фінансової стабільності та здатності своєчасно виконувати свої зобов'язання. Ліквідність відображає спроможність підприємства конвертувати свої активи в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань. Розглянемо детальніше показники ліквідності ПОСП «Злагода» (табл. 2.7).

Аналіз відносних показників ліквідності ПОСП «Злагода» за 2021-2023 роки виявляє неоднозначну динаміку. Чистий оборотний капітал показав незначне зниження у 2022 році, але відновився і навіть перевищив початковий рівень у 2023 році, що є позитивною тенденцією.

Коефіцієнт ліквідності балансу демонструє надзвичайно високе зростання у 2023 році, досягнувши значення 242,03, що значно перевищує нормативне

значення. Це може свідчити про надмірну акумуляцію ліквідних активів і неефективне використання ресурсів підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності також показав значне зростання у 2023 році, досягнувши 91,91, що суттєво перевищує рекомендоване значення 1,5-2. Така ситуація може вказувати на неоптимальну структуру активів і пасивів підприємства.

Таблиця 2.7 Аналіз відносних показників ліквідності ПОСП «Злагода»

Показник	Роки			2022/2021		2023/2022		Нормативне значення	Динаміка значень
	2021	2022	2023	+/-	%	+/-	%		
Чистий оборотний капітал, тис. грн	48676	52325	63366	3649	107,50	11041	121,10		Негативна динаміка
Коефіцієнт ліквідності балансу	5,94	5,86	242,03	-0,08	X	236,17	X	>1	Негативна динаміка
Коефіцієнт поточної ліквідності	9,03	7,81	91,91	-1,22	X	84,1	X	1,5-2	Негативна динаміка
Коефіцієнт швидкої ліквідності	2,57	2,38	39,31	-0,19	X	36,93	X	0,7-1,5	Негативна динаміка
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,45	3,45	0,449	X	3,00	X	0,2	Позитивна динаміка

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Коефіцієнт швидкої ліквідності збільшився до 39,31 у 2023 році, що також значно перевищує нормативне значення 0,7-1,5. Це може свідчити про надмірне накопичення високоліквідних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показав найбільш позитивну динаміку, зрісши з 0,001 у 2021 році до 3,45 у 2023 році, що перевищує нормативне значення 0,2. Це вказує на значне покращення здатності підприємства негайно погашати короткострокові зобов'язання.

Хоча всі показники ліквідності ПОСП «Злагода» перевищують нормативні значення, що з одного боку свідчить про високу платоспроможність підприємства, з іншого боку, такі надвисокі показники можуть вказувати на неефективне використання фінансових ресурсів. Підприємству рекомендується

переглянути свою політику управління ліквідністю для оптимізації структури активів і пасивів та підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

Фінансова незалежність є ключовим аспектом стабільного функціонування та розвитку будь-якого підприємства. Вона відображає здатність компанії самостійно фінансувати свою діяльність, протистояти зовнішнім фінансовим ризикам та ефективно управляти власними ресурсами. Для оцінки фінансової незалежності використовується ряд важливих коефіцієнтів, які дозволяють зробити комплексний аналіз фінансового стану підприємства (табл 2.8).

Таблиця 2.8. Динаміка показників фінансової незалежності
ПОСП «Злагода»

Коефіцієнт	Норматив	Станом на			Відхилення (+,-) 2023 р. до	
		31.12.21 р.	31.12.22 р.	31.12.23 р.	2021 р.	2022 р.
1. Фінансування	< 1,0	0,08	0,08	0,01	-0,07	-0,07
2. Автономії (незалежності)	> 0,5	0,92	0,92	0,99	0,07	0,07
3. Стійкості (стабільності)	> 1,0	12,35	11,61	139,52	127,15	127,89

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Коефіцієнт фінансування протягом аналізованого періоду залишається значно нижчим за нормативне значення 1,0. Це свідчить про дуже низьку залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Зменшення цього показника на 0,073 пункти в 2023 році порівняно з попередніми роками вказує на подальше зниження частки позикового капіталу в структурі фінансування підприємства.

Коефіцієнт автономії (незалежності) показує стабільно високий рівень протягом усього періоду. Він значно перевищує нормативне значення 0,5 і зріс з 0,92 у 2021-2022 роках до 0,99 у 2023 році. Це вказує на високу фінансову незалежність підприємства та здатність фінансувати свою діяльність переважно за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт стійкості (стабільності) демонструє надзвичайно позитивну динаміку. Від і так високого значення 12,35 у 2021 році він зріс до вражаючих

139,5 у 2023 році, що значно перевищує нормативне значення 1,0. Це свідчить про дуже високий рівень фінансової стійкості підприємства та його здатність протистояти зовнішнім фінансовим ризикам.

Отже, аналіз показників фінансової незалежності ПОСП «Злагода» за 2021-2023 роки свідчить про суттєве покращення фінансового стану підприємства. Воно демонструє високу фінансову автономію, стійкість та незалежність від зовнішніх джерел фінансування, що створює сприятливі умови для подальшого стабільного розвитку та зростання.

2.2. Аналіз складу та структури фінансових ресурсів ПОСП «Злагода»

Аналіз фінансових ресурсів підприємства є ключовим аспектом оцінки його фінансового стану та потенціалу розвитку. Фінансові ресурси - це сукупність власних і залучених коштів, які використовуються для фінансування діяльності підприємства та забезпечення його розвитку.

У фінансовому менеджменті виділяють два основних джерела формування фінансових ресурсів. Перше - це власні фінансові ресурси, які включають статутний капітал, нерозподілений прибуток, резервний капітал та інші власні кошти. Друге - позикові фінансові ресурси, що складаються з довгострокових і короткострокових зобов'язань, кредитів банків та кредиторської заборгованості (Додаток Д).

Аналіз виявляє суттєві зміни у структурі та динаміці пасивів підприємства протягом 2021-2023 років. Загальна сума пасивів демонструє стабільне зростання, збільшившись з 80921 тис. грн. у 2021 році до 97943 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про розширення фінансової бази підприємства. Особливо помітним є значне збільшення власних фінансових ресурсів, які складають переважну частку пасивів і зросли з 74863 тис. грн. до 97246 тис. грн. за досліджуваний період. Це вказує на посилення фінансової стійкості та незалежності підприємства.

Нерозподілений прибуток також демонструє позитивну динаміку, зростаючи з 74858 тис. грн. у 2021 році до 97241 тис. грн. у 2023 році, що може свідчити про ефективну операційну діяльність та раціональну політику

розподілу прибутку. Водночас, статутний капітал залишається незмінним на рівні 5 тис. грн., що може вказувати на відсутність додаткових внесків власників.

Важливою тенденцією є суттєве зменшення поточних зобов'язань у 2023 році порівняно з попередніми роками. Зокрема, короткострокові кредити банку, які були присутні в 2021 і 2022 роках, повністю відсутні в 2023 році. Це може свідчити про покращення ліквідності підприємства та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Кредиторська заборгованість також демонструє тенденцію до зменшення протягом аналізованого періоду, що може вказувати на поліпшення платіжної дисципліни підприємства та оптимізацію взаємовідносин з контрагентами.

Варто зазначити, що темпи зростання загальної суми пасивів уповільнились у 2023 році порівняно з 2022 роком, що може бути пов'язано з загальнооекономічними умовами або зміною стратегії розвитку підприємства.

Відсутність довгострокових джерел фінансування протягом усього аналізованого періоду може вказувати на певні обмеження в реалізації довгострокових інвестиційних проектів. Водночас, це може бути свідомою стратегією підприємства, спрямованою на мінімізацію фінансових ризиків.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги істотно зменшилась - з 435 тис. грн у 2021 році до всього 37 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про суттєве покращення розрахунків з постачальниками та підрядниками, що може вказувати на підвищення платоспроможності підприємства.

Натомість, кредиторська заборгованість за розрахунками зросла з 116 тис. грн у 2021 році до 114 тис. грн у 2023 році, хоча є меншою порівняно з 2022 роком. Особливо помітне збільшення заборгованості перед бюджетом - з 10 тис. грн до 55 тис. грн, що може свідчити про зростання податкових зобов'язань підприємства.

Заборгованість з оплати праці дещо знизилась - з 106 тис. грн у 2021 році до 59 тис. грн у 2023 році, що може вказувати на оптимізацію витрат на персонал або покращення своєчасності виплат заробітної плати.

Інші поточні зобов'язання мають тенденцію до зростання - з 429 тис. грн у 2021 році до 546 тис. грн у 2023 році. Це може свідчити про збільшення інших видів короткострокових зобов'язань підприємства.

Структура заборгованості підприємства зазнала суттєвих змін. Значне зменшення заборгованості за товари та послуги може вказувати на покращення операційної ефективності та платіжної дисципліни. Водночас, зростання заборгованості перед бюджетом та збільшення інших поточних зобов'язань потребує уваги керівництва для запобігання потенційним фінансовим ризикам у майбутньому.

Аналіз структури та динаміки активів підприємства є ключовим елементом оцінки його фінансового стану та ефективності господарської діяльності. Активи, як економічні ресурси підприємства, формують його майновий потенціал та визначають можливості генерування доходів. Структура активів відображає специфіку діяльності підприємства, його інвестиційну та операційну політику. Зміни в складі та співвідношенні різних видів активів можуть свідчити про зміну бізнес-стратегії, адаптацію до ринкових умов або виникнення фінансових проблем (Додаток Е).

Аналіз даних таблиці виявляє ряд важливих тенденцій у структурі та динаміці активів підприємства. Загальна вартість майна демонструє стабільне зростання протягом аналізованого періоду, збільшившись з 80921 тис. грн у 2021 році до 97943 тис. грн у 2023 році, що свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства.

Структура активів зазнала суттєвих змін. Частка необоротних активів зросла з 32,36% у 2021 році до 34,59% у 2023 році, переважно за рахунок збільшення вартості основних засобів. Це може вказувати на модернізацію виробничих потужностей або розширення матеріально-технічної бази підприємства.

Оборотні активи демонструють стабільне зростання: на 9,63% у 2022 році та на 6,76% у 2023 році. У структурі оборотних активів значну частку займають фонди обігу, хоча їх частка зменшилася з 42,53% у 2021 році до 34,58% у 2023 році.

Значне зростання спостерігається у статті "грошові кошти та поточні фінансові інвестиції" - з 10 тис. грн у 2021 році до 2405 тис. грн у 2023 році, що вказує на суттєве покращення ліквідності підприємства.

Поточна дебіторська заборгованість збільшилась, що може свідчити про розширення клієнтської бази або зміну умов розрахунків з покупцями.

Зміни в структурі активів вказують на трансформацію бізнес-моделі підприємства в бік більшої капіталізації та оптимізації оборотних активів. Зростання частки необоротних активів при одночасному збільшенні грошових коштів та фінансових інвестицій може свідчити про підвищення фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємства. Однак, значне скорочення оборотних активів потребує уваги керівництва для забезпечення достатнього рівня ліквідності та операційної гнучкості в майбутньому.

Активи та пасиви є ключовими елементами фінансової звітності та відображають економічні ресурси підприємства та джерела їх формування. Активи представляють собою ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Вони включають такі категорії як грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси, основні засоби, нематеріальні активи та інвестиції. Активи зазвичай класифікуються за ступенем ліквідності, тобто швидкістю їх перетворення на гроші [38].

Пасиви, з іншого боку, відображають джерела формування активів підприємства та включають власний капітал і зобов'язання. Власний капітал представляє частку власників у активах підприємства після вирахування всіх його зобов'язань. Зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Пасиви класифікуються за терміновістю погашення на довгострокові та короткострокові.

Баланс підприємства будується на основі основного балансового рівняння, згідно з яким сума активів завжди дорівнює сумі пасивів. Це рівняння відображає двоїсту природу кожної господарської операції та забезпечує цілісність

фінансової звітності. Аналіз структури та динаміки активів і пасивів дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, його ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість, що є критично важливим для прийняття управлінських рішень та залучення інвестицій [38].

Продовжуючи аналіз фінансового стану ПОСП «Злагода», розглянемо детальніше динаміку показників ліквідності та платоспроможності підприємства за 2021-2023 роки (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 Динаміка показників ліквідності та платоспроможності
ПОСП «Злагода»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Оборотні активи, тис. грн	54734	60006	64063	5272	4057
Поточні зобов'язання, тис. грн	6058	7681	697	1623	-6984
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн	10	3506	2405	3496	-1101
Поточна дебіторська заборгованість, тис. грн	6507	5751	7792	-756	2041
Активи, тис. грн.	80921	96913	97943	15992	1030
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,001	0,45	3,45	0,449	3,00
Проміжний коефіцієнт покриття	2,57	2,38	39,91	-0,19	37,53
Загальний коефіцієнт покриття	9,03	7,81	91,91	-1,22	84,10
Коефіцієнт загальної платоспроможності	13,35	12,61	140,52	-0,74	127,91
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	6,45	5,42	51,99	-1,03	46,57
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей	0,07	0,01	0,01	-0,06	0
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	1,07	0,74	11,14	-0,33	10,40

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Оборотні активи мали тенденцію до збільшення протягом досліджуваного періоду, збільшившись на 9329 тис. грн за два роки. Водночас спостерігається суттєве зменшення поточних зобов'язань у 2023 році, що позитивно вплинуло на показники ліквідності.

Коефіцієнт загальної платоспроможності також демонструє стрімке зростання, досягнувши 140,52 у 2023 році. Коефіцієнт ліквідності товарно-

матеріальних цінностей зріс до 51,99, що вказує на значне покращення ефективності управління запасами. Варто звернути увагу на зменшення коефіцієнта співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованостей, що може свідчити про збільшення дебіторської заборгованості відносно кредиторської.

Фінансова стійкість є ключовим аспектом економічного здоров'я будь-якого підприємства. Вона відображає здатність компанії зберігати платоспроможність та виконувати свої фінансові зобов'язання в довгостроковій перспективі. Для оцінки фінансової стійкості використовується ряд показників, які дозволяють аналізувати різні аспекти фінансового стану підприємства [39].

Фінансова стійкість є ключовим елементом загальної стабільності підприємства. Вона відображає такий стан формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток компанії, зберігаючи при цьому її здатність вчасно розраховуватися за зобов'язаннями та залучати кредити. Все це відбувається в межах прийняттого рівня ризику для підприємства.

По суті, фінансова стійкість є наслідком вмілого управління структурою фінансів компанії. Це включає ефективне розпорядження фінансовими ресурсами, оптимальне використання активів та раціональне керування грошовими потоками підприємства. Така збалансована фінансова політика дозволяє компанії не лише підтримувати поточну діяльність, але й розвиватися, зберігаючи фінансову незалежність та стійкість до зовнішніх економічних викликів.

Аналіз показників фінансової стійкості дозволяє не тільки оцінити поточний фінансовий стан підприємства, але й прогнозувати його майбутню платоспроможність та стабільність. Ці показники є важливими інструментами для менеджерів, інвесторів та кредиторів при прийнятті фінансових рішень. Регулярний моніторинг та аналіз цих показників допомагає вчасно виявити потенційні проблеми та вжити необхідних заходів для підтримки фінансової стійкості підприємства.

Для оцінки фінансового стану ПОСП «Злагода» та визначення його здатності зберігати платоспроможність у довгостроковій перспективі, проведено аналіз показників фінансової стійкості підприємства. Ці показники дозволяють оцінити структуру капіталу, залежність від зовнішніх джерел фінансування та здатність підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів (Додаток Є).

Коефіцієнт автономії збільшився з 0,92 у 2021 році до 0,99 у 2023 році, що значно перевищує нормативне значення 0,5 та свідчить про високу фінансову незалежність підприємства.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу знизився з 0,07 до 0,007, що вказує на зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Коефіцієнт фінансування демонструє значне зниження з 14,74 до відсутності значення у 2023 році, що може вказувати на повне погашення зобов'язань.

Коефіцієнт фінансового ризику знизився з 0,08 до 0,007, а коефіцієнт фінансової залежності зменшився з 1,08 до 1,00, що свідчить про зниження фінансових ризиків та покращення фінансової стійкості підприємства.

Показники стану оборотних активів також демонструють позитивну тенденцію. Коефіцієнт маневреності власного капіталу залишився стабільним на рівні 0,65, що відповідає нормативному значенню. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів зріс з 0,88 до 0,98, а коефіцієнт забезпечення запасів збільшився з 1,24 до 1,74, що вказує на покращення забезпеченості підприємства власними оборотними коштами.

Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів зріс з 0,0002 до 0,03, що свідчить про підвищення гнучкості у використанні власних оборотних коштів. Власні оборотні кошти підприємства збільшились з 48676 тис. грн у 2021 році до 63366 тис. грн. у 2023 році, демонструючи стабільне зростання.

Питома вага власних оборотних коштів у структурі оборотного капіталу значно зросла з 88,93% у 2021 році до 98,91% у 2023 році, що свідчить про суттєве посилення фінансової незалежності підприємства та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування оборотних активів.

Коефіцієнт виробничого потенціалу та коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні показують незначні коливання, залишаючись на рівні 0,32-0,37 протягом досліджуваного періоду. Це вказує на стабільність виробничого потенціалу підприємства та відповідність нормативним значенням (0,3-0,5) для коефіцієнта реальної вартості основних засобів.

Коефіцієнт накопичення амортизації демонструє тенденцію до зростання, збільшившись з 0,41 у 2021 році до 0,42 у 2023 році, що може свідчити про оновлення основних засобів підприємства.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів зменшився з 2,09 у 2021 році до 1,89 у 2023 році. Хоча спостерігається деяке зниження, значення залишається більшим за 1, що вказує на переважання оборотних активів над необоротними, що є позитивним для підприємства сільськогосподарського сектору.

2.3 Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів

ПОСП «Злагода»

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів є ключовим елементом фінансового менеджменту будь-якої організації. Цей процес дозволяє визначити, наскільки раціонально та продуктивно використовуються наявні фінансові кошти для досягнення поставлених цілей та завдань.

Теоретичні засади оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ґрунтуються на кількох фундаментальних концепціях фінансового аналізу. Серед них важливе місце посідає концепція часової вартості грошей, яка враховує, що вартість грошей змінюється з часом через можливість їх інвестування та отримання доходу. Не менш важливою є теорія фінансового левериджу, що розглядає вплив співвідношення власного і позикового капіталу на фінансові результати підприємства [40].

Концепція грошового потоку зосереджується на аналізі руху грошових коштів, а не лише на бухгалтерському прибутку, що дозволяє отримати більш реалістичну картину фінансового стану підприємства. Теорія портфельних

інвестицій розглядає оптимальний розподіл інвестицій для максимізації прибутку при заданому рівні ризику, що є критичним для ефективного управління фінансовими ресурсами. Також важливо враховувати концепцію альтернативних витрат, яка бере до уваги втрачені можливості при виборі конкретного варіанту використання ресурсів.

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів базується на системі фінансових показників. Ці показники охоплюють різні аспекти фінансової діяльності підприємства, включаючи ліквідність та платоспроможність, фінансову стійкість, рентабельність, ділову активність, а для публічних компаній - також ринкову активність. Кожна з цих категорій дозволяє оцінити різні аспекти фінансової діяльності підприємства та ефективність використання його ресурсів [41].

Для кращого розуміння фінансового стану та ефективності використання ресурсів ПОСП «Злагода» необхідно проаналізувати показники ділової активності підприємства (Додаток Ж).

Дохід від реалізації зменшився у 2022 році порівняно з 2021 роком на 8486 тис. грн, але відновився і значно зріс у 2023 році на 13973 тис. грн. Це свідчить про покращення ринкової позиції підприємства в останньому році.

Середній розмір капіталу та власного капіталу демонструють стабільне зростання протягом усього періоду, що вказує на збільшення фінансової стійкості підприємства.

Чистий прибуток показує негативну динаміку, зменшуючись кожного року. Це може свідчити про зростання витрат або зниження ефективності діяльності підприємства.

Коефіцієнт оборотності капіталу знизився у 2022 році, але дещо відновився у 2023, що вказує на покращення ефективності використання капіталу в останньому році.

Тривалість операційного циклу значно зменшилась у 2023 році на 236,44 дні, що є позитивною тенденцією і свідчить про прискорення оборотності активів.

Оборотність дебіторської заборгованості покращилась у 2023 році, що вказує на покращення платіжної дисципліни клієнтів.

Оборотність запасів значно прискорилась у 2023 році, що є позитивним показником ефективності управління запасами.

Тривалість фінансового циклу суттєво скоротилась у 2023 році на 232,45 дні, що свідчить про покращення ефективності управління оборотним капіталом.

Період окупності власного капіталу значно збільшився, досягнувши 11,63 років у 2023 році, що є негативною тенденцією і може бути пов'язано зі зниженням чистого прибутку.

Отже, аналіз показників ділової активності ПОСП «Злагода» демонструє неоднозначну динаміку. Незважаючи на зростання капіталу, спостерігається зниження ефективності його використання та погіршення деяких ключових показників оборотності. Це вказує на необхідність вжиття заходів щодо оптимізації управління оборотними активами та підвищення загальної ефективності діяльності підприємства.

Ефективне управління фінансовими ресурсами є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства. Одним з найважливіших аспектів цього управління є оцінка оборотності фінансових ресурсів, яка відображає швидкість та ефективність їх використання в господарському обороті. Показники оборотності дозволяють оцінити, наскільки інтенсивно підприємство використовує свої активи для генерування доходу та як це впливає на його фінансовий стан.

Теоретичною основою аналізу оборотності фінансових ресурсів є концепція операційного та фінансового циклів підприємства. Операційний цикл охоплює період від моменту надходження матеріалів на склад до отримання оплати за реалізовану продукцію. Фінансовий цикл представляє період повного обороту грошових коштів підприємства. Ці цикли безпосередньо пов'язані з оборотністю різних видів активів та зобов'язань, таких як запаси, дебіторська та кредиторська заборгованість. Аналіз цих показників дозволяє виявити резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та оптимізувати структуру оборотних активів підприємства (табл. 2.11).

Проаналізувавши дані таблиці, можемо сказати, що виручка від реалізації продукції зазнала значних коливань.

У 2022 році спостерігалось зниження на 8486 тис. грн порівняно з 2021 роком, але у 2023 році відбулося суттєве зростання на 13973 тис. грн. Це свідчить про відновлення та покращення ринкових позицій підприємства в останньому році.

**Таблиця 2.11 Показники оборотності фінансових ресурсів
ПОСП «Злагода»**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
1.Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	51263	42777	56750	-8486	13973
2.Середньорічна вартість фінансових ресурсів, тис. грн, у тому числі	67751,5	88917	97428	21165,5	8511
- оборотного капіталу	46471,5	57370	620345	10898,5	562975
3.Частка оборотного капіталу у загальній сумі капіталу	0,67	0,61	0,65	-0,06	0,04
4.Ододенна виручка, тис. грн.	140,44	117,19	155,47	-23,25	38,28
5.Коефіцієнт оборотності фінансових ресурсів, об., у тому числі	0,75	0,48	0,58	-0,27	0,1
- оборотного капіталу	1,1	0,74	0,91	-0,36	0,17
6.Тривалість обороту фінансових ресурсів, дні, у тому числі	486,66	760,41	629,31	273,75	-131,1
- оборотного капіталу	331,81	493,24	401,09	161,43	-92,15

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Середньорічна вартість фінансових ресурсів демонструє стабільне зростання протягом усього періоду, збільшившись на 21165,5 тис. грн у 2022 році та на 8511 тис. грн у 2023 році. Це вказує на розширення фінансової бази підприємства.

Вартість оборотного капіталу також зростала, особливо різко збільшившись у 2023 році на 562975 тис. грн. Це може свідчити про значне розширення операційної діяльності або зміну структури активів підприємства.

Частка оборотного капіталу у загальній сумі капіталу дещо знизилась у 2022 році, але відновилася у 2023 році, досягнувши 0,65. Це вказує на підтримання достатнього рівня ліквідності підприємства.

Коефіцієнт оборотності фінансових ресурсів знизився у 2022 році, але дещо відновився у 2023 році, досягнувши 0,58. Аналогічна тенденція спостерігається для оборотності оборотного капіталу. Це свідчить про покращення ефективності використання ресурсів у 2023 році порівняно з 2022 роком.

Тривалість обороту фінансових ресурсів значно збільшилась у 2022 році на 273,75 днів, але зменшилась у 2023 році на 131,1 день. Подібна динаміка спостерігається і для тривалості обороту оборотного капіталу. Це вказує на покращення ефективності управління ресурсами в останньому році.

Одноденна виручка зменшилась у 2022 році, але суттєво зросла у 2023 році на 38,28 тис. грн, що корелює зі збільшенням загальної виручки від реалізації.

Отже, ПОСП «Злагода» демонструє позитивні тенденції у 2023 році після певного спаду у 2022 році. Підприємство збільшило свою виручку, покращило ефективність використання фінансових ресурсів та оборотного капіталу. Однак, враховуючи значне збільшення вартості оборотного капіталу, підприємству слід звернути увагу на оптимізацію структури активів та подальше підвищення ефективності їх використання для забезпечення стабільного фінансового стану та зростання у майбутньому.

Для комплексної оцінки фінансового стану ПОСП «Злагода» важливо проаналізувати не лише вище зазначені показники, але й динаміку фінансових результатів підприємства. Ця інформація дозволить нам зрозуміти, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток та управляє своїми доходами і витратами протягом досліджуваного періоду (табл.2.12).

Можемо сказати, що прибуток від реалізації продукції демонструє негативну динаміку. У 2023 році він становив лише 32,82% від рівня 2021 року та 54,99% від рівня 2022 року. Це свідчить про значне зниження ефективності основної діяльності підприємства.

Собівартість реалізованої продукції суттєво зросла. У 2023 році вона збільшилась на 79,53% порівняно з 2021 роком та на 71,88% порівняно з 2022 роком. Це може вказувати на зростання виробничих витрат або зміну структури виробництва.

Таблиця 2.12 Динаміка показників фінансових результатів
ПОСП «Злагода»

Показники	Роки			2023р. у % до	
	2021	2022	2023	2021р.	2022р.
Прибуток (+), збиток (-) від реалізації продукції, тис. грн	24048	14352	7892	32,82	54,99
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	27215	28425	48858	179,53	171,88
Чистий прибуток(+), збиток (-) тис. грн	22157	14369	8014	36,17	55,77
Середньорічна сума активів, тис. грн	67751,5	88917	97428	143,80	109,57
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн	64180	82047,5	93239	145,28	113,64
Рівень рентабельності продукції, %	81,41	50,55	16,4	20,14	32,44
Рівень рентабельності активів, %	32,7	16,16	8,22	25,14	50,87
Рівень рентабельності власного капіталу, %	34,52	17,51	8,89	25,75	50,77

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Чистий прибуток також демонструє тенденцію до зниження. У 2023 році він склав лише 36,17% від рівня 2021 року та 55,77% від рівня 2022 року. Це корелює зі зниженням прибутку від реалізації та зростанням собівартості.

Середньорічна сума активів та власного капіталу показують стабільне зростання. У 2023 році активи зросли на 43,80% порівняно з 2021 роком, а власний капітал - на 45,28%. Це свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства, незважаючи на зниження прибутковості.

Рівень рентабельності продукції значно знизився - з 81,41% у 2021 році до 16,4% у 2023 році. Це вказує на суттєве зниження ефективності виробництва та реалізації продукції.

Рентабельність активів також демонструє негативну динаміку, знизившись з 32,7% у 2021 році до 8,22% у 2023 році. Це свідчить про зниження ефективності використання активів підприємства.

Рентабельність власного капіталу знизилась з 34,52% у 2021 році до 8,89% у 2023 році, що вказує на зниження ефективності використання власних коштів підприємства.

Аналіз рентабельності є фундаментальним аспектом оцінки фінансового здоров'я та ефективності діяльності підприємства. Рентабельність, як комплексний показник, відображає здатність компанії не лише генерувати дохід, але й ефективно трансформувати його у прибуток. Цей показник є ключовим для розуміння того, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси та управляє витратами для досягнення фінансових цілей (табл.2.16).

У фінансовому аналізі рентабельність розглядається як відносний показник, що дозволяє порівнювати ефективність різних підприємств незалежно від їх розміру чи галузі. Вона виступає індикатором конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості компанії, надаючи важливу інформацію для прийняття стратегічних рішень як внутрішнім менеджментом, так і зовнішніми стейкхолдерами [42].

Існують різні види показників рентабельності, кожен з яких висвітлює певний аспект діяльності підприємства. Рентабельність продажів демонструє ефективність цінової політики та контролю витрат. Рентабельність активів відображає здатність підприємства генерувати прибуток з наявних ресурсів. Рентабельність власного капіталу є особливо важливою для акціонерів, оскільки показує віддачу на їхні інвестиції [43].

Аналіз динаміки показників рентабельності дозволяє виявити тенденції в ефективності діяльності підприємства, оцінити вплив управлінських рішень та змін у зовнішньому середовищі на фінансові результати. Важливо розглядати ці

показники у контексті галузевих стандартів та історичних даних самого підприємства для формування об'єктивних висновків.

У попередніх таблицях було розглянуто структуру капіталу, динаміку виручки та оборотність фінансових ресурсів ПОСП «Злагода». Ці показники створюють основу для розуміння операційної діяльності підприємства. Однак, саме аналіз рентабельності дозволяє оцінити, наскільки ефективно ці ресурси використовуються для генерації прибутку.

Середньорічні показники майна, власного капіталу, власного оборотного капіталу, оборотних активів та основних засобів демонструють стабільне зростання протягом усього періоду. Це свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства та зміцнення його матеріально-технічної бази.

Чистий дохід від реалізації продукції зазнав значних коливань: зниження у 2022 році на 8486 тис. грн та суттєве зростання у 2023 році на 13973 тис. грн. Це може вказувати на відновлення ринкових позицій підприємства після тимчасового спаду.

Витрати підприємства значно зросли у 2023 році на 20405 тис. грн порівняно з 2022 роком. Це може бути пов'язано зі збільшенням обсягів виробництва або зростанням цін на ресурси.

Прибуток до оподаткування та чистий прибуток показують негативну динаміку, зменшуючись протягом усього періоду. У 2023 році чистий прибуток склав лише 8014 тис. грн, що на 6355 тис. грн менше, ніж у 2022 році.

Таблиця 2.13 Показники рентабельності ПОСП «Злагода»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
1. Середньорічний розмір майна, тис. грн	67751,5	88917	97428	21165,5	8511
2. Середньорічний розмір власного капіталу, тис. грн	64180	82047,5	93239	17867,5	11191,5

3. Середньорічний розмір власного оборотного капіталу, тис. грн	42900	50500,5	57845,5	7600,5	7345
6. Середньорічний розмір оборотних активів, тис. грн	46471,5	57370	62034,5	10898,5	4664,5
7. Середньорічний розмір основних засобів, тис. грн	21180	31447	35293,5	10267	3846,5
8. Вартість виробничих ресурсів, тис. грн	67651,5	88817	97328	21165,5	8511
11. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	51263	42777	56750	-8486	13973
12. Витрати, тис. грн	29162	28453	48858	-709	20405
13. Прибуток до оподаткування, тис. грн	22157	14369	8014	-7788	-6355
14. Чистий прибуток, тис. грн	22157	14369	8014	-7788	-6355
15. Рентабельність (збитковість), %:					
- продажу	43,22	33,59	14,12	-9,63	-19,47
- основних засобів	104,61	45,69	160,79	-58,92	115,1
- оборотних активів	47,67	25,04	12,91	-22,63	-12,13
- виробничих ресурсів	32,75	16,17	8,23	-16,58	-7,94
- активів	32,7	16,16	8,22	-16,54	-7,94
- власного капіталу	34,52	17,51	8,59	-17,01	-8,92
- власного оборотного капіталу	51,64	28,45	13,85	-23,19	-14,6

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Показники рентабельності демонструють значне зниження. Рентабельність продажу знизилась з 43,22% у 2021 році до 14,12% у 2023 році. Рентабельність основних засобів показує нестабільну динаміку, значно зрісши у 2023 році до 160,79%. Рентабельність оборотних активів знизилась з 47,67% у 2021 році до 12,91% у 2023 році. Рентабельність виробничих ресурсів, активів, власного капіталу та власного оборотного капіталу суттєво зменшились.

Підприємство демонструє зростання в аспекті розміру активів та капіталу, що свідчить про розширення його діяльності. Однак, незважаючи на відновлення доходу від реалізації у 2023 році, спостерігається значне зростання витрат, що негативно впливає на прибутковість. Суттєве зниження всіх показників рентабельності вказує на зниження ефективності використання ресурсів та загальної ефективності діяльності підприємства.

Проведений аналіз рентабельності ПОСП «Злагода» за 2021-2023 роки дозволив оцінити ефективність використання ресурсів підприємства та його здатність генерувати прибуток. Однак, для формування повної картини фінансово-господарського стану підприємства необхідно розглянути ширший спектр показників, які охоплюють різні аспекти діяльності організації.

Комплексна оцінка фінансово-господарської діяльності передбачає аналіз не лише показників рентабельності, але й інших ключових індикаторів, таких як ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність та ефективність використання ресурсів. Ці показники дозволяють оцінити здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями, ефективно управляти активами та капіталом, а також визначити потенціал для подальшого розвитку.

Для поглиблення аналізу та отримання більш повного уявлення про фінансовий стан та результати діяльності ПОСП «Злагода», розглянемо таблицю 2.14.

**Таблиця 2.14 Показники фінансово-господарської діяльності
ПОСП «Злагода»**

Показник	2021 р.	2022р.	2023 р.	Відхилення, (+,-)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
1.Рентабельність фінансових ресурсів, %	27,38	14,82	8,18	-12,56	-6,64
2.Рентабельність власних фінансових ресурсів, %	29,59	16,1	8,24	-13,49	-7,86
3.Рентабельність продажу, %	43,22	33,59	14,12	-9,63	-19,47
4.Оборотність активів, раз	0,75	0,48	0,58	-0,27	0,1
5.Коефіцієнт фінансової залежності	1,08	1,08	1,00	0	-0,08

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Рентабельність фінансових ресурсів демонструє стійку тенденцію до зниження. У 2022 році цей показник знизився на 12,56 відсоткових пунктів порівняно з 2021 роком, а в 2023 році - ще на 6,64 відсоткових пунктів. Це свідчить про зниження ефективності використання загальних фінансових ресурсів підприємства.

Рентабельність власних фінансових ресурсів також показує негативну динаміку. У 2022 році відбулося зниження на 13,49 відсоткових пунктів, а в 2023 році - ще на 7,86 відсоткових пунктів. Це вказує на зменшення ефективності використання власного капіталу підприємства.

Рентабельність продажу зазнала найбільшого зниження серед усіх показників рентабельності. У 2022 році вона знизилася на 9,63 відсоткових пунктів, а в 2023 році - на 19,47 відсоткових пунктів. Це може свідчити про зростання витрат або зниження цін на продукцію підприємства.

Оборотність активів показала негативну динаміку в 2022 році, знизившись на 0,27 обороту, але дещо покращилася в 2023 році, збільшившись на 0,1 обороту. Це вказує на певне покращення ефективності використання активів підприємства в останньому році.

Коефіцієнт фінансової залежності залишався стабільним у 2021 та 2022 роках, але знизився на 0,08 у 2023 році. Це свідчить про незначне зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та покращення його фінансової стійкості.

Отже, фінансові показники підприємства демонструють негативну динаміку, особливо щодо рентабельності. Це може бути пов'язано зі зростанням витрат, зміною ринкових умов або неефективним управлінням ресурсами. Водночас, певне покращення оборотності активів та зниження фінансової залежності в 2023 році може вказувати на початок позитивних змін у діяльності підприємства.

Проведений аналіз показників фінансово-господарської діяльності ПОСП «Злагода» надав важливу інформацію про динаміку рентабельності, ефективність використання ресурсів та фінансову стійкість підприємства. Однак, в сучасних умовах господарювання, які характеризуються високим рівнем невизначеності та ризиків, особливої актуальності набуває оцінка фінансової безпеки підприємства.

Фінансова безпека є ключовим компонентом економічної безпеки підприємства, що відображає його здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, забезпечувати стабільний розвиток та досягнення

стратегічних цілей. Оцінка фінансового рівня безпеки дозволяє не лише визначити поточний стан захищеності фінансових інтересів підприємства, але й виявити потенційні ризики та розробити ефективні механізми їх мінімізації (табл. 2.15).

Проаналізувавши дані таблиці, можемо сказати, що показники ліквідності значно покращились. Коефіцієнт покриття зріс з 9,03 у 2021 році до 91,91 у 2023 році, що значно перевищує нормативне значення. Це свідчить про високу здатність підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Коефіцієнт швидкої ліквідності також суттєво зріс до 39,91 у 2023 році, що вказує на значне покращення платоспроможності підприємства

Таблиця 2.15 Оцінка рівня фінансової безпеки ПОСП «Злагода»

Показники	Нормативне значення (динаміка)	На кінець			Відхилення 2023р. до (+,-)	
		2021р.	2022р.	2023 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт покриття	> 1 1-1,5	9,03	7,81	91,91	82,88	84,1
Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	0,6 - 0,8	2,57	2,38	39,91	37,34	37,53
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 - 0,35 (Збільшення)	0,00	0,45	3,45	3,45	3,0
Чистий оборотний капітал	>0 (збільшення)	48676	52325	63366	14690	11041
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	>0,5	0,92	0,92	0,99	0,07	0,07
Коефіцієнт фінансування	>1 (зменшення) =2	12,35	11,61	139,52	127,17	127,91
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	>0,1	0,88	0,87	0,98	0,1	0,11
Поточна платоспроможність	>0 (збільшення)	0,001	0,45	3,45	3,449	3,00

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Коефіцієнт абсолютної ліквідності зріс з критично низького рівня 0,001 у 2021 році до 3,45 у 2023 році, що значно перевищує нормативне значення. Це вказує на істотне покращення здатності підприємства негайно погасити свої короткострокові зобов'язання.

Чистий оборотний капітал стабільно зростає, що вказує на покращення фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт автономії збільшився до 0,99 у 2023 році, що свідчить про високий рівень фінансової незалежності підприємства. Коефіцієнт фінансування також значно зріс, вказуючи на збільшення частки власного капіталу у фінансуванні діяльності.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами збільшився до 0,98 у 2023 році, що значно перевищує нормативне значення та вказує на високу забезпеченість підприємства власними оборотними коштами.

Поточна платоспроможність значно покращилась, зрісши з 0,001 у 2021 році до 3,45 у 2023 році.

Аналіз напрямів використання фінансових ресурсів є важливим аспектом оцінки ефективності фінансового менеджменту підприємства. Для ПОСП «Злагода», як сільськогосподарського підприємства, особливого значення набуває структура розподілу коштів між інвестиціями в основні засоби, поточними зобов'язаннями та біологічними активами. Такий аналіз дозволяє оцінити пріоритети підприємства у використанні фінансових ресурсів та виявити можливі диспропорції у їх розподілі. Розглянемо детальніше основні напрями використання фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» протягом 2021-2023 років та їх динаміку (табл. 2.16).

Отже, можемо сказати, що спостерігається суттєве зменшення витрат на придбання основних засобів з 13634 тис. грн у 2021 році до 2711 тис. грн у 2023 році, що може свідчити про завершення етапу активної модернізації виробничих потужностей підприємства.

Щодо поточної кредиторської заборгованості, відбулися різноспрямовані зміни: заборгованість за розрахунками з бюджетом зросла з 10 тис. грн до 55 тис. грн, тоді як заборгованість з оплати праці зменшилась з 106 тис. грн до 59 тис. грн, що вказує на покращення розрахунків з працівниками.

Значно збільшились інвестиції в поточні біологічні активи - з 5625 тис. грн до 15658 тис. грн, що свідчить про розширення основної сільськогосподарської діяльності підприємства. Загальна сума використання фінансових ресурсів дещо зменшилась - з 19375 тис. грн до 18483 тис. грн, що вказує на більш раціональний підхід до розподілу коштів.

Проаналізувавши напрями використання фінансових ресурсів, важливо також оцінити ефективність їх використання через призму показників ділової активності підприємства. Ключовими індикаторами в цьому контексті виступають коефіцієнти оборотності, які характеризують швидкість обороту різних видів активів та капіталу.

Таблиця 2.16 Напрями використання фінансових ресурсів ПОСП «Злагода», 2021-2023 рр.

Фінансовий ресурс	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2023р. до (+,-)	
				2021 рік	2022 рік
Витрати на придбання основних засобів	13634,00	11966,00	2711,00	-10923,00	-9255,00
Поточна кредиторська заборгованість в т.ч:					
розрахунками з бюджетом	10,00	209,00	55,00	45,00	-154,00
розрахунками з оплати праці	106,00	97,00	59,00	-47,00	-38,00
Поточні біологічні активи	5625,00	6747,00	15658,00	10033,00	8911,00
Всього:	19375,00	19019,00	18483,00	-356,00	-536,00

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Коефіцієнти оборотності є важливими показниками ефективності використання фінансових ресурсів, оскільки відображають інтенсивність їх використання в господарському обороті. Вони дозволяють оцінити, наскільки швидко окремі види активів перетворюються в грошові кошти, а також визначити ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Розглянемо детальніше динаміку основних коефіцієнтів оборотності ПОСП «Злагода» (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства за коефіцієнтами оборотності

Коефіцієнт	Роки			2023р. до (+,-)	
	2021	2022	2023	2021 р.	2022 р.

Коефіцієнт оборотності активів	0,75	0,48	0,58	-0,17	0,1
Коефіцієнт оборотності дебіторської Заборгованості	13,1	8,36	9,99	-3,11	1,63
Коефіцієнт оборотності кредиторської Заборгованості	14,35	6,22	13,54	-0,81	7,32
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,87	0,70	1,25	0,38	0,55
Коефіцієнт оборотності основних засобів	2,42	1,36	1,60	-0,82	0,24
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,79	0,52	0,60	-0,19	0,08

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Аналіз коефіцієнтів оборотності ПОСП «Злагода» показує змішану динаміку показників. Хоча у 2022 році спостерігалось загальне уповільнення оборотності, у 2023 році відбулося певне покращення. Особливо помітним є зростання коефіцієнта оборотності матеріальних запасів (з 0,70 до 1,25) та відновлення високого рівня оборотності кредиторської заборгованості (з 6,22 до 13,54). Водночас, оборотність активів та власного капіталу залишається на відносно низькому рівні, що вказує на необхідність подальшої оптимізації використання фінансових ресурсів підприємства. Аналіз коефіцієнтів оборотності ПОСП «Злагода» показує, що використання фінансових ресурсів підприємства є неефективним, оскільки спостерігається незадовільний рівень ключових показників оборотності та їх погіршення порівняно з 2021 роком, незважаючи на певне покращення у 2023 році відносно 2022 року.

Отже, аналіз майнового стану підприємства показав зростання загальної вартості активів з 80921 тис. грн у 2021 році до 97943 тис. грн у 2023 році. При цьому спостерігається збільшення як необоротних, так і оборотних активів, що свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства.

Фінансова стійкість підприємства залишається на високому рівні. Коефіцієнт автономії зріс з 0,92 у 2021 році до 0,99 у 2023 році, що значно

перевищує нормативне значення та свідчить про високу фінансову незалежність підприємства. Показники ліквідності також демонструють позитивну динаміку.

Спостерігається негативна тенденція щодо показників рентабельності. Рентабельність продажу знизилась з 43,22% у 2021 році до 14,12% у 2023 році, а рентабельність активів зменшилась з 32,7% до 8,22%. Це свідчить про зниження ефективності використання ресурсів підприємства.

Аналіз ділової активності виявив уповільнення оборотності активів та власного капіталу. Водночас спостерігається покращення оборотності матеріальних запасів та кредиторської заборгованості у 2023 році порівняно з 2022 роком.

В структурі використання фінансових ресурсів відбулися суттєві зміни: значно зменшились витрати на придбання основних засобів (з 13634 до 2711 тис. грн), але збільшились інвестиції в поточні біологічні активи (з 5625 до 15658 тис. грн).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства у сучасних умовах

Зважаючи на сучасний стан економіки України, питання ефективного формування фінансового забезпечення аграрних підприємств стає критично важливим. Сучасна економічна ситуація створила серйозні перешкоди для розвитку сільськогосподарського сектору, насамперед через обмеженість фінансування. Непередбачуваність та мінливість джерел залучення коштів суттєво ускладнює процес накопичення власного капіталу, необхідного для стабільного функціонування виробничих процесів. Основними проблемами, які впливають на процес формування джерел фінансових ресурсів, є наступні (рис 3.1).

Рисунок 3.1 - Проблеми, які впливають на процес формування джерел фінансових ресурсів

Джерело: сформовано автором

Недостатня кваліфікація персоналу помітно гальмує фінансовий розвиток аграрних підприємств. Водночас розбалансованість механізмів управління фінансами перешкоджає раціональному використанню наявних ресурсів. Непрозорість фінансової звітності значно знижує довіру потенційних інвесторів та фінансових установ до підприємства. Через це організація втрачає свою інвестиційну привабливість на ринку капіталу. Сукупність цих негативних явищ суттєво ускладнює процеси залучення та раціонального застосування фінансових ресурсів у сільськогосподарському виробництві.

Джерела формування фінансових ресурсів є нестабільними, що призводить до нестачі власного капіталу для забезпечення виробничої діяльності. Основними причинами цього є втрата власних коштів через бойові дії на території України, зростання рівня інфляції, неприбутковість діяльності підприємства, недосконалість податкової системи та висока вартість залучених ресурсів [44].

Фінансові ресурси, їх формування та структура відіграють ключову роль у виробничій діяльності сільськогосподарського підприємства. За наявності достатніх обсягів фінансових ресурсів підприємство може забезпечити безперервність своєї виробничої діяльності, а оптимальна структура розподілу призводить до ефективної діяльності та зростання конкурентоспроможності товарів та послуг. Стабільні джерела фінансування зміцнюють платоспроможність підприємства та створюють основу для його довгострокового розвитку [45].

Оптимізація структури фінансового капіталу виступає ключовим завданням у процесі господарської діяльності аграрних підприємств. Сільськогосподарська галузь має свої унікальні характеристики - циклічність робіт за порами року, значна залежність від погодних факторів та довготривалість виробничих процесів від посіву до збору врожаю. Ці особливості потребують ретельного врахування під час планування джерел фінансування та розподілу грошових потоків.

Одним із основних напрямів оптимізації є диверсифікація джерел фінансування, що передбачає залучення коштів з різних джерел. Диверсифікація

може включати використання як традиційних джерел фінансування (власні кошти, банківські кредити), так і альтернативних (лізинг, факторинг, аграрні розписки) (рис. 3.2).

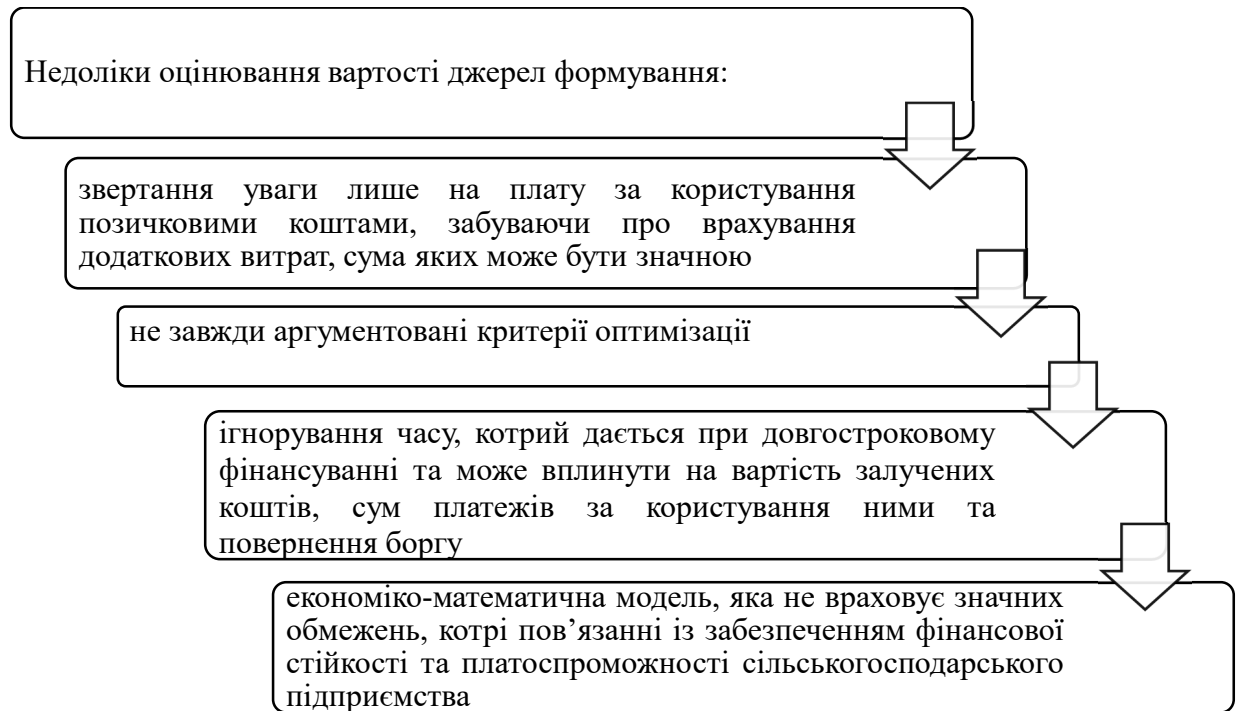

Рисунок 3.2 - Диверсифікація джерел фінансування діяльності сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором

Такий метод дозволяє знизити залежність від одного джерела фінансування та зменшити ризики. При цьому важливо враховувати недоліки оцінювання вартості джерел формування фінансових ресурсів (рис 3.3).

Ефективне планування власним капіталом включає оптимізацію розподілу прибутку, впровадження політики реінвестування та залучення додаткового акціонерного капіталу. Це сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню його інвестиційної привабливості. При цьому важливо забезпечити оптимальне співвідношення між різними формами фінансування, враховуючи їх вартість та ризики.

Рисунок 3.3 - Недоліки оцінювання вартості джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором

Для покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства керівництво повинно побудувати структуру джерел фінансування, спираючись на цілі та критерії оптимізації. Цілей може бути декілька, і їх комплекс визначається особливостями використання фінансових ресурсів конкретного сільськогосподарського підприємства. При цьому важливо враховувати як короткострокові потреби у фінансуванні (поповнення оборотних коштів), так і довгострокові інвестиційні потреби [46].

Маючи конкретні цілі, перед керівництвом стоїть завдання залучення максимально можливих обсягів фінансових ресурсів. Це дає можливість забезпечити максимальний розвиток сільськогосподарського підприємства та зберегти певний рівень прибутковості. Однак важливо не лише залучити достатній обсяг коштів, але й забезпечити їх ефективне використання.

Нарощування власного капіталу через акумулювання прибутків та додаткові внески власників постає ефективним шляхом зміцнення фінансової автономії підприємства. Така стратегія відкриває можливості для розширення

виробничих потужностей та послаблює залежність від зовнішнього фінансування.

Формування фінансового потенціалу аграрного підприємства значною мірою залежить від вдалого підбору джерел залучення коштів. Проте господарська практика свідчить про неможливість одночасного використання всіх потенційних каналів фінансування. Фундаментальним джерелом підтримки належного рівня власного капіталу виступають амортизаційні нарахування, які забезпечують оновлення виробничих фондів. [47].

Розробка оптимальної фінансової стратегії вимагає виваженого підходу до визначення фінансових джерел, обсягів грошових надходжень та термінів їх залучення. Такий комплексний підхід має гарантувати повноцінне та результативне фінансування, спрямоване на досягнення стратегічних цілей підприємства. [48].

Однією з важливих проблем є низька інвестиційна привабливість українських підприємств, особливо в складних умовах, в яких перебуває держава. До цього додаються проблеми використання застарілих технологій, висока зношеність основних засобів та зниження рівня попиту на продукцію. Ці фактори створюють додаткові перешкоди для залучення інвестицій та обмежують можливості розвитку підприємства [49].

Брак фінансування суттєво обмежує діяльність аграрних підприємств. Використання довготермінових активів для покриття поточних потреб створює оманливе враження покращення платіжної спроможності, однак у перспективі може спричинити руйнування фінансової стабільності організації.

Податкове середовище виступає визначальним чинником фінансового планування. Взаємоузгодженість елементів податкового механізму безпосередньо впливає на формування фінансової бази підприємств. Розробка збалансованої системи податкових ставок могла б покращити ситуацію, проте недосконалість вітчизняного законодавства ускладнює прогнозування впливу оподаткування на структуру фінансових джерел.

Фондовий ринок виступає потужним інструментом залучення додаткового капіталу для аграрного сектору. Сучасна ринкова інфраструктура повинна не

лише забезпечувати надходження нових фінансових потоків, але й створювати захист від інфляційних процесів.

Лізингові операції відкривають значні перспективи для українських аграріїв попри їх обмежене застосування сьогодні. Цей фінансовий інструмент здатний забезпечити модернізацію виробничої бази та посилити ринкові позиції підприємств.

Фінансове та податкове планування виступають ключовими методами формування ресурсної бази. Вони сприяють ефективній реалізації функцій фінансових ресурсів, одночасно задовольняючи інтереси як держави, так і сільгоспвиробників у питанні зміцнення їх фінансової автономії.

Для удосконалення оптимізації джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства можна запропонувати комплекс методів:

- необхідно забезпечити підприємство необхідним обсягом фінансових ресурсів для його потреб. Це вимагає ретельного планування та прогнозування фінансових потреб підприємства, враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва та можливі ризики;
- важливим є вибір ефективних джерел залучення фінансових ресурсів за допомогою проведення розрахунків вартості залучення ресурсів з кожного з джерел. При цьому необхідно враховувати не лише пряму вартість залучення коштів, але й супутні витрати та ризики;
- формування інформаційного забезпечення є спеціальним для прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Це включає створення ефективної системи збору, обробки та аналізу фінансової інформації;
- безперервне професійне зростання фахівців фінансового відділу виступає визначальним фактором результативного управління грошовими потоками підприємства. Систематичне оновлення знань та компетенцій фінансових керівників безпосередньо впливає на якість прийняття управлінських рішень;
- впровадження прогресивних методик організації фінансової роботи в аграрному секторі створює підґрунтя для застосування передових практик фінансового менеджменту та оптимізації фінансових процесів. Постійний

моніторинг та вдосконалення структури фінансового забезпечення дозволяє досягти оптимального балансу між різними каналами залучення коштів;

- регулярний нагляд за динамікою фінансових показників дає можливість оцінити ефективність управлінських рішень та їх вплив на прибутковість підприємства. Це створює основу для своєчасного коригування фінансової стратегії та забезпечення сталого розвитку організації;
- важливим елементом є забезпечення контролю за станом фінансових ресурсів підприємства, що дозволяє оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства.

З наведеного переліку методів для ПОСП «Злагода» найбільш доцільним є впровадження прогресивних методик організації фінансової роботи в аграрному секторі. Цей метод є найбільш комплексним та ефективним для даного підприємства з наступних причин.

По-перше, ПОСП «Злагода», як аграрне підприємство, потребує специфічного підходу до організації фінансової роботи, який враховує особливості сільськогосподарського виробництва. Впровадження прогресивних методик дозволить застосувати передові практики фінансового менеджменту, які вже довели свою ефективність саме в аграрному секторі.

По-друге, постійний моніторинг та вдосконалення структури фінансового забезпечення, передбачені цим методом, дозволять ПОСП «Злагода» досягти оптимального балансу між різними каналами залучення коштів. Це особливо важливо для підприємства, яке працює в умовах сезонності та потребує гнучкого підходу до управління фінансовими ресурсами.

По-третє, цей метод забезпечує комплексний підхід до оптимізації фінансових процесів, що включає не лише планування та контроль, але й впровадження інноваційних підходів до управління фінансами. Це дозволить ПОСП «Злагода» підвищити ефективність використання наявних ресурсів та покращити фінансові показники діяльності.

Отже, впровадження прогресивних методик організації фінансової роботи створить надійну основу для оптимізації джерел формування фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» та забезпечить стабільний розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах важливим напрямом є також використання можливостей цифрової економіки, включаючи впровадження фінтех-рішень. Це дозволяє оптимізувати фінансові процеси, знизити операційні витрати та підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами.

Особливу увагу варто приділити впровадженню інноваційних фінансових інструментів, які набувають все більшої популярності у світовій практиці. Серед таких інструментів можна виділити [49]:

1. Краудфандинг та краудлендинг - залучення коштів через спеціалізовані онлайн-платформи, що дозволяє отримати фінансування безпосередньо від великої кількості приватних інвесторів;
2. Блокчейн-технології у фінансуванні - використання смарт-контрактів для автоматизації фінансових операцій та зниження ризиків при залученні коштів;
3. Агрострахування з використанням параметричних продуктів - інноваційні страхові продукти, що базуються на об'єктивних погодних показниках та супутникових даних, що особливо актуально для сільськогосподарських підприємств;
4. Зелені облігації - спеціалізовані боргові інструменти для фінансування екологічно орієнтованих проєктів у сільському господарстві.

Для ПОСП «Злагода» найбільш оптимальним фінансовим інструментом є агрострахування з використанням параметричних продуктів. Тому, що, по-перше, специфіка діяльності ПОСП «Злагода» тісно пов'язана з сільськогосподарським виробництвом, яке значною мірою залежить від погодних умов. Параметричні страхові продукти, які базуються на об'єктивних погодних показниках та супутникових даних, дозволять мінімізувати ризики втрат врожаю через несприятливі погодні умови.

По-друге, цей інструмент є більш доступним та зрозумілим для використання порівняно з іншими запропонованими варіантами. На відміну від блокчейн-технологій чи зелених облігацій, агрострахування не вимагає специфічних технічних знань чи значних початкових інвестицій.

По-третє, параметричне агрострахування забезпечує швидку та прозору процедуру отримання страхових виплат, оскільки вони базуються на об'єктивних показниках. Це особливо важливо для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства у випадку несприятливих погодних умов.

Інші запропоновані інструменти менш підходять для ПОСП «Злагода»: краудфандинг та краудлендинг можуть бути складними для реалізації в сільській місцевості, блокчейн-технології вимагають значних технічних ресурсів, а зелені облігації передбачають складні процедури випуску та обслуговування.

Отже, агрострахування з використанням параметричних продуктів є найбільш оптимальним інструментом для ПОСП «Злагода», який дозволить ефективно управляти ризиками та забезпечити стабільний фінансовий стан підприємства.

Впровадження цих інструментів дозволяє не лише диверсифікувати джерела фінансування, але й отримати доступ до міжнародних ринків капіталу та підвищити інвестиційну привабливість підприємства. При цьому важливо розробити чітку стратегію впровадження таких інструментів та забезпечити відповідну технологічну інфраструктуру.

Важливим аспектом удосконалення системи формування фінансових ресурсів є вивчення та адаптація міжнародного досвіду. Аналіз практики розвинених країн демонструє різноманітність ефективних підходів до вирішення питань фінансування сільськогосподарського сектору [50].

Особливої уваги заслуговує досвід США, де створено ефективну систему спеціалізованих фінансових інституцій для підтримки сільського господарства. Система фермерського кредиту (Farm Credit System) забезпечує аграріям доступ до пільгового фінансування та спеціалізованих фінансових продуктів. Подібна практика може бути адаптована в Україні через створення спеціалізованих

аграрних банків або фондів, що дозволить краще враховувати специфіку галузі при наданні фінансових послуг.

Європейський досвід, зокрема практика Німеччини та Франції, показує важливість розвитку державно-приватного партнерства у фінансуванні сільського господарства. У цих країнах успішно функціонують програми співфінансування інвестиційних проєктів, де частину ризиків бере на себе держава, що суттєво знижує вартість залучення капіталу для сільгоспвиробників та стимулює розвиток галузі.

Цікавим є досвід Ізраїлю у розвитку кооперативного фінансування, який демонструє ефективність об'єднання фінансових ресурсів дрібних та середніх виробників. Створення фінансових кооперативів дозволяє підприємствам отримувати доступ до більших обсягів фінансування та кращих умов кредитування, що особливо актуально для невеликих господарств.

Канадська модель розвитку системи агрострахування з державною підтримкою становить особливий інтерес для України. Активна участь держави у страхуванні сільськогосподарських ризиків робить страхові продукти доступнішими для виробників та створює надійну систему захисту від природних та ринкових ризиків, що особливо важливо в умовах кліматичних змін та економічної нестабільності.

Японський досвід демонструє перспективність впровадження технологічних рішень у фінансуванні сільського господарства. Використання систем точного землеробства та IoT-технологій дозволяє оптимізувати фінансові потоки та суттєво знизити операційні витрати, що підвищує ефективність використання фінансових ресурсів.

Впровадження цих міжнародних практик в українських реаліях вимагає їх ретельної адаптації до місцевих умов та створення відповідної нормативно-правової бази. При цьому важливо враховувати специфіку українського аграрного сектору, поточні економічні умови та наявні інституційні обмеження. Поступове впровадження успішних міжнародних практик може суттєво покращити систему формування та використання фінансових ресурсів українських сільськогосподарських підприємств, підвищити їх

конкурентоспроможність та забезпечити стабільний розвиток галузі в довгостроковій перспективі.

За умови послідовного впровадження окреслених заходів агропідприємство матиме змогу вдосконалити механізми формування фінансового забезпечення та зміцнити свої ринкові позиції. Втім, важливо усвідомлювати, що оптимізація фінансових джерел потребує безперервного спостереження та адаптації до мінливих умов бізнес-середовища.

Ефективна трансформація системи фінансового забезпечення аграрного підприємства можлива лише за умови комплексної взаємодії всіх структурних підрозділів. Такий інтегрований підхід створює фундамент для максимально результативного використання фінансових ресурсів та забезпечення довготривалого економічного зростання організації.

3.2. Резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства

Вдале поєднання власних, залучених і позикових коштів у фінансово-господарській діяльності ПОСП «Злагоди» може забезпечити отримання фінансових результатів для підприємства.

Огляд економічної літератури показує, що існує три методи оптимізації структури капіталу (рис. 3.4).

Для ПОСП «Злагода» оптимізація структури капіталу через максимізацію рівня прогнозованої фінансової рентабельності є особливо актуальною. Як сільськогосподарське підприємство, ПОСП «Злагода» стикається з типовими викликами агробізнесу - потребою у значних фінансових ресурсах під час посівної кампанії та збору врожаю.

Використання фінансового важеля дозволить ПОСП «Злагода» ефективно балансувати власні та позикові кошти. Це особливо важливо, враховуючи, що підприємство має форму приватно-орендного сільськогосподарського підприємства, де оптимальне співвідношення власного

та позикового капіталу може значно вплинути на загальну ефективність господарської діяльності.

Такий підхід надасть ПОСП «Злагода» можливість максимізувати прибутковість у періоди найбільшої ділової активності, наприклад, під час реалізації врожаю, коли підприємство може отримати найбільший прибуток. При цьому важливо враховувати специфіку саме цього підприємства - його розмір, наявні активи, кредитну історію та поточні виробничі потужності.

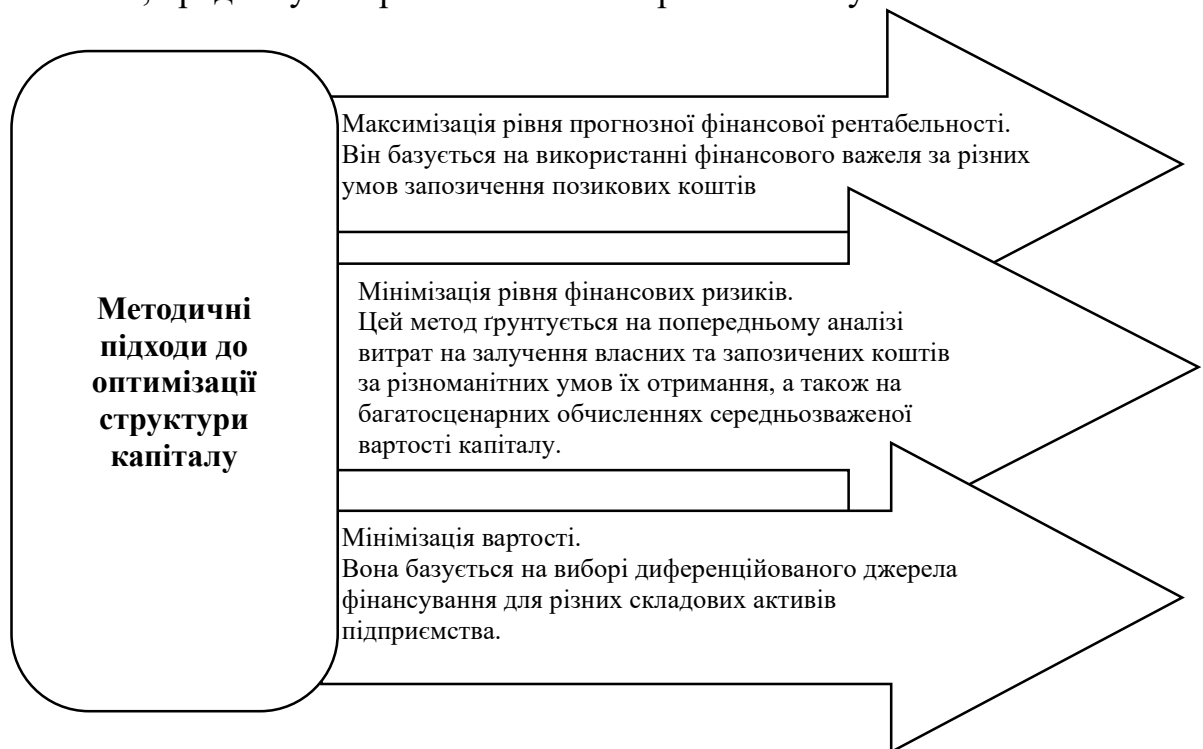

Рисунок 3.4 – Методичні підходи до оптимізації структури капіталу

Джерело: сформовано автором із використанням [51, с. 101]

За загальним правилом, необоротні активи підприємства, в тому числі основні засоби, створюються за рахунок власного капіталу. Поточні активи, як правило, фінансуються за рахунок короткострокових банківських кредитів та інших позик.

Кожне джерело фінансування має певні позитивні та негативні характеристики. Тому вплив власних і позикових коштів на управління компанією є різним.

Власні фінансові ресурси мають такі характеристики:

- висока прибутковість;

- забезпечення фінансової стійкості розвитку компанії та мінімізація ризику неплатоспроможності;
- забезпечення повного управління та контролю над фінансовими ресурсами компанії.

Водночас, власні кошти також обмежені, оскільки вони залежать від фінансової спроможності сільськогосподарського підприємства та результатів його діяльності за попередній рік. Якщо збільшується розмір власних коштів, на відміну від позикових, то він стримує збільшення рентабельності власних коштів того показника, який є найбільш привабливим для власників підприємства. Вилучення власних ресурсів потребує більших витрат, ніж альтернативні зовнішні джерела фінансування.

На відміну від власного капіталу, позикові фінансові ресурси мають досить широкий спектр можливостей, які матимуть значний позитивний вплив на збільшення активів підприємства та зростання його бізнесу. Однак збільшення позикових коштів також пов'язане з організаційними проблемами, такими як укладення кредитних договорів, отримання згоди кредиторів, а також потреба у заставі у вигляді матеріальних активів або гарантій третіх осіб. Використання позикових фінансових ресурсів має негативну здатність знижувати фінансову стійкість сільгосппідприємства та підвищує ризик банкрутства.

Слід зазначити, що збільшення обсягу оборотних активів, інвестованих у виробництво, сприятиме збільшенню масштабів і прибутковості виробництва. Однак різниця між рівнем прибутковості сільськогосподарського підприємства та вартістю позикового капіталу може кардинально змінити кінцевий результат господарювання.

Формування додаткового прибутку в процесі отримання зовнішніх фінансових ресурсів, що є основним завданням фінансово-господарської діяльності підприємств, здійснюється різними методами.

Зважаючи на те, що ПОСП «Злагода» зосереджується на виробничій діяльності та має значну долю запозичених коштів, одним з найефективніших методів мінімізації ризику є застосування збалансованого (компромісного)

підходу до фінансування активів. Згідно з цим підходом, флюктуаційна складова обігових активів забезпечується короткостроковими позиками, тоді як стабільна частина обігових та основних засобів фінансується власним капіталом та довготерміновими позиками.

Проведемо аналіз для визначення оптимальної структури фінансових ресурсів, керуючись критерієм мінімізації рівня фінансового ризику. Базові дані для проведення розрахунків представлені у наведеній таблиці.

Таблиця 3.1 Вихідна інформація для визначення структури фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» з метою мінімізації рівня фінансового ризику

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Необоротні активи	26187	32,36	36907	38,08	33880	34,59
Оборотні активи	54734	67,63	60006	61,91	64063	65,40
У тому числі:						
- постійна частина	48676	60,15	52325	53,99	63366	64,69
- змінна частина	6058	7,48	7681	7,92	697	0,71
Сукупні фінансові ресурси	80921	100	96913	100	97943	100

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Беручи до уваги інформацію, наведену в таблиці 3.1, розрахуємо власний та позиковий капітал ПОСП «Злагода» при різних варіантах фінансування групи активів (табл. 3.2).

Дослідивши дані таблиці 3.2, можна відмітити, що загальна сума активів підприємства зросла з 80921 тис. грн у 2021 році до 97943 тис. грн у 2023 році майже на 20%, що свідчить про розширення масштабів діяльності та зміцнення фінансового становища компанії.

Спостерігається тенденція до збільшення обсягу постійної частини оборотних активів з 48676 тис. грн у 2021 році до 63366 тис. грн у 2023 році (на 30,18%), що може вказувати на зростання виробничих потужностей та розширення операційної діяльності підприємства.

Таблиця 3.2 Розмір фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» за мінімізацією рівня фінансового ризику

Показники	2021 рік	2020 рік	2023 рік	Відхилення 2023 (+,-), до	
				2021 р.	2022 р.
Загальна сума активів, тис. грн	80921	96913	97943	17022	1030
Необоротні активи, тис. грн	26187	36907	33880	7693	-3027
Постійна частина оборотних активів, тис. грн	48676	52325	63366	14690	11041
Власні фінансові ресурси + довгостроковий позиковий капітал, тис. грн	74863	89232	97246	22383	8014
Короткострокові запозичені ресурси, тис. грн	6058	7681	697	-5361	-6984
Частка власних ресурсів, %	92,51	92,07	99,28	6,77	7,21
Частка запозичених фінансових ресурсів	7,48	7,92	0,71	-6,77	7,21

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Власні фінансові ресурси разом з довгостроковим позиковим капіталом демонструють стабільне зростання, досягнувши 97246 тис. грн у 2023 році порівняно з 74863 тис. грн у 2021 році. Це свідчить про підвищення фінансової стійкості та незалежності підприємства.

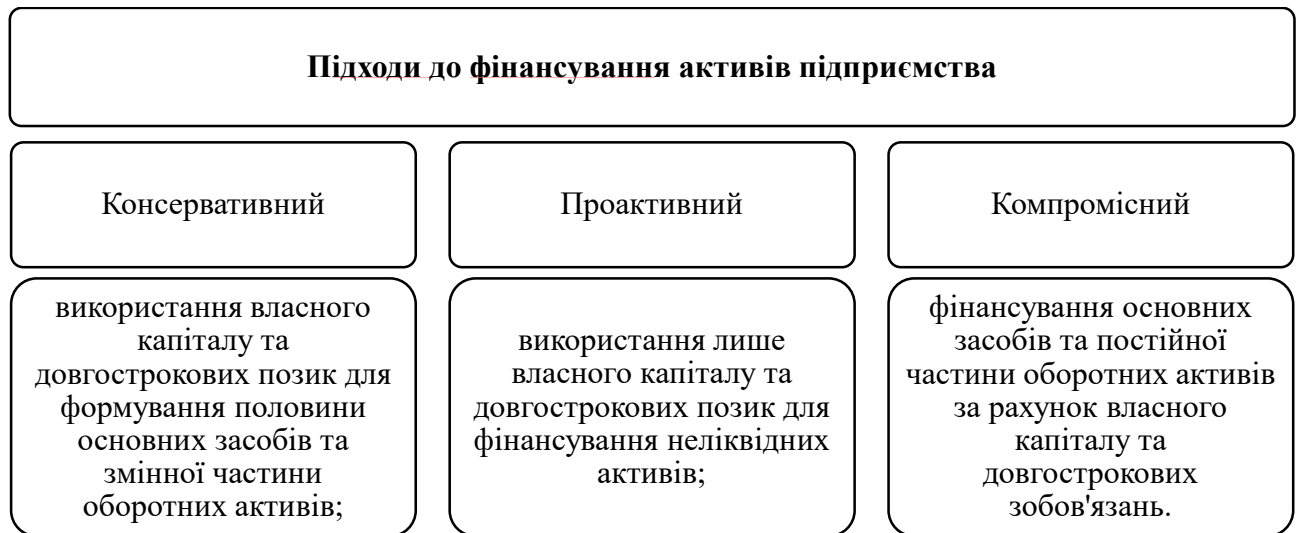
Відмічається значне зниження обсягу короткострокових запозичених ресурсів з 6058 тис. грн у 2021 році до 697 тис. грн у 2023 році, що вказує на покращення здатності підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів.

Частка власних ресурсів у структурі фінансування зросла з 92,51% у 2021 році до 99,28% у 2023 році, що свідчить про суттєве посилення фінансової автономії підприємства та зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Частка запозичених фінансових ресурсів зменшилась з 7,48% у 2021 році до 0,71% у 2023 році, що підтверджує обрану підприємством стратегію мінімізації фінансових ризиків та оптимізації структури капіталу.

Розглядаючи питання оптимізації джерел формування фінансових ресурсів для ПОСП «Злагода», варто звернути увагу на основні підходи до фінансування активів підприємства, які представлені на рис 3.5.

Рисунок 3.5 – Характеристика підходів до фінансування активів підприємства

Джерело: сформовано автором із використанням[53].

Для ПОСП «Злагода» найбільш доцільним є компромісний підхід до фінансування активів. Цей вибір обґрунтовується тим, що компромісний підхід передбачає фінансування основних засобів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань, що є оптимальним для сільськогосподарського підприємства з сезонним характером виробництва.

Такий підхід забезпечує необхідну гнучкість у фінансуванні, що особливо важливо для ПОСП «Злагода» враховуючи специфіку аграрного бізнесу та необхідність підтримки достатнього рівня оборотних активів протягом всього виробничого циклу.

Компромісний підхід дозволяє знайти оптимальний баланс між фінансовою стійкістю та рентабельністю, що є критично важливим для забезпечення стабільного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Консервативний підхід був би занадто обережним та міг би обмежити можливості розвитку підприємства, а проактивний - створював би додаткові фінансові ризики. Тому саме компромісний підхід найкраще відповідає потребам та можливостям ПОСП «Злагода».

Комплексне осягнення процесів акумуляції фінансових ресурсів потребує підходу, що досліджує індикатори структури капіталу крізь призму витрат, які підприємства змушені нести за їх залучення та експлуатацію. Ця вартість включає дивіденди, виплачені при формуванні статутного фонду, ринкову ціну майна, внесеного до статутного капіталу аграрного підприємства, а також відсотки за користування позиками банків. Прибуток теж має свою ціну, оскільки за його відсутності компаніям довелося б залучати кошти через емісію акцій для фінансування свого розвитку [55].

Аналізуючи та зіставляючи вартість різних компонентів капіталу, можна визначити оптимальну структуру капіталу. Втім, з плином часу цілі можуть трансформуватися. Проте в кожний конкретний момент підприємство з відповідною структурою капіталу прийматиме фінансові рішення, що узгоджуються з її цільовою конфігурацією. Якщо мета оптимізації структури капіталу організації полягає в мінімізації вартості капіталу (тобто витрат на залучення фінансування), то з-поміж різних варіантів слід обирати структуру капіталу з найнижчим показником середньозваженої вартості капіталу.

Середньозважена вартість капіталу (WACC) обчислюється як сума частки вартості позикового капіталу в загальній структурі капіталу, помножена на частку вартості власного капіталу в загальній структурі капіталу. WACC допомагає сільгоспідприємству визначити, як вигідніше фінансувати той чи інший проєкт - за рахунок власних чи позикових коштів.

Оскільки капітал ПОСП «Злагода» складається з різних джерел, під час аналізу було оцінено кожне джерело та проведено порівняльний аналіз його вартості.

Розглянемо процес оптимізації структури капіталу, розрахуємо середньозважену вартість капіталу ПОСП «Злагода» за 2021-2023 роки наведено в табл. 3.3).

Проаналізувавши дані таблиці 3.3 зауважимо, що загальна потреба в капіталі підприємства зросла з 80921 тис. грн у 2021 році до 97943 тис. грн у 2023 році (на 21,03%).

Власний капітал має тенденцію до зростання протягом усього періоду. У 2022 році він збільшився на 14369 тис. грн, а в 2023 році - ще на 8014 тис. грн, досягнувши 97246 тис. грн, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 3.3 Середньозважена вартість капіталу ПОСП «Злагода»

Показник	Роки			Відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
Загальна потреба в капіталі, тис. грн	80921	96913	97943	15992	1030
Джерела формування капіталу, тис. грн:					
- власний капітал	74863	89232	97246	14369	8014
- позиковий капітал	6058	7681	697	1623	-6984
Рівень ставки відсотка за кредит з урахування премії за ризик, %	16	20	19,45	4	-0,55
Ставка податку на прибуток, %	0,18	0,18	0,18	X	X
Податковий коректор	0,82	0,82	0,82	X	X
Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням податкового коректора	16,4	16,4	16,4	X	X
Середньозважена вартість капіталу, %	29,94	35,69	38,89	5,75	3,20

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Позиковий капітал зазнав значних змін. У 2022 році відбулося його зростання на 1623 тис. грн, але в 2023 році спостерігається різке зменшення на 6984 тис. грн, що вказує на суттєве скорочення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Рівень ставки відсотка за кредит з урахуванням премії за ризик зріс з 16% у 2021 році до 20% у 2022 році, а потім незначно низився до 19,45% у 2023 році. Це може відображати зміни в оцінці кредитного ризику підприємства та загальні тенденції на фінансовому ринку.

Ставка податку на прибуток та податковий коректор залишалися незмінними протягом усього періоду, що свідчить про стабільність податкового середовища.

Середньозважена вартість капіталу має тенденцію до зростання. У 2022 році вона збільшилася на 5,75 відсоткових пункти, досягнувши 35,69%, а в 2023 році зростає ще на 3,2 відсоткових пункти до 38,89%. Це може бути пов'язано зі збільшенням частки більш дорогого власного капіталу в структурі фінансування підприємства.

У цьому контексті політика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства ПОСП «Злагода» повинна бути спрямована на досягнення та підтримку оптимальної структури капіталу з метою зниження загальних витрат на залучення капіталу та забезпечення гнучкості доступу до ринків капіталу.

При розробці фінансової політики для ПОСП «Злагода» необхідно обрати таку структуру фінансових ресурсів, яка забезпечить збільшення ринкової вартості при найнижчій вартості капіталу. Оптимальною структурою фінансових ресурсів є така, яка мінімізує середньозважену вартість капіталу, одночасно підтримуючи кредитоспроможність компанії на рівні, що дозволяє їй залучати капітал на прийнятних умовах. Таким чином, формування та ефективне управління позиковими ресурсами має сприяти прискоренню руху фінансових і матеріальних ресурсів сільськогосподарського підприємства, скороченню термінів окупності інвестицій, розширенню обсягів і сфери діяльності, а отже, підвищенню конкурентоспроможності та ринкової вартості підприємства.

Однак у сучасному динамічному середовищі ефективне використання позикових ресурсів обмежується низькою потенційною активністю інвесторів, неможливістю більшості підприємств отримати доступ до довгострокового фінансування, низькою платоспроможністю підприємств та високим ризиком банкрутства через несвоєчасне погашення боргів, а також високою вартістю позикових ресурсів. Існують також деякі несприятливі фактори, що обмежують ринок. Для того, щоб зменшити негативний вплив таких факторів на фінансову діяльність сільгосппідприємства, необхідно сформулювати відповідні та налагоджені механізми збору фінансових ресурсів, дотримуватися відповідних базових принципів та забезпечувати мобільність і оперативність їх використання.

Узагальнена позиція багатьох дослідників полягає в тому, що ані повністю позиковий капітал, ані виключно власне фінансування не є оптимальною стратегією управління. Натомість структура капіталу має бути сконфігурована таким чином, щоб середньозважена вартість капіталу та рівень фінансового левериджу були збалансованими, враховуючи фінансову стійкість компанії та термін використання залучених коштів [56].

Відтак, визначення оптимальної структури фінансових ресурсів є невід'ємною складовою фінансової стратегії і повинно враховувати ринкове позиціонування ПОСП «Злагода», перспективні інвестиційні можливості, прогнозовані грошові потоки, політику щодо дивідендів та потреби у фінансуванні.

Система управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства ПОСП «Злагода» може вважатися високоефективною лише за умови, що вона не тільки забезпечує раціональне використання наявних ресурсів, але й стимулює активний і систематичний пошук можливостей для подальшого розвитку та зростання підприємства.

Підвищення гнучкості оборотного капіталу є пріоритетним і ключовим напрямком оптимізації використання фінансових ресурсів аграрного підприємства ПОСП «Злагода» в сучасних умовах. Це досягається наступним чином.

1. На етапі формування виробничих запасів необхідно імплементувати економічно обґрунтовані нормативи запасів, мінімізувати відстань між постачальниками сировини та підприємствами-споживачами, активно застосовувати довгострокові прямі зв'язки, розширювати систему логістики сільськогосподарської продукції та оптово-торговельного складування на ПОСП «Злагода», а також забезпечити всеохоплюючу механізацію процесів.

2. На етапі незавершеного виробництва - впровадження передової техніки та технологій з акцентом на маловідходні та безвідходні процеси; підвищення рівня стандартизації виробництва; вдосконалення форм організації промислового виробництва; використання більш економічних матеріалів; оптиміза-

цію систем економічного стимулювання; покращення ефективності використання сировини, матеріалів та палива; раціоналізацію споживання енергоресурсів; збільшення частки продукції, що користується підвищеним попитом на ринку.

3. На етапі обігу варто збільшити обсяги продажів за рахунок скорочення відстані між клієнтами та виробниками, вдосконалити платіжні системи та виконувати замовлення через прямі продажі та раннє виробництво, що дозволить збільшити обсяги реалізованої продукції.

Функціональна система управління фінансовими ресурсами пов'язана з прийняттям рішень щодо раціональної структури коштів сільськогосподарського підприємства, тобто визначення напрямів фінансування.

Один із способів заощадження оборотного капіталу та збільшення оборотності - покращення управління запасами (рис. 3.6 та рис. 3.7).

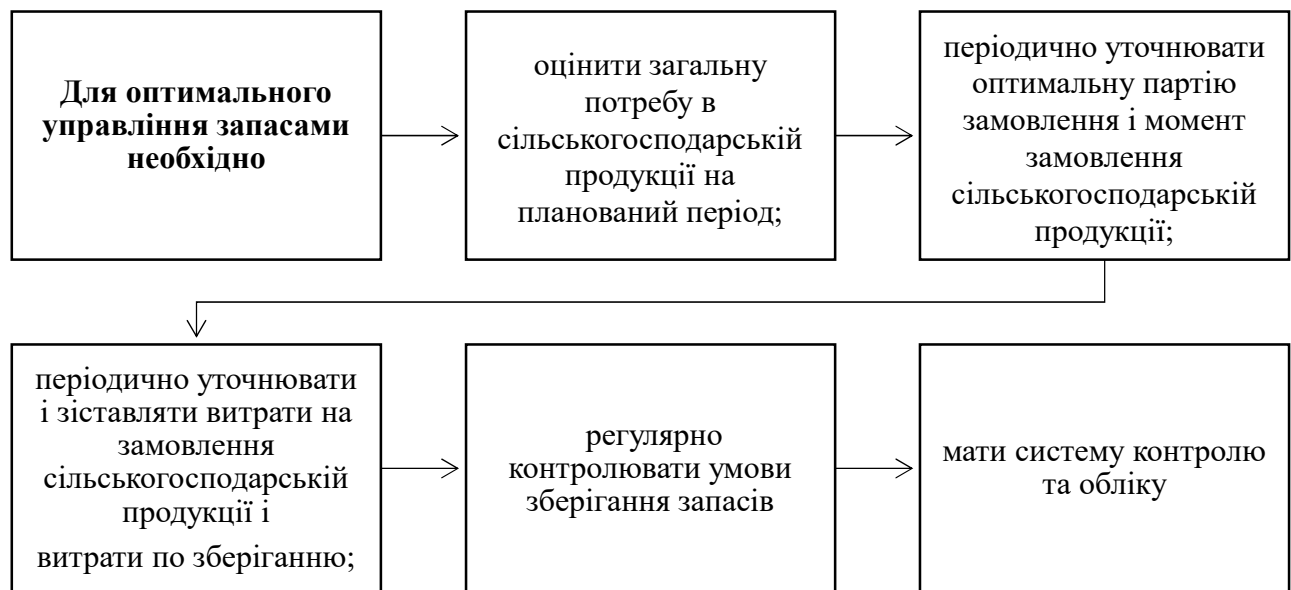

Рисунок 3.6 – Оптимальне управління запасами в ПОСП «Злагода»

Джерело: сформовано автором

Оптимальне управління запасами має критичне значення для ПОСП «Злагода» з кількох важливих причин.

Насамперед це дозволяє досягти фінансової ефективності через збереження оборотного капіталу та оптимізацію грошових потоків. Коли підприємство чітко контролює свої запаси, воно може уникнути надмірного накопичення товарів та пов'язаних з цим витрат на зберігання.

Операційна діяльність підприємства також суттєво покращується завдяки систематичному підходу, який представлений на схемі. Він включає оцінку загальних потреб у сільськогосподарській продукції, визначення оптимальних партій замовлення та регулярний моніторинг. Наявність системи контролю та обліку допомагає запобігти як дефіциту, так і надлишку продукції.

Особливо важливим для ПОСП «Злагода» є можливість стратегічного планування та прогнозування майбутніх сільськогосподарських сезонів. Це дозволяє підприємству підтримувати оптимальні рівні запасів при мінімальних витратах та забезпечувати своєчасну доступність сільськогосподарської продукції.

Контроль витрат також значно покращується через періодичний перегляд та порівняння витрат на замовлення та зберігання сільськогосподарської продукції. Такий підхід дозволяє оптимізувати витрати підприємства на управління запасами.

Загалом, впровадження такої системи управління запасами сприяє довгостроковій стабільності бізнесу, кращому розподілу ресурсів та загальному зростанню ефективності операційної діяльності ПОСП «Злагода».

Рисунок 3.7 – Чинники оптимального управління сільськогосподарською продукцією ПОСП «Злагода»

Джерело: сформовано автором

Ще один спосіб прискорити оборотність оборотного капіталу - зменшити дебіторську заборгованість. Рівень дебіторської заборгованості залежить від ряду факторів, включаючи тип сільськогосподарської продукції, місткість ринку, ступінь насиченості ринку певним товаром і платіжну систему, яку використовує

сільгоспідприємство. Управління дебіторською заборгованістю в першу чергу пов'язане з контролем за оборотністю коштів у розрахунках.

Управління дебіторською заборгованістю вимагає від кожного підприємства визначити природний рівень дебіторської заборгованості (кількість днів) для кожного виду сільськогосподарської продукції або послуг, враховуючи технічні характеристики кожного виду, виходячи з власного досвіду та конкретної ситуації в компанії. Природний рівень дебіторської заборгованості розраховується виходячи з того, що він не повинен впливати на нормальну роботу підприємства і має бути природним у тому сенсі, що рівень нижче нього неможливий, а рівень вище нього економічно недоцільний.

Інший спосіб зменшити витрати на оборотний капітал - це ефективне використання грошових коштів. Таким чином, з точки зору інвестиційної теорії, кошти є одним з особливих випадків інвестування в матеріальні активи. Тому застосовуються такі загальні вимоги:

- необхідний базовий резерв грошових коштів для покриття поточних платежів;
- певні кошти потрібні на покриття непередбачуваних витрат;
- бажано мати певну суму вільних грошових коштів, щоб забезпечити можливість і перспективу розширення бізнесу.

Іншим вагомим інструментом оптимізації використання фінансових ресурсів на ПОСП «Злагода» є ефективне управління основними засобами та нематеріальними активами.

Ключовим питанням у менеджменті цих активів є вибір оптимального методу амортизації. Найпоширенішим залишається рівномірний метод нарахування амортизації, що ґрунтується на нормативному терміні експлуатації основних засобів. Норми амортизаційних відрахувань встановлюються з урахуванням фізичного і морального зносу засобів праці та відображають нормативний період відшкодування їх вартості. Економічно обґрунтоване визначення розміру амортизаційних відрахувань вимагає коректної вартісної оцінки основних засобів. Періодично виникає необхідність у переоцінці

основних засобів для встановлення їх відновної вартості та приведення у відповідність до актуальних економічних реалій.

ПОСП «Злагода» має можливість застосовувати метод прискореної амортизації, за якого основна частина амортизації нараховується в перші роки експлуатації. Такий підхід не лише стимулює оновлення основних фондів, але й служить механізмом мінімізації втрат від інфляції, оскільки значна частина витрат може бути швидко компенсована.

3.3. Розробка фінансового плану на основі прогнозування, формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Прогнозування - це науково обґрунтоване передбачення формування та використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. При цьому в тій чи іншій мірі враховується наявність основних засобів виробництва та ресурсів основних факторів зростання.

Втіленням короткострокового фінансового прогнозування у ПОСП «Злагода» є розроблений фінансовий план. Цей ключовий засіб керування фінансами вимагає неабиякої досконалості. Отже, запорукою гармонійного фінансового стану ПОСП «Злагода» є не лише наявність механізму фінансового планування, але і його ефективне функціонування, що відображається у якісно складеному фінансовому плані. Тільки високоякісний фінансовий план стає дієвим інструментом фінансового управління аграрним підприємством. В іншому випадку він залишається формальним документом, на створення якого марно витрачені ресурси без належного ефекту, що, на жаль, часто трапляється у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах.

Кожен суб'єкт господарювання має розробити власну фінансову стратегію для результативного фінансування як самого аграрного підприємства, так і його виробничої діяльності. Це можуть бути довгострокові чи операційні фінансові плани (на 30 днів, півріччя або інший термін), кошторис прибутків та видатків, балансовий розрахунок і бюджетне планування, котрі є складниками короткострокового фінансового прогнозування.

Операційне фінансове планування - це підрозділ фінансового прогнозування, що ґрунтується на стратегічному фінансовому плані задля безперервного вдосконалення виробничих процесів, поєднання наявних планів усіх напрямків і галузей діяльності, встановлення стратегічно визначених фінансових індикаторів, раціоналізації формування та використання фінансових ресурсів і, як наслідок, забезпечення поточного фінансового керування підприємством. Мета - гарантувати безперебійність процесів.

У процесі короткострокового фінансового планування здійснюється комплексний аналіз та прогнозування фінансових аспектів діяльності компанії. Це включає детальне обґрунтування джерел та структури доходів, визначення планових обсягів та складу витрат, а також прогнозування прибутку та напрямків його розподілу. Важливим елементом є аналіз та планування структури активів і капіталу, оцінка вартості залученого капіталу та прогнозування грошових потоків за різними видами діяльності. Особлива увага приділяється оцінці ефективності бізнес-процесів та прогнозуванню потенційних ризиків з розробкою стратегій їх мінімізації.

Операційне фінансове планування тісно пов'язане зі стратегічними фінансовими показниками, які формуються в рамках загальної фінансової політики підприємства. Система стратегічного фінансового прогнозування ґрунтується на інтеграції збалансованої системи показників та концепції економічної доданої вартості. Такий спосіб дозволить чітко визначити ключові індикатори фінансової діяльності та виявити найважливіші фінансові важелі, що впливають на зростання вартості аграрного підприємства. Крім того, це допомагає встановити причинно-наслідкові зв'язки між фінансовими та нефінансовими аспектами функціонування сільгоспідприємства.

Для оцінки ефективності фінансових планів пропонується використовувати систему показників фінансового стану. Такий метод дозволяє краще оцінити збалансованість та цільову спрямованість фінансових планів. Однак, варто зазначити, що такий підхід може не враховувати деякі важливі якісні характеристики фінансового плану. Хоча він і акцентує увагу на ключових завданнях фінансового планування, таких як забезпечення зростання вартості

аграрного підприємства та запобігання банкрутству, він може не забезпечувати всебічну оцінку якості фінансового плану. Тому для повноцінного аналізу ефективності фінансового планування необхідно розглядати як кількісні, так і якісні аспекти, що дозволить отримати більш комплексну та об'єктивну оцінку.

Якість фінансового плану можна розглядати через призму двох взаємопов'язаних вимірів: об'єктивного та суб'єктивного. Об'єктивний вимір фокусується на формальних характеристиках документа, які дозволяють ідентифікувати його як фінансовий план. Це може включати наявність специфічної структури, визначених цільових показників, що окреслюють майбутній фінансовий стан аграрного підприємства. Суб'єктивний вимір, натомість, відображає міру відповідності фінансового плану конкретним очікуванням та вимогам зацікавлених сторін.

Враховуючи ці аспекти та специфіку фінансового планування, можна стверджувати, що якість фінансового плану являє собою комплексну систему взаємозалежних параметрів, які відповідають потребам фінансового розвитку сільськогосподарського підприємства. Ключовими якісними характеристиками фінансового плану виступають його результативність та ефективність, які оцінюються через досягнення запланованих фінансових показників.

Ефективність фінансового плану можна оцінювати за допомогою різноманітних показників, зокрема економічної доданої вартості, чистого прибутку, грошового потоку чи рентабельності вкладеного капіталу. Найбільш доцільним вважається той варіант фінансового планування, який досягає найвищої фінансової результативності при найменших витратах на сам процес.

У випадку ПОСП «Злагода» ефективність фінансового плану доречно розглядати як співвідношення між отриманим фінансовим підсумком та ресурсами, спрямованими на його обґрунтування й втілення. Такий метод дає змогу не тільки проаналізувати числові індикатори, а й взяти до уваги якісні характеристики фінансового планування, забезпечуючи всебічну оцінку його дієвості та узгодженості зі стратегічними намірами підприємства. Цей підхід гарантує комплексний аналіз, який охоплює як кількісні, так і якісні аспекти, що

є важливим для повноцінного розуміння ефективності фінансового планування та його впливу на загальну продуктивність компанії.

Баланс між цілями та завданнями вважається важливою передумовою для здійснення фінансового планування. Під час оцінювання розглядають вертикальне (стратегічне, поточне та оперативне фінансове планування) і горизонтальне (фінансове планування різних функціональних підрозділів) узгодження фінансових цілей і завдань.

Фінансовий план як узагальнюючий документ фінансового розвитку ПОСП «Злагода» має інтегрувати результати всіх інших функціональних планів і відображати певну узгодженість фінансових інтересів різних стейкхолдерів, зокрема власників, кредиторів, постачальників, покупців, працівників і держави.

Експертиза якості фінансового плану вимагає всебічного аналізу ключових аспектів фінансової діяльності підприємства. Вона охоплює ретельну перевірку виконання затвердженої дивідендної стратегії та оцінку ефективності системи винагород і мотивації персоналу. Важливим компонентом є скрупульозний аналіз дотримання зобов'язань перед кредиторами, страховиками та постачальниками, що відображає надійність компанії як партнера.

Порушення цих аспектів може призвести до демотивації працівників, ускладнення відносин з контрагентами та підрядниками, штрафних санкцій для підприємства, що, своєю чергою, може негативно вплинути на фінансові результати діяльності ПОСП «Злагода».

Фінансовий план має не лише досягати бажаних фінансових показників, але й гарантувати гармонійний фінансовий розвиток ПОСП «Злагода». Це можливо реалізувати через дотримання балансу між різними аспектами фінансової діяльності підприємства.

У теоретичному сценарії ПОСП «Злагода» могло б зосередитись на максимізації рентабельності вкладеного капіталу, приймаючи високі фінансові ризики та нехтуючи важливістю платоспроможності й фінансової стабільності. Однак такий підхід часто веде до виникнення кризових ситуацій та потенційного банкрутства.

Відтак, незалежно від обраної фінансової стратегії в процесі планування, критично важливо забезпечити певні ключові параметри фінансової діяльності. Ці параметри мають слугувати гарантом фінансової безпеки ПОСП «Злагода».

Збалансований підхід передбачає одночасне врахування різних фінансових аспектів: прибутковості, ліквідності, фінансової стійкості та ефективності використання ресурсів. Це дозволяє створити міцний фундамент для стабільного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

Важливо також враховувати динаміку ринку та галузеві особливості, адаптуючи фінансову стратегію до змінних умов зовнішнього середовища. Такий комплексний підхід до фінансового планування забезпечує не лише досягнення поточних фінансових цілей, але й створює передумови для сталого розвитку та зміцнення конкурентних позицій ПОСП «Злагода» на ринку.

Таблиця 3.4 Умови збалансованості параметрів фінансової діяльності ПОСП «Злагода» у 2023 році

Параметри фінансової діяльності	Умови збалансованості	Фактичне значення на кінець 2023 року
Збалансованість структури активів та капіталу	Відповідність термінів залучення капіталу рівню ліквідності активів $K_{зп} > 1$; $K_{фа} > 0,5$	$K_{зп} = 91,91 < 1$ $K_{фа} = 0,99 > 0,5$
Збалансованість рівня доходності активів та витрат по залученню капіталу	$EP > WACC$	$16,67 < WACC$ (до 30 %)
Збалансованість грошових Потоків	$ЧГП > 0$	$3500 > 0$
Збалансованість рівня доходності активів та рівня їх фінансових ризиків	Прийнятне співвідношення між рівнем доходності активів та рівнем їх ризику (досягнення мінімального рівня фінансового ризику при бажаному рівні доходності активів)	

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Отже, щодо збалансованості структури активів та капіталу, спостерігається часткова відповідність нормативам. Коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{зп}$) становить 91,91, що значно перевищує нормативне значення 1. Це вказує на високий рівень фінансової автономії підприємства. Коефіцієнт фінансової автономії ($K_{фа}$) складає 0,99, що також перевищує нормативне значення 0,5. Це свідчить про дуже високу частку власного капіталу

в загальній структурі фінансування і мінімальну залежність від зовнішніх джерел.

Стосовно збалансованості рівня доходності активів та витрат по залученню капіталу, фактичне значення економічної рентабельності (EP) становить 16,67%, що нижче середньозваженої вартості капіталу (WACC), яка становить до 30%. Це вказує на певну неефективність використання капіталу, оскільки доходність активів не перевищує вартість їх фінансування.

Збалансованість грошових потоків показує позитивну тенденцію. Чистий грошовий потік (ЧГП) є додатним і становить 3500, що відповідає умові $ЧГП > 0$. Це свідчить про здатність підприємства генерувати достатній обсяг грошових коштів для забезпечення своєї діяльності.

Щодо збалансованості рівня доходності активів та рівня їх фінансових ризиків, у таблиці не наведено конкретних числових даних. Однак, зважаючи на високі показники фінансової автономії та забезпеченості власними коштами, можна припустити, що підприємство дотримується консервативної стратегії, спрямованої на мінімізацію фінансових ризиків, можливо, за рахунок певного зниження потенційної доходності.

Загалом, фінансовий стан ПОСП «Злагода» у 2023 році характеризується високим рівнем фінансової незалежності та стабільності, про що свідчать показники структури капіталу. Проте, існує певний дисбаланс між доходністю активів та вартістю капіталу, що може вказувати на необхідність оптимізації використання ресурсів для підвищення ефективності діяльності підприємства. Позитивний чистий грошовий потік свідчить про здатність підприємства генерувати достатній обсяг коштів для забезпечення поточної діяльності та потенційного розвитку.

Одним із ключових векторів фінансової стратегії підприємства на сучасному етапі є розробка політики забезпечення фінансовими ресурсами. Ця політика має бути орієнтована на досягнення високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків та забезпечення належного рівня ліквідності. Ефективність довгострокового функціонування ПОСП «Злагода»,

його стрімкий розвиток та конкурентоспроможність значною мірою залежать від раціональності використання фінансових ресурсів.

Ефективність функціонування ПОСП «Злагода» у довгостроковому періоді, високі темпи його розвитку та підвищення конкурентоспроможності великою мірою визначаються рівнем використання фінансових ресурсів, тому одним із найважливіших напрямів фінансової політики підприємств на сучасному етапі є формування стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, яка повинна бути спрямована на отримання високих темпів зростання прибутку, мінімізацію фінансових ризиків, забезпечення необхідного рівня ліквідності. Послідовність складання фінансового плану на підприємстві наведена на рис. 3.8.

Рисунок 3.8 – Послідовність складання фінансового плану на підприємстві

Джерело: [74]

Метою поточного фінансового плану є узгодження доходів і витрат. Якщо доходи перевищують витрати, надлишок може бути накопичений як резерви шляхом придбання високоліквідних фінансових інструментів. І навпаки, може виникнути потреба в позикових коштах. У такому випадку це джерело фінансування включається до складу доходів, а його повернення - до складу витрат у наступному періоді.

Доцільність прогнозування стану підприємства зумовлена тим, що воно забезпечує ключові рішення керівництва, спрямовані на виявлення альтернативних шляхів розвитку, вибір оптимального варіанту, найефективніше використання потенціалу підприємства, а також мінімізацію чи уникнення можливих ризиків у майбутній діяльності аграрного підприємства.

Серед найбільш вживаних кількісних методів передбачення майбутніх фінансових показників варто виокремити наступні підходи:

- експоненціальне вирівнювання, що надає більшої ваги недавнім даним для точнішого прогнозу;
- метод найменших квадратів, який мінімізує відхилення між фактичними та прогнозованими значеннями;
- графічний метод, що візуалізує тренди для інтуїтивного розуміння майбутніх змін;
- метод Бокса-Дженкінса, який комбінує авторегресію та ковзне середнє для складних часових рядів.

Кожен з цих методів має свої особливості застосування та ефективність залежно від специфіки даних та цілей прогнозування.

Іншу групу методів прогнозування продажів становлять причинно-наслідкові методи. До них належать регресійні моделі, економетричні моделі, імітаційне моделювання та дифузійні моделі. Найпопулярнішим методом прогнозування продажів у цій групі є регресійна модель.

При застосуванні цих методів необхідно:

1. Визначити причини та фактори впливу на продажі;
2. Оцінити зміни причинних факторів у прогнозному періоді;
3. Встановити взаємозв'язок між змінами факторів та обсягами продажів;
4. Визначити прогнозні обсяги продажів.

Для оцінки фінансових ресурсів застосовується метод найменших квадратів - широко відомий метод оцінювання в теорії та практиці. Це один з методів екстраполяції. Його суть полягає в мінімізації суми квадратів відхилень між спостережуваними та розрахунковими значеннями. Чим менш розбіжностей між цими параметрами, тим точнішим буде прогноз продажів.

За доцільне ми вважаємо використати таблицю для розрахунку прогнозованого обсягу фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства ПОСП «Злагода» (табл 3.5).

Роки	Номер часового періоду (x)	Значення x^2	Обсяг фінансових ресурсів, млн. грн	$X_i Y_i$
2014	1	1	16,380	16,380
2015	2	4	25,256	50,512
2016	3	9	35,326	105,978
2017	4	16	48,702	194,808
2018	5	25	52,187	260,935
2019	6	36	52,088	312,528
2020	7	49	54,582	382,074
2021	8	64	80,921	647,368
2022	9	81	96,913	872,217
2023	10	100	97,943	979,43
	$\Sigma x_i = 55$	$\Sigma x_i^2 = 385$	$\Sigma y_i = 560,3$	$\Sigma x_i y_i = 3822,2$

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

В даному випадку $n = 10$. Отже:

$$a = \frac{385 * 560,3 - 3822,2}{10 * 385 - 55^2} = 256,8$$

$$b = \frac{(10 * 3822,2) - (55 * 560,3)}{10 * 385 - 55^2} = 8,9$$

Прогноз фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» на 2024 рік становитиме:

$$Y_{t+1} = 256,8 * 8,9 = 2285,52 \text{ тис. грн}$$

Ефективність системи управління фінансами ПОСП «Злагоди» визначається не лише раціональним використанням наявних ресурсів, але й активним пошуком можливостей для росту підприємства. Маржинальний аналіз відіграє ключову роль у прийнятті управлінських рішень, досліджуючи взаємозв'язки між витратами, обсягами виробництва та прибутком, а також прогножуючи їх значення за різних умов.

Проаналізувавши дані таблиці, можна сказати, що ПОСП демонструє високі показники операційної ефективності. Сумарні операційні доходи складають 56952 тис. грн, що свідчить про значний обсяг діяльності.

Валова маржа (маржинальний дохід) становить 8094 тис. грн, що складає 14,21% від сумарних операційних доходів. Це вказує на здатність підприємства покривати свої постійні витрати та генерувати прибуток.

Таблиця 3.6 Показники порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та операційного важеля ПОСП «Злагода» у 2023 р.

Найменування показників	Значення
1	2
1.Сумарні операційні доходи, тис. грн (Форма №2 р. 2000 + 2120)	56952
2.Змінні витрати, тис. грн.	48858
3.Валова маржа (маржинальний дохід)	8094
4.Частка валової маржі у сукупних операційних доходах, %	14,21
5.Фіксовані (постійні) витрати, тис. грн	133
6.Прибуток від операційної діяльності, тис. грн	8094
7.Поріг рентабельності, тис. грн	935,83
8.Запас фінансової стійкості, тис. грн	56868,56
9.Запас фінансової стійкості, %	99,85
10.Операційний важіль, % (ОВ)	1,00
11. Коефіцієнт маржинального доходу	0,14

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Фіксовані (постійні) витрати підприємства відносно низькі – 133 тис. грн, що свідчить про ефективне управління витратами та гнучку структуру витрат.

Поріг рентабельності складає 935,83 тис. грн, що значно нижче фактичних операційних доходів. Це означає, що підприємство легко покриває свої витрати і працює з прибутком.

Запас фінансової стійкості надзвичайно високий – 56868,56 тис. грн або 99,85%. Це вказує на те, що підприємство має дуже сильну фінансову позицію і може витримати значне зниження доходів без ризику збитковості.

Коефіцієнт маржинального доходу становить 0,14, що вказує на те, що 14% від кожної гривні доходу залишається після покриття змінних витрат і може бути використано для покриття постійних витрат та формування прибутку.

Загалом, фінансовий стан ПОСП «Злагода» у 2023 році можна охарактеризувати як дуже стійкий. Підприємство має значний запас фінансової міцності, ефективно управляє своїми витратами та генерує стабільний прибуток. Низький поріг рентабельності і високий запас фінансової стійкості свідчать про здатність підприємства витримувати можливі коливання ринку без суттєвого впливу на фінансовий результат.

Система управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства повинна відповідати сучасним вимогам, базуючись на теоретичних дослідженнях та практичному досвіді. Ефективне управління грошовими потоками має здійснюватися відповідно до чітко визначених цілей, враховуючи поточну економічну та політичну ситуацію в країні. Модель управління фінансовими ресурсами, включаючи грошові потоки, повинна охоплювати наступні загальні та специфічні цілі:

- забезпечення повного та своєчасного покриття потреб сільськогосподарського підприємства в капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- підтримка оптимального рівня платоспроможності та ліквідності підприємства;
- оптимізація інвестиційних грошових потоків з урахуванням їх впливу на вартість підприємства;
- узгодження політики управління грошовими потоками з потребами операційної діяльності, особливо в частині управління робочим капіталом та прибутком;
- організація фінансових грошових потоків для оптимізації структури капіталу та зниження його середньозваженої вартості;
- ефективне використання обмежених грошових ресурсів компанії;
- підтримання балансу між створенням резервів ліквідності та альтернативним використанням грошових ресурсів;
- мінімізація витрат, пов'язаних з організацією управління грошовими потоками сільськогосподарського підприємства.

Така всеохоплююча модель управління фінансовими ресурсами дозволить сільськогосподарському підприємству ефективно функціонувати в умовах динамічного економічного середовища, забезпечуючи фінансову стабільність та створюючи міцну основу для сталого розвитку.

Фінансове планування виступає ключовим інструментом оптимізації використання фінансових ресурсів у ПОСП «Злагода». Цей процес відіграє вирішальну роль у забезпеченні сільськогосподарського підприємства

адекватним обсягом фінансових засобів та їх раціональною структурою. Ефективний фінансовий менеджмент, зосереджений на грамотному формуванні та розподілі фінансових ресурсів, створює підґрунтя для зростання добробуту власників бізнесу, що відображається у підвищенні ринкової вартості підприємства та генерації грошової доданої вартості. Впровадження системного фінансового планування на сільгосп підприємстві сприяє не лише оптимізації фінансових потоків, але й забезпечує стратегічну фінансову стійкість, створюючи передумови для сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності ПОСП «Злагода» в динамічному агропромисловому секторі.

Елементи корпоративного планування, які є частиною системи управління фінансовими ресурсами, забезпечують повну мобілізацію нерозподіленого прибутку компанії шляхом визначення обсягу та структури активів, необхідних для досягнення плану на етапі планування.

У сучасних умовах розвитку економіки України формування ефективного фінансового забезпечення аграрних підприємств є критично важливим завданням. Основними проблемами, що перешкоджають цьому процесу, виступають недостатня кваліфікація персоналу, розбалансованість механізмів управління фінансами, непрозорість фінансової звітності та нестабільність джерел формування фінансових ресурсів. Ці фактори, посилені впливом бойових дій на території України, зростанням інфляції та недосконалістю податкової системи, створюють суттєві перешкоди для накопичення власного капіталу та забезпечення стабільного функціонування виробничих процесів.

Оптимізація структури фінансового капіталу виступає ключовим завданням у процесі господарської діяльності аграрних підприємств, що вимагає врахування специфіки галузі - сезонності виробництва, залежності від погодних умов та тривалості виробничого циклу. Важливим напрямом удосконалення є диверсифікація джерел фінансування через використання як традиційних (власні кошти, банківські кредити), так і альтернативних інструментів (лізинг, факторинг, аграрні розписки). Особливу увагу варто приділити впровадженню

інноваційних фінансових інструментів, таких як краудфандинг, блокчейн-технології, параметричне агрострахування та зелені облігації.

Міжнародний досвід демонструє різноманітність ефективних підходів до вирішення питань фінансування сільськогосподарського сектору, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Зокрема, перспективним є впровадження спеціалізованих фінансових інституцій за прикладом США, розвиток державно-приватного партнерства як у європейських країнах, створення фінансових кооперативів за ізраїльською моделлю та впровадження технологічних рішень у фінансуванні за прикладом Японії. Реалізація цих заходів у поєднанні з комплексною взаємодією всіх структурних підрозділів підприємства створить основу для ефективного використання фінансових ресурсів та забезпечення довготривалого економічного зростання аграрних підприємств.

Суттєвим аспектом виступає вдосконалення управління витратами підприємства. Наявна ситуація вимагає формування дієвої системи контролю за витратами через механізми нормування та планування, перегляд структури постійних та змінних витрат, розробку дієвих механізмів зниження собівартості продукції. Значну увагу необхідно зосередити на впровадженні актуальних методів прогнозування фінансових показників та створенні ефективної системи бюджетування.

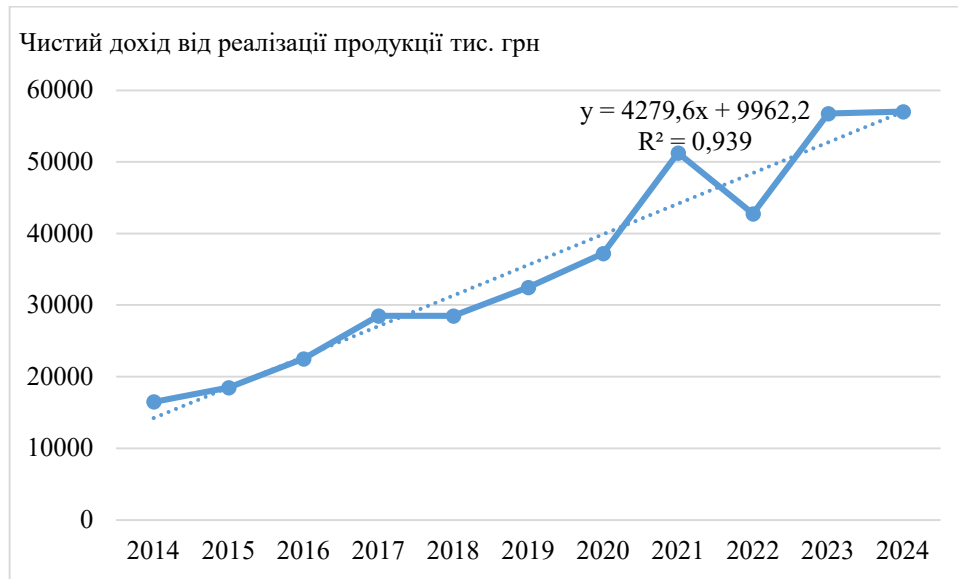
Для перевірки трендової гіпотези було використано метод Фостера-Стюарта (певна аналітична функція, що описує фактичний середній тренд досліджуваного процесу та його зовнішніх проявів протягом періоду спостереження). Цей метод дає достатньо надійні результати для виявлення тенденцій у рівні дисперсії, які впливають на прогностичний аналіз.

Для розробки фінансового плану було використано лінію тренду для прогнозування доходів та витрат ПОСП «Злагода» у 2024 році.

Шкала Чеддока використовується для якісної оцінки сили зв'язку; тіснота зв'язку $R = 0,92$ є досить високою. Ця формула використовується для отримання прогнозних показників продажів на 2024 рік, одинадцятий рік прогнозування:

$$y = 4279,6 \times 11 + 9962,2 = 57037,8 \text{ тис. грн.}$$

На основі проведених розрахунків прогнозних показників складено фінансовий план ПОСП «Злагода» на 2024 рік (рис. 3.9).

Рисунок 3.9 – Фактичні та прогнозні показники обсягів виробництва ПОСП «Злагода»

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Отже, графік демонструє динаміку чистого доходу від реалізації продукції ПОСП «Злагода» за період 2014-2023 років та прогноз на 2024 рік. Спостерігається стійка тенденція до зростання доходів підприємства протягом усього аналізованого періоду, з особливо помітним збільшенням у другій половині. Це свідчить про стабільний розвиток та ефективну діяльність підприємства, яке демонструє здатність нарощувати обсяги виробництва та збільшувати прибутковість навіть в умовах можливих ринкових коливань.

Критичного значення набуває підвищення ефективності використання активів підприємства. Детальний аналіз вказує на необхідність оптимізації структури запасів, формування результативної політики управління дебіторською заборгованістю та вдосконалення використання наявних виробничих потужностей. Стратегічно важливим виступає розширення джерел фінансування, зокрема через механізми аграрних розписок, впровадження параметричного агрострахування та активне використання інструментів лізингу й факторингу.

Стратегічний розвиток підприємства потребує концентрації зусиль у напрямку технологічного оновлення виробничих процесів, реалізації програм модернізації обладнання та впровадження енергоефективних рішень. Паралельно виникає необхідність трансформації системи управління через програми розвитку компетенцій персоналу фінансового відділу та впровадження сучасного програмного забезпечення для фінансового планування й контролю.

Окремої уваги заслуговує розбудова комплексної системи ризик-менеджменту, що передбачає створення механізмів управління фінансовими ризиками, впровадження інструментів хеджування цінових ризиків та формування достатніх резервних фондів для забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах ринкової нестабільності.

Впровадження окреслених заходів створить міцне підґрунтя для якісного покращення фінансових показників ПОСП «Злагода», забезпечить стабільну основу для подальшого розвитку та посилить конкурентні позиції підприємства на ринку сільськогосподарської продукції у довгостроковій перспективі.

Фінансове планування є одним з інструментів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів на ПОСП «Злагода». Фінансове планування на сільськогосподарському підприємстві допомагає забезпечити сільгоспідприємство необхідним обсягом фінансових ресурсів та їх оптимальною структурою (табл. 3.7).

Система управління фінансовими ресурсами сільськогосподарського підприємства включає в себе критично важливі елементи планування, які відіграють ключову роль у максимізації ефективності використання нерозподіленого прибутку. На етапі планування відбувається детальний аналіз та визначення оптимального обсягу і структури активів, необхідних для досягнення запланованих фінансово-господарських показників.

Можна сказати, що прогнозується незначне зростання чистого доходу від реалізації продукції на 0,51% або 287,8 тис. грн у 2024 році порівняно з 2023 роком. Також планується збільшення інших доходів на 22,28% або 45 тис. грн. Загальна сума доходів очікується зрости на 0,58% або 332,8 тис. грн, що свідчить про помірне зростання обсягів діяльності.

Стосовно витрат, спостерігається більш суттєве зростання. Собівартість реалізованої продукції прогнозується збільшитися на 15,60% або 7620 тис. грн, що значно перевищує темп зростання доходів. Інші витрати планується збільшити на 33,34% або 26,67 тис. грн. Загальна сума витрат очікується зрости на 15,63% або 7646,67 тис. грн, що є значним збільшенням порівняно з доходами.

Таблиця 3.7 Фінансовий план ПОСП «Злагода» на 2024 рік

Показник	Значення 2023 рік	Прогноз 2024 рік	Зміна (+,-)	Зміна, %
1. Формування прибутку				
1.1. Доходи				
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	56750	57037,8	287,8	100,51
Інші доходи	202	247	45	122,28
Усього доходів	56952	57284,8	332,8	100,58
1.2. Витрати				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	48858	56478	7620	115,60
Інші витрати	80	106,67	26,67	133,34
Усього витрат	48938	56584,7	7646,67	115,63
2. Джерела формування та надходження фінансових ресурсів і напрями їх використання				
2.1. Формування та надходження фінансових ресурсів	97943	108948	11005	111,24
Прибуток до оподаткування	8014	3092	-4922	38,58
Збільшення власних фінансових ресурсів	8014	2301	-5713	28,71
Надходження від збільшення поточних зобов'язань	-6984	-12086	-5102	173,05
Формування фінансових ресурсів	9044	-6693	-15737	-74,00
Усього надходжень фінансових ресурсів	9044	-6693	-15737	-74,00

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Фінансові прогнози для сільськогосподарського підприємства вказують на значні зміни в ключових показниках. Очікується суттєве зниження прибутку до оподаткування на 61,42%, що в абсолютному вираженні становить 4922 тис. грн. Це істотне зменшення може свідчити про серйозні виклики, з якими стикається підприємство в поточному операційному середовищі.

Паралельно прогнозується значне скорочення власних фінансових ресурсів на 71,29%, що відповідає 5713 тис. грн. Така динаміка може вказувати на зменшення фінансової стійкості підприємства та потенційне обмеження його інвестиційних можливостей у майбутньому.

Водночас передбачається зменшення поточних зобов'язань на 73,05% або 5102 тис. грн. Це може розглядатися як позитивний аспект, оскільки свідчить про зниження короткострокового боргового навантаження. Однак, у контексті загального зменшення фінансових показників, це також може вказувати на загальне скорочення масштабів діяльності підприємства.

Особливу увагу слід звернути на загальні тенденції формування фінансових ресурсів. У 2024 році очікується від'ємне значення (-6693 тис. грн) порівняно з позитивним у 2023 році (9044 тис. грн). Загальна сума надходжень фінансових ресурсів також прогнозується бути від'ємною у 2024 році, що свідчить про очікуване зменшення фінансових ресурсів підприємства.

Загалом, фінансовий план ПОСП «Злагода» на 2024 рік демонструє певні ризики та виклики для підприємства. Хоча прогнозується незначне зростання доходів, очікується суттєве збільшення витрат, особливо собівартості продукції. Це призведе до значного зниження прибутку. Крім того, планується зменшення власних фінансових ресурсів та від'ємне значення формування фінансових ресурсів.

Ці прогнози вказують на необхідність вжиття заходів для оптимізації витрат, підвищення ефективності діяльності та пошуку додаткових джерел фінансування. Підприємству рекомендується розробити стратегію для подолання очікуваних фінансових труднощів. Це може включати перегляд цінової політики, розширення ринків збуту, впровадження інноваційних технологій для зниження собівартості продукції та пошук шляхів підвищення операційної ефективності.

Отже, основними проблемами формування фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» є недостатня кваліфікація персоналу, розбалансованість механізмів управління фінансами, непрозорість фінансової звітності та нестабільність джерел фінансування. Для їх вирішення запропоновано впровадження

прогресивних методик організації фінансової роботи та використання параметричного агрострахування.

Проведений аналіз структури капіталу показав високу частку власних ресурсів (99,28% у 2023 році) та низьку частку запозичених (0,71%). Хоча це свідчить про високу фінансову стійкість, рекомендується застосування компромісного підходу до фінансування активів для оптимального балансу між ризиком та прибутковістю.

Оцінка показників порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості виявила високий рівень фінансової стабільності підприємства - запас фінансової стійкості становить 99,85%, що свідчить про значний потенціал для розвитку та стійкість до можливих ринкових коливань.

Прогнозування фінансових показників на 2024 рік, здійснене методом найменших квадратів, показало незначне зростання доходів (на 0,58%) при суттєвому збільшенні витрат (на 15,63%). Це вказує на необхідність впровадження заходів з оптимізації витрат та підвищення ефективності діяльності.

Розроблений фінансовий план на 2024 рік передбачає зниження прибутку до оподаткування на 61,42% та зменшення власних фінансових ресурсів на 71,29%, що вимагає розробки комплексної стратегії фінансової стабілізації та пошуку додаткових джерел фінансування.

ВИСНОВКИ

1. В результаті дослідження економічної сутності та класифікації фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств встановлено, що фінансові ресурси є фундаментальною основою їх діяльності. Вони представляють собою сукупність власних і залучених грошових коштів та їх еквівалентів, що забезпечують операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства. Визначено, що класифікація фінансових ресурсів здійснюється за різними ознаками: за джерелами формування (власні та залучені), за терміном використання (довгострокові та короткострокові), за напрямками використання (на формування необоротних та оборотних активів), за формою реалізації (грошові кошти, матеріальні цінності, фінансові інвестиції). Встановлено, що ефективне управління фінансовими ресурсами вимагає комплексного підходу з урахуванням всіх аспектів їх формування та використання.

2. При дослідженні джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів виявлено їх тісний взаємозв'язок зі специфікою сільськогосподарського виробництва. Основними джерелами формування є власний капітал (статутний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування) та залучені кошти (банківські кредити, лізинг, кошти інвесторів). Особливості аграрного виробництва, такі як сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, тривалий виробничий цикл, створюють додаткові виклики для управління фінансовими ресурсами. Встановлено, що ефективне використання фінансових ресурсів має забезпечувати оптимальне співвідношення між рентабельністю діяльності та фінансовою стійкістю підприємства.

3. Розгляд організаційних підходів до методики аналізу формування та ефективності використання фінансових ресурсів показав необхідність комплексного підходу до оцінки. Визначено, що основними показниками є коефіцієнти фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Обґрунтовано необхідність регулярного моніторингу цих показників для своєчасного виявлення проблем та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Встановлено, що методика аналізу має враховувати галузеву специфіку

та включати оцінку як кількісних, так і якісних показників діяльності сільськогосподарського підприємства.

4. Аналіз формування та використання фінансових ресурсів ПОСП «Злагода» виявив як позитивні, так і негативні тенденції. Підприємство має високу частку власного капіталу (99,28% у 2023 році), що забезпечує фінансову стійкість, але обмежує можливості розвитку через недостатнє використання ефекту фінансового важеля. Показники ліквідності значно перевищують нормативні значення - коефіцієнт поточної ліквідності становить 91,91 при нормі 1,5-2,0. Водночас спостерігається негативна динаміка рентабельності - рентабельність продажу знизилась з 43,22% у 2021 році до 14,12% у 2023 році. Виявлено необхідність оптимізації структури активів та джерел їх фінансування.

5. В результаті дослідження визначено ключові напрями оптимізації джерел формування фінансових ресурсів в сучасних умовах. Запропоновано впровадження комплексного підходу, що включає: диверсифікацію джерел фінансування через використання як традиційних (банківські кредити), так і альтернативних інструментів (лізинг, факторинг, аграрні розписки); впровадження прогресивних методик організації фінансової роботи; використання параметричного агрострахування для мінімізації ризиків. Особливу увагу приділено необхідності балансування між різними джерелами фінансування для забезпечення оптимальної структури капіталу.

6. Виявлено значні резерви підвищення ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства. Запропоновано впровадження компромісного підходу до фінансування активів, що передбачає фінансування основних засобів та постійної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Рекомендовано оптимізацію управління оборотним капіталом через впровадження системи нормування запасів, покращення управління дебіторською заборгованістю та грошовими потоками. Обґрунтовано необхідність впровадження системи бюджетування для підвищення ефективності контролю за використанням фінансових ресурсів.

7. На основі проведеного дослідження розроблено фінансовий план, що базується на прогнозуванні формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Використання методу найменших квадратів дозволило спрогнозувати показники на 2024 рік, які показали незначне зростання доходів (на 0,58%) при суттєвому збільшенні витрат (на 15,63%). Маржинальний аналіз виявив високий запас фінансової стійкості (99,85%), що свідчить про здатність підприємства витримувати значні коливання доходів. Розроблені рекомендації щодо впровадження системи фінансового планування включають складання операційних та фінансових бюджетів, контроль за їх виконанням та регулярний перегляд планових показників відповідно до змін ринкового середовища.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яременко В.Г., Салманов Н.М. Сутність поняття та особливості кваліфікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 19, частина 3, 2018. С. 158-162. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_3_2018ua/36.pdf.
2. Другова Е.С., Бережна Ю.В. Сутність і економічна природа фінансових ресурсів підприємств. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. № 19(1295). С. 7-10. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/60fc0062-8d24-444d-9425-4f1d5db6c2f7/content>.
3. Самборська Ю.О., Бужимська К.О. Сутність, склад та структура фінансових ресурсів підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/180.pdf>.
4. Ващенко О.П. Сутність та класифікація ресурсів підприємств. *«Економіка. Менеджмент. Бізнес»*. 2019. № 2(28). С. 104-108. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2157/2057>.
5. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. Сучасні підходи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. Випуск 1(4), 2011. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/1295/3/11vippsp.pdf>
6. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. Львів: Видавництво “Центр Європи”, 1997. 576 с.
7. Хрущ Н. А. Доценко В.В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 3, Т. 3. С. 274 – 277.
8. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ : Ельга. 2008. 722 с.
9. Стояновой Е.С. Фінансовий менеджмент, теорія и практика /Під ред. видавництво друге. Видавництво «Перспектива» 2010. 574 с.
10. Гудзь О. Є., Стецюк П. А., Навроцький С.А., Алексійчук В.М. Науково-методичне забезпечення формування та реалізації фінансової політики підприємства. *Облік і фінанси*. 2013. № 2(60). С 69-86.
11. Кірейцева Г.Г. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. 3-те видання, перероблено і доповнене. Київ : ЦНЛ. 2009. 405 с.
12. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. та ін. Фінанси підприємств : підручник. 7-е видання. Київ : Видавництво КНЕУ. 2008. 552 с.
13. Яременко В.Г., Салманов Н.М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 19(3). С. 158-162.

14. [Мельник К.В., Сігайов А.О. Економічна сутність фінансових ресурсів підприємства та їх класифікація. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 10\(101\). С. 91-95. URL: \[http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2014_10_21\]\(http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2014_10_21\).](#)
15. Волинчук Ю. Особливості формування та використання фінансових ресурсів підприємств. *Економічний аналіз*. Випуск 11, частина 2. 2012. С. 96-101.
16. Кірданов М. Г. Відображення в бухгалтерському обліку формування і використання фінансових ресурсів підприємства. *Фінанси, облік і аудит*. Випуск 20. 2013. С. 281-288.
17. Погожа Н.В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах рецесії України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Випуск 2(45). 2012. С. 144-149.
18. Закоморний С. М. Особливості оцінки фінансового стану підприємства. *Вісник СНАУ*. 2014. 278 с.
19. Ксьондз С. М. Формування власного капіталу на вітчизняних підприємствах. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 4. Т. 2. С. 131–134.
20. Курінна О. В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Економіка*. Випуск 2. 2013. С. 140 - 148.
21. Боднар О. А., Кучер В. А. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Modern Economics*. 2017, № 6. С. 6-14. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V6\(2017\)](https://doi.org/10.31521/modecon.V6(2017)).
22. Глушко А. Д., Філіп М.Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського : Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 23. 2018. С. 470 – 474.
23. Близнюк О. П. Брезинська А. П., Іванюта О. М. Управління фінансовими ресурсами підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2016. 253 с.
24. Бердар М. М. Складові оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. Випуск 21. 2010. С. 272–279
25. Петряєва З. Ф., Іващенко Г.А., Петряєв О.О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2015. № 2. Т. 19 С. 122 – 129.
26. Kupriienko, A. V. Controlling Concept Development in the Context o Formation of Accounting Provision. *Modern Economics*. 2018. № 12. 126-132. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V12\(2018\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V12(2018)-19).
27. Барішевська І. В., Гринчук Ю. В., Аналіз фінансової стійкості на основі альтернативних рішень управління витратами. *Modern Economics*. 2019. № 17. С. 20-25. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-04).

28. Дробязко С.І. Основні характерні риси сучасних методів управління витратами. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2012. № 1(5). Т. 2. С. 107–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2012_1%282%29_18.
29. Чайка Т. Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 900–908.
30. Захарова Н.Ю. Особливості формування фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору економіки. Міжнародна конференція Vereganу. 2018. №4(1) С. 165-167. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/6301>.
31. Бровков Л.І., Водолазська О.А., Ісмайлова С.І. Формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України в умовах воєнних дій. *Економічна наука*. 2023. № 22. С. 118-123. DOI: [10.32702/2306-6814.2023.22.118](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.118).
32. Нечипоренко А.В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 975. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.85](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.85)
33. Ross, S. A., Westerfield, R. W., Jaffe, J. Corporate finance (11th ed.). New York, NY: McGraw-Hill Education. 2019.
34. Brigham, E. F., Ehrhardt, M. C. Financial management: Theory and practice (15th ed.). Boston, MA: Cengage Learning. 2017.
35. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. 214 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/ca819830-66f0-4152-9e27-1eb3651fe9fc/content>
36. Лупенко Ю.О., Коваленко О.В., Яценко Л.О. Забезпечення фінансовими ресурсами аграрних підприємств. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 15. С. 219-237.
37. Ковальчук Н.О., Побіжан Т.А. Аналіз стану активів підприємства та шляхи їх покращення. *Молодий вчений*. 2018. №10. С. 351-354.
38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс». Постанова Міністерства фінансів від 31.03.1999 р. № z0396-99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99#Text>.
39. Левкович О.В., Калашнікова Ю.М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.76](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.76)
40. Brealey, R. A., Myers, S. C., Allen, F. Principles of Corporate Finance. McGraw-Hill Education. 2020.
41. Fabozzi, F. J., Drake, P. P. Finance: Capital Markets, Financial. 2021.
42. Ross, S.A., Westerfield, R.W., Jaffe, J. and Jordan, B.D. Corporate Finance. 13th d. New York: McGraw-Hill Education. 2021.

43. Damodaran, A. *Applied Corporate Finance*. 5th ed. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons. 2020.
44. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. Розвиток аграрного підприємництва в умовах інституціональних трансформацій. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 5-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_2_3.
45. Давиденко Н.М. *Фінансовий менеджмент: підручник*. Київ: ТОВ "Задруга", 2019. 516 с.
46. Рогач С.М. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. *Економіка та суспільство*. Випуск 55. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-4>
47. Гайбура Ю. А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 14–21. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.6.14](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.6.14)
48. Кривошлик Т.Д. Фінансові ресурси у формуванні фінансового потенціалу страхової компанії. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10 (12). С. 235-250. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10\(12\)-235-250](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-10(12)-235-250)
49. Гордій О.А. Інвестиційно-інноваційний розвиток як стратегічний напрям забезпечення конкурентоспроможності економіки України." *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 8 (26). С. 86-101. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8\(26\)-86-101](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)-86-101)
50. Неізнана, О.В., Касьян О.В. Адаптація міжнародного досвіду кредитування сільськогосподарських підприємств до умов України. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013. № 6. С. 51-55.
51. Гайдаєнко О.М. Славінська М.О. Формування оптимальної структури капіталу підприємства. *Міжнародний збірник наукових праць Облік. Економіка. Менеджмент : наукові нотатки*. 2016. № 1(9). Ч. 1. С. 100–107.
52. Булат Г. Напрямки підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Scientific journal «MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS»*. 2022. № 2. С. 19-23. URL: <https://orcid.org/0000-0003-0577-127X>
53. Маринович О.О., Шухманн В.А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. С. 1-7. DOI: [0.32702/2307-2105-2019.1.150](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.1.150)
54. Суков О. Правило важеля. Що таке леверидж і для чого він потрібен. 2020. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/economics/privila-rychaga-cho-takoe-leveridzh-i-dlya-chego-on-nuzhen-01122020-408001#google_vignette
55. Ксьондз С. М., Сапригіна О. В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. Випуск № 10. 2017. С. 611 – 615.
56. Грицино О. М., Бусленко В. В. Оптимізація структури капіталу підприємств України. *Фінанси, облік і аудит*. Випуск 1 (29). 2017. С. 77 – 97.

57. Боднар О.А., Семенюк А.І. Формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 23-29. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-03).
58. Семенюк А. І. Проблеми інформаційного забезпечення підприємств в умовах сучасних викликів. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 22 травня 2023 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 255-258.
59. Семенюк А.І. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *36-а студентська науково-теоретична конференція «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни»*. 2024. С. 187-180.
60. Семенюк А.І. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Миколаїв, 21-22 листопада 2024 р. МНАУ, 2024.
61. Семенюк А.І. Необхідність кредитування сільськогосподарських підприємств банківськими установами України. *36-а студентська науково-теоретична конференція «Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни»*. 2024. С. 190-193.
62. Гриценко Л.Л., Деркач Л.С. Дослідження формування та використання фінансових ресурсів корпоративного підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 2. С. 79-87.
63. Халатур С.М., Строцький В.В. Актуалізація процедури формування фінансових ресурсів підприємства в умовах цифрової економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. Випуск 8(08). 2023. С. 112-116. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.8-19> .
64. Журавльова Т.О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. *Економічна наука*. 2020. № 3. С. 42-45. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.3.42.
65. Коваленко Д.І., Грипенко Т.О. Особливості формування фінансових ресурсів малих підприємств. *Економічні науки*. 2017. № 15(37). Т 2. С. 24-29.
66. Каращенко В., Рибічкий О. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*. Випуск 64. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139> .
67. Масюк Ю.В., Рудакова В.Ю. Управління фінансовими ресурсами підприємств аграрного сектору. *Економічна наука*. 2022. № 22. С. 74-78. DOI: 10.32702/2306-6814.2022.22.74.
68. Ковальов В.В., Асташов Д.М. Процес формування та напрями оптимізації структури фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. Випуск 20. 2024. С. 199-207. DOI : <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.23> .

69. Малій О.Г. Фінансові ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. №2. С. 71-74.
70. Малій О.Г., Сизикова Н.В. Залучення банківських кредитів для формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. *Креативний простір: електрон. наук. журн.* № 12. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 50-52.
71. Ковальчук Н.О. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств України в умовах воєнного стану. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Випуск 1 (93). 2024. С. 192-204. DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-1.93.14>.
72. Мушеник І.М., Бурлаков О.С. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2017. № 2 (35). С. 133-138.
73. Кустріч Л.О. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на регіональному рівні. *Агросвіт*. 2018. № 1. С. 18-24.
74. Дячун О. Д. Прогнозування продажу та його методи в системі управління підприємством. *Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія*. — Т. : ФОП Осадца Ю.В., 2016. С. 129–150.

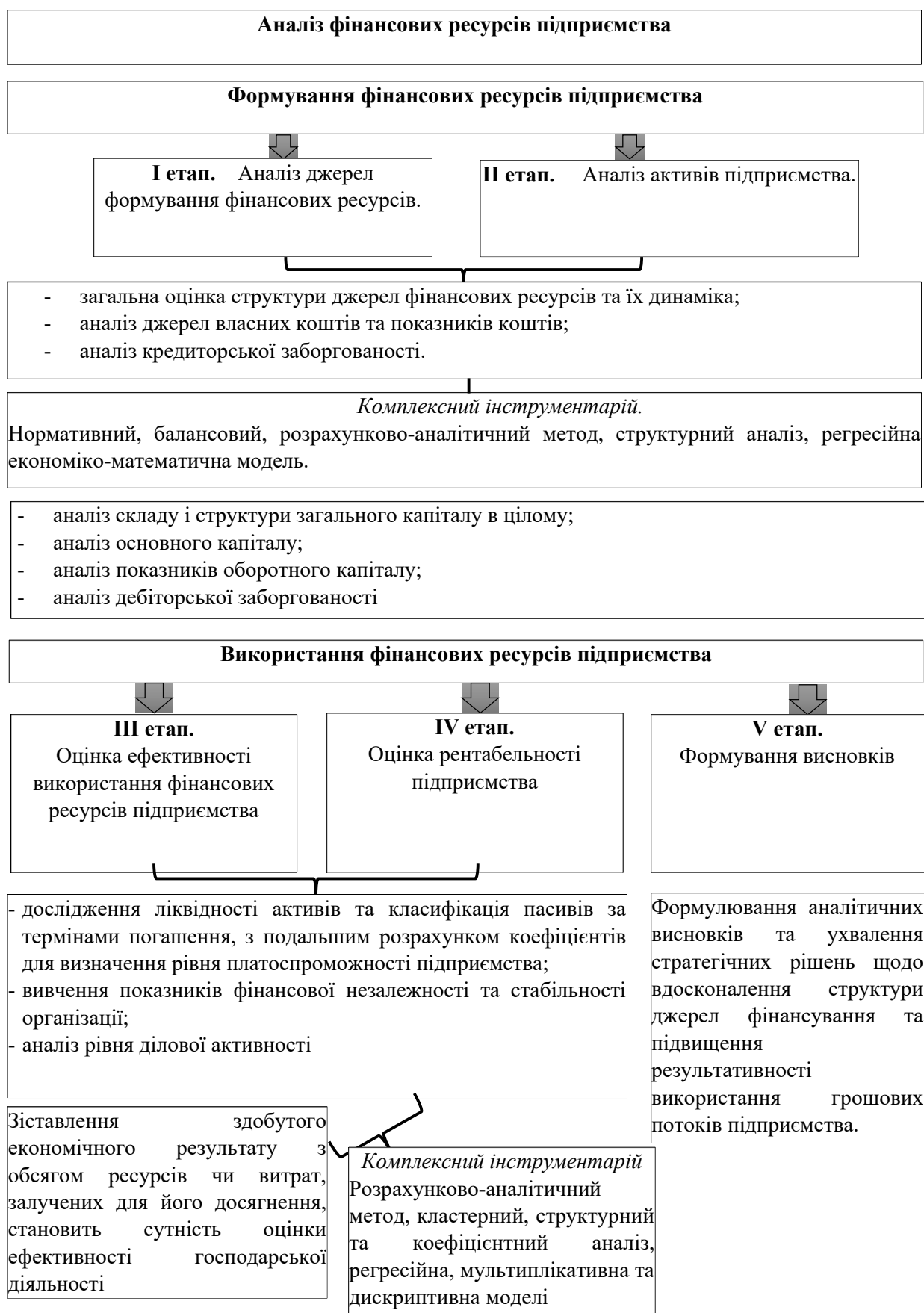
ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця 1 Класифікація фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Класифікаційні ознаки	Види фінансових ресурсів
За видами господарської діяльності	-операційні; -інвестиційні; -фінансові.
За правом власності	-власні; -залучені; -позикові.
За джерелами формування	-зовнішні; -внутрішні.
За ознакою платоспроможності	-безоплатні; -платні.
За призначенням	-для виконання фінансових зобов'язань; -для забезпечення розширеного відтворення; -для забезпечення господарських та інших.
За характером участі в господарському процесі	-активні; -пасивні.
За характером використання	-ресурси вкладені в основні засоби, які постійно забезпечують виробничий процес; -ресурси, які знаходяться в обігу, обслуговуючи окремий виробничий цикл .
За терміном залучення	-необмежені (власні фінансові ресурси); -термінові; -термін залучення яких більше одного року; -фінансові ресурси, термін залучення до одного року.
За терміном погашення зобов'язань	-термінові зобов'язання; -короткострокові пасиви; -довгострокові пасиви; -постійні пасиви.
За об'єктом інвестування	-в реальні інвестиційні об'єкти; -в фінансові ресурси.
За джерелами покриття активів	-власний капітал; -поточні зобов'язання; -забезпечення майбутніх витрат і платежів; -довгострокові зобов'язання.
За видами сформованих активів	-необоротні активи; -оборотні активи; -витрати майбутніх періодів.
За ступенем ліквідності активів	-найбільш ліквідні; -швидко реалізовані; -повільно реалізовані; -важко реалізовані.
За організаційно-правовою формою	-акціонерні; -пайові; -індивідуальні.
За матеріально-речовою структурою	-матеріалізовані; -оборотні кошти.
За кругообігом	-початкові; -функціонуючі; -нагромаджені.

Джерело: сформовано автором із використанням [33]

Додаток Б

Рисунок 1 Структурно-логічна схема аналізу фінансових ресурсів аграрного підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [31]

Додаток В

Таблиця 2 Відносні показники фінансової стійкості діяльності сільськогосподарського підприємства

№ п/п	Назва показника	Формула розрахунку	Нормативне (рекомендоване) значення	Характеристика
1.	Коефіцієнт автономії	$Ка = \frac{\text{власний капітал}}{\text{активи}}$	>0,5	Співвідношення власних коштів до загальної суми балансу виступає важливим індикатором фінансової автономії. Зростання цього показника свідчить про зменшення залежності компанії від зовнішніх фінансових ресурсів та посилення її фінансової стійкості.
2.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$Ккпк = \frac{\text{зобов'язання}}{\text{активи}}$	<0,5	Частка зобов'язань в сумі джерел фінансування підприємства.
3.	Коефіцієнт фінансової залежності	$Кфз = \frac{\text{активи}}{\text{власний капітал}}$	1 - 2	Коефіцієнт, обернений до коефіцієнта автономії, показує скільки активів припадає на 1 грн. власного капіталу.
4.	Коефіцієнт фінансової стійкості	$Кфс = \frac{\text{власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання}}{\text{активи}}$	0,75-0,9	Частка стабільних джерел у фінансових ресурсах підприємства.
5.	Коефіцієнт фінансового ризику	$Кфр = \frac{\text{зобов'язання}}{\text{власний капітал}}$	<0,7	Показує обсяг зобов'язань, що припадають на 1 грн. власного капіталу.
6.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$Кмвк = \frac{\text{власний оборотний капітал}}{\text{власний капітал}}$	0,3-0,5	Цей коефіцієнт визначає гнучкість управління власними коштами, показуючи, яку частку власного капіталу підприємство може оперативнo залучити для формування оборотних активів та адаптації до ринкових змін. Зростання цього індикатора свідчить про розширення можливостей маневрування власними фінансовими ресурсами підприємства
7.	Коефіцієнт покриття відсотків	$Кпв = \frac{\text{прибуток до оподаткування} + \text{витрати на виплату відсотків}}{\text{витрати на виплату відсотків}}$	>1	Цей показник відображає потенціал підприємства щодо виконання боргових зобов'язань та рівень захисту кредиторів від ризику несплати відсотків за наданими позиками.
8.	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	$Кззвк = \frac{\text{власні оборотні кошти}}{\text{запаси}}$	0,5-0,8	Характеризує частку запасів, яка фінансується за рахунок стабільних джерел.
9.	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	$Кзоавк = \frac{\text{власні оборотні кошти}}{\text{оборотні активи}}$	>1	Частка стабільних джерел у фінансуванні оборотних активів.
10.	Коефіцієнт покриття відсотків	$Кпв = \frac{\text{прибуток до сплати податків} + \text{витрати на сплату відсотків}}{\text{витрати на сплату відсотків}}$	>1	Індикатор демонструє фінансову спроможність компанії повернути запозичені кошти та міру безпеки кредиторів від ризику неотримання нарахованих відсотків. Під час зменшення цього коефіцієнта в динаміці можна побачити, що збільшуються витрати підприємства нба сплату відсотків за кредит.
11.	Коефіцієнт покриття запасів	$Кпз = \frac{\text{власний оборотний капітал}}{\text{суми запасів}}$	0,6-0,8	Показує, наскільки запаси забезпечені робочим капіталом

12.	Індекс постійності активів	$I_{па} = \text{необоротні активи} / \text{власний капітал}$	Позитивно оцінюється зниження	Частка власного капіталу, що йде на фінансування необоротних активів.
-----	----------------------------	--	-------------------------------	---

Джерело: складено за даними [26 - 28]

Додаток Г

Таблиця 3 Нормативні значення розрахунку показників ліквідності та платоспроможності діяльності сільськогосподарських підприємств

Назва показника	Формула розрахунку	Нормативне (рекомендоване) значення	Характеристика
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$Кал = \frac{\text{Абсолютно ліквідні активи}}{\text{поточні зобов'язання}}$	0,2-0,35	Коефіцієнт визначає, який відсоток короткострокових боргів організація здатна миттєво погасити, використовуючи свої найбільш ліквідні ресурси.
Коефіцієнт термінової ліквідності	$Ктл = \frac{\text{оборотні активи} - \text{запаси}}{\text{поточні зобов'язання}}$	0,4-0,8	Прогнозні платіжні можливості підприємства за умови вчасного проведення розрахунків із дебіторами.
Коефіцієнт загальної ліквідності (коефіцієнт загального покриття)	$Кзл = \frac{\text{поточні активи}}{\text{поточні зобов'язання}}$	1-2	Показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити з допомогою усіх активів.
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	$Клмк = \frac{\text{запаси}}{\text{поточні зобов'язання}}$	0,5-0,7	Достатність виробничих та матеріальних запасів для погашення короткострокових боргів у випадку необхідності їх розпродажу.
Коефіцієнт маневреності	$Км = \frac{\text{оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}}{\text{власний капітал}}$	0-1	Індикатор відображає пропорцію власних коштів підприємства, що спрямовується на забезпечення його операційної діяльності.
Чистий оборотний капітал	$Чок = \text{оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}$	> 0	Коефіцієнт демонструє спроможність компанії виконувати короткострокові фінансові зобов'язання за допомогою оборотних активів, таким чином вимірюючи її швидку платоспроможність.
Коефіцієнт платоспроможності	$Кп = \frac{\text{власний капітал}}{\text{поточні зобов'язання}}$	> 0,5	Показник відображає рівень інвестування власниками у активи підприємства та вказує на міру його фінансової автономії від зовнішніх позикодавців.

Джерело: складено за даними [29]

Додаток Є

Таблиця 6 Показники фінансової стійкості ПОСП «Злагода»

Показник	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
					2022р. від 2021 р.	2023р. від 2022 р.
1	2	3	4	5	6	7
Показники структури джерел формування капіталу						
1.Коефіцієнт автономії	≥0,5	0,92	0,92	0,99	0	0,07
2.Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,07	0,07	0,01	0	-0,06
3. Коефіцієнт фінансування	≥1,0	12,35	11,61	139,52	-0,74	127,91
4. Коефіцієнт фінансового ризику	<1,0	0,08	0,08	0,01	0	-0,07
5. Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	1,08	1,08	1,00	0	-0,08
Показники стану оборотних активів						
8. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	≥0,5	0,65	0,58	0,65	-0,07	0,07
9. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	≥0,5	0,88	0,87	0,98	-0,01	0,11
10. Коефіцієнт забезпечення запасів	≥0,8	1,24	1,25	1,74	0,01	0,49
11.Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	збільшення	0,0002	0,06	0,03	0,06	-0,03
12. Власні оборотні кошти підприємства, тис. грн.		48676	52325	63366	3649	11041
13. Питома вага власних оборотних коштів у структурі оборотного капіталу, %		88,93	87,19	98,91	-1,74	11,72
Показники стану основного капіталу						
14. Коефіцієнт виробничого потенціалу	збільшення	0,32	0,37	0,34	0,05	-0,03
15. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,3 – 0,5	0,32	0,37	0,34	0,05	-0,03
16. Коефіцієнт накопичення амортизації	–	0,41	0,34	0,42	-0,07	0,08
17. Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	збільшення	2,09	1,62	1,89	-0,47	0,27

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»

Додаток Ж
Таблиця 7 Показники ділової активності ПОСП «Злагода»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+,-)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. від 2022 р.
1. Доход від реалізації, тис. грн.	51263	42777	56750	-8486	13973
2. Середній розмір капіталу, тис. грн.	67751,5	88917	97428	21165,5	8511
3. Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	64180	82047,5	93239	17867,5	11191,5
4. Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	4349,5	6129	6771,5	1779,5	642,5
5. Середній розмір запасів, тис. грн.	31155	40394,5	38952	9239,5	-1442,5
6. Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	625	465,5	265,5	-159,5	-200
7. Чистий прибуток, тис. грн.	22157	14369	8014	-7788	-6355
8. Коефіцієнт оборотності капіталу	0,75	0,48	0,58	-0,27	0,1
9. Тривалість обороту капіталу, дні	486,66	760,41	629,31	273,75	-131,1
10. Оборотність дебіторської заборгованості:					
10.1. днів	30,96	52,29	43,55	21,33	-8,74
10.2. оборотів	11,78	6,97	8,38	-4,81	1,41
11. Оборотність запасів:					
11.1. днів	417,84	518,69	290,99	100,85	-227,7
11.2. оборотів	0,87	0,7	1,25	-0,17	0,55
12. Тривалість операційного циклу, днів	448,8	570,98	334,54	122,18	-236,44
13. Оборотність кредиторської заборгованості:					
13.1. днів	8,38	5,97	1,98	-2,41	-3,99
13.2. оборотів	43,54	61,06	184,02	17,52	122,96
14. Оборотність власного капіталу					
14.1. днів	456,97	700,08	599,68	243,11	-100,4
14.2. оборотів	0,79	0,52	0,6	-0,27	0,08
15. Тривалість фінансового циклу, дні	440,42	565,01	332,56	124,59	-232,45
16. Період окупності власного капіталу, років	2,89	5,71	11,63	2,82	5,92

Джерело: розраховано за даними звітності ПОСП «Злагода»